

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta
Ústav asijských studií

Bakalářská práce

Eliška Konůpková

Motivy klasické japonské literatury v tradičním japonském cukroví
Classical Japanese Literature Motifs in Traditional Japanese Confectionery

Praha 2021

Vedoucí práce: Mgr. Martin Tírala, Ph.D.

Poděkování

Ráda bych na prvním místě srdečně poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. Martinu Tiralovi, Ph.D. za jeho trpělivost, vřelý přístup, neocenitelné rady a doporučení literatury, s jejíž pomocí jsem si postupně přesně vymezila rámec zpracovaného tématu a jež mi hlouběji přiblížila svět klasické literatury, bez čehož bych tuto práci pravděpodobně nenapsala. Děkuji rovněž za pomoc s vymyšlením tématu a názvu z mých chaotických myšlenek a ochotu být k radě a pomoci i v době koronavirové pandemie, která ztížila podmínky výzkumu a komunikace.

Dále bych ráda poděkovala za podporu své rodině a přátelům, především Bc. Martinu Wolfovi za korekturu českého textu a Bc. Kláře Chudé a Ing. Michalině Cislo za technickou pomoc s tvorbou tabulek a korekci anglického abstraktu. Dále mistrovi Óta Tóru za akademické impulzy a náměty, z nichž vykryštovala tato práce, a také Mgr. Petře Kanasugi, Ph.D., za dodání odvahy se pustit do tohoto tématu, jež se mi v té době zdálo jako příliš vysoká laťka, a rovněž za zbourání jazykové zdi, jež mne dělila od informací o *wagaši*, bez čehož by tuto práci nikdy nebylo možné napsat. Nakonec mému králíkovi Panu Králíkovi za nezištné poskytování terapie.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 13. 8. 2021, Eliška Konůpková

Abstrakt

Tato práce se bude zabývat motivy objevujícími se v *Kokinwakašú*, sbírce klasické poezii o 1111 básní z počátku období Heian (počátek 10. století) a v současném tradičním japonském cukroví, druh vyráběný za účelem podávání během čajového obřadu. Budu vycházet ze strukturalistické teorie Jana Mukařovského, konkrétně jeho pojetí motivu v básnickém díle. Má pozornost bude zaměřena hlavně na prvních šest knih *Kokinwakašú* a způsob, jakým básně jaké motivy využívají k vyjádření tématu jaké roční doby, jejich kulturní pozadí a významové nuance v celé této sbírce. Dále budu sledovat jejich četnost a vzájemné kombinace v prvních šesti knihách. To samé budu sledovat v tradičním japonském cukroví a obě tyto umělecká média od sebe oddělená přibližně 1100 let porovnávat. Cílem této práce je vysledování, jakým způsobem zobrazování a pojetí ročních dob a jejich motivy v *Kokinwakašú* ovlivnily motivy a poetická jména v dnešním tradičním japonském cukroví a zároveň vyhledání cukroví, jež má přímou inspiraci v této básnické sbírce.

Klíčová slova:

motiv, klasická japonská poezie, *Kokinwakašú*, tradiční japonské cukroví, wagaši, waka, roční doby, příroda

Abstract

This thesis will examine motifs appearing in *Kokinwakashū*, a collection of classical poetry from the beginning of the Heian period (the beginning of the 10th century) consisting of 1111 poems, and motifs appearing in contemporary traditional Japanese confectionery, specifically the type made with the purpose to be served during a tea ceremony. This thesis is based on Jan Mukařovský's structuralistic theory of motifs in poetic works. The main focus is set on the first six books of *Kokinwakashū* and the way its poems use motifs for expressing different seasons, their frequency and combinations with each other, following the cultural background of each motif and also the nuances of its meanings in the *Kokinwakashū*. The focus will be the same in contemporary traditional Japanese confectionery, while I provide a comparison of these two artistic media separated by approximately 1100 years. This thesis aims to examine the influence of *Kokinwakashū* motifs, poetic names, and the concept of seasons and its expression in contemporary traditional Japanese sweets while searching for sweets that directly took inspiration from poems appearing in *Kokinwakashū*.

Key words:

motif, classical japanese poetry, *Kokinwakashū*, traditional japanese confectionery, wagashi, waka, seasons, nature

Obsah

Poděkování	2
Prohlášení	3
Abstrakt	4
Klíčová slova:	4
Abstract	5
Key words:	5
Obsah	6
Zkratky	7
1. Úvod	8
2. Strukturalismus	17
2.1 Významová statika a dynamika básnického jazyka	17
2.2 Motiv	18
3. <i>Wagaši</i> v čajovém obřadu a jeho poetická jména	21
4. Jaro	25
5. Léto	42
6. Podzim	50
7. Zima	69
8. Závěr	79
Seznam literatury:	85
Přílohy	88

Zkratky

KK = *Sbírka starých a nových /japonských/ básní (Kokinwakašú 古今和歌集)*

ŠW = *Wagaši čtyř ročních dob (Šiki no wagaši 四季の和菓子)*

b. č. = báseň číslo

j. k. = jarní kniha/y *Kokinwakašú*

l. k. = letní kniha *Kokinwakašú*

p. k. = podzimní kniha/y *Kokinwakašú*

z. k. = zimní kniha *Kokinwakašú*

1. Úvod

Hlavním předmětem předkládané práce je japonské tradiční cukroví, japonsky *wagaši* 和菓子. Jeho jméno vzniklo pro hrubé odlišení tradičního cukroví původem japonského a cukroví přineseného do Japonska ze západu v období Meidži (明治時代, 1868 - 1912), japonsky *jógaši* 洋菓子. Původně se cukroví v Japonsku říkalo pouze (*o*)*kaši* (お)菓子 a tento termín označoval ovoce a další plody, které se jedly mezi jídly syrové či sušené, či se používalo jako obětiny pro božstva či předky. (JABU 2017, s. 36-37) Na konci období Džómon (縄文時代, cca 10 000 př. n. l. – 300 př. n. l.) lidé začali tyto plody poprvé zpracovávat; objevuje se *moči* 餅, těsto z rýže, jež mělo a dodnes má posvátný význam. (SARAI 2021, s. 18-19; Tamtéž, s. 38-40)

V období Heian (平安時代, 794–1185) se objevuje sladidlo *amazurasen* 甘葛煎 a cukroví z Číny nazývané *karagaši* 唐菓子, jež mělo různé tvary a jim odpovídající názvy, a byly tak prvním velkým zahraničním vlivem. (SARAI 2021, s. 40-41) Jak *amazurasen*, tak *karagaši* a další cukroví jako například *cubakimoči* 椿餅,¹ *moči* vložené mezi listy kamélie, či *inokomoči* 亥の子餅 a *kusamoči* 草餅 se objevuje ve významných dílech klasické literatury jako něco vzácného a posvátného (*Kodžiki*,² *Nihonšoki*,³ *Tosa nikki*⁴), jako něco *půvabného* či jako dárek a prostředek komunikace mezi dvořany (*Makura no sóši*⁵) či jako pokrm konzumovaný při důležitých svátcích císařského paláce, jež reflektovaly změnu ročních dob, chránily před zlem a nemocemi a byly určitými každoročními milníky v životech lidí (*Gendži monogatari*,⁶ kapitola *Aoi*; *Izumi Šikibu šú*⁷), jako gratulační dárek (*Gendži monogatari*, kapitola *Jadorigi*) či jednoduše občerstvení (*Gendži monogatari*, kapitola *Wakana*). (National

¹ Tehdy pravděpodobně vyslovované jako *cubai moči*. (SARAI 2021, s. 39)

² *Zápisy starých věcí*. Dokončena roku 712. (WINKELHÖFEROVÁ 2008, s. 172)

³ *Japonská kronika*. Dokončena roku 720. (Tamtéž, s. 220)

⁴ *Deník z Tosa*. Autor Ki no Curajuki. Napsáno roku 935. (ŠVARCOVÁ 2005, s. 246)

⁵ *Důvěrné sešity*. Autorka Sei Šónagon. Napsáno před rokem 1000. (Tamtéž, s. 246)

⁶ *Příběh prince Gendžiho*. Autorka Murasaki Šikibu. Dokončeno roku 1010. (WINKELHÖFEROVÁ 2008, s. 208)

⁷ *Sbírka básní Izumi Šikibu*. Autorka Izumi Šikibu. Sestaveno po autorčině smrti po roce 1036. (ŠVARCOVÁ 2005, s. 183-184)

Diet Library; Tamtéž, s. 23, 38-39; NOVÁK, GEISLER 1984, s. 41, 101-104; NAKAJAMA 2018, s. 19, 60) Jak *karagaši*, tak *cubakimoči*, *inokomoči* i *kusamoči* se vyrábějí dodnes. Z těchto textů také vyplývá, že zpracované cukroví bylo sice prostého vzhledu, o to více se ale dbalo na jeho prezentaci.

Ve 12. století se objevuje druhý zahraniční vliv na dnešní podobu *wagaši* – spolu se zenovým buddhismem se do Japonska z Číny dostává tradice *tenšin* 点心 – pití čaje společně s různými druhy polévek (*acumono*, psáno 羹), plněných knedlíčků a nudlí. Z toho se postupem času vyvinul čajový obřad a dnešní *jókan* 羊羹, sladké želé z fazolové pasty, jež má původ v polévce s ovčím masem, které bylo v Japonsku mnichy, již původně *tenšin* provozovali, nahrazováno fazolemi, a *mandžú* 饅頭, sladký knedlíček plněný většinou fazolovou pastou také místo původní masové náplně. (JABU 2017, s. 43-44)

Třetí zahraniční vliv přišel v polovině 16. století s křesťanskými misionáři a obchodníky z Portugalska a Španělska. Ti do Japonska přinesli zvyk konzumace vajec,⁸ chléb, cukr a cukroví nazývané *nanbangaši* 南蛮菓子, mezi které patří *kastela* (カステラ, dnes diametrálně odlišná od evropské *kastely* - japonská připomíná piškotové těsto), *konpeitó* (金平糖, barevné tvrdé cukrové bonbóny), *bisukauto* (ビスカウト, sušenky), *aruheitó* (有平糖, rozličně tvarované tvrdé cukrové bonbóny). (Tamtéž, s. 45-46) To bylo používané misionáři jako dárky knížatům, což vypovídá o ceně cukru a sladkostí v této době. (SARAI 2021, s. 26-27) V 16. století také Sen no Rikjú založil tradici dnešního čajového obřadu, při kterém servíroval drobné prosté pochutiny jako kaštiny, ovoce, *moči*, dušenou zeleninu atd., a položil tak základy tradice servírování *wagaši* při čajovém obřadu. (NAKAJAMA 2018, s. 286)

V období Edo (江戸時代 1603-1868) jakožto období dlouhého míru se společně s rozvojem infrastruktury *wagaši* z Kjóta rozšířilo do zbytku prefektur, začalo vzkvétat a být velice propracované – jak technologie výroby, tak jeho design. (JABU 2017, s. 47-49) *Wagaši* se začalo pojmenovávat slovy odkazujícími ke klasické literatuře a motivy z klasické literatury se začaly inkorporovat do jeho designů. V knize *Nančóhóki* 男重宝記 z roku 1693, kde byly zaznamenány všechny vědomosti, jaké by měl správný dospělý muž znát, se objevilo i *wagaši* a kolem 250 jejich jmen, včetně těch poetických. Znalost *wagaši* a jejich jmen byla tedy už

⁸ Do té doby v Japonsku náboženské tabu. (SARAI 2021, s. 26-27)

v první polovině období Edo nezbytnou znalostí vzdělaných mužů. Ke konci období Edo se cukr a *wagaši* rozšířilo mezi běžný lid. Japonsko se v období Meidži (明治時代, 1868-1912) po dlouhé době izolace v předchozím období otevřelo, ze Západu do Japonska pronikly západní sladkosti a vznikl název *wagaši*, zahrnující jak *karagaši* tak *nanbangaši*. (SARAI 2021, s. 28-33)

Wagaši má dodnes velmi důležitou kulturní roli v životě Japonců, vytvořenou historií. Stále slouží jako prostředek pro komunikaci ať už s božstvy a předky v podobě obětí, tak s ostatními lidmi v podobě dáreků, pohoštění, slavení, také se stále konzumuje při každoročních slavnostech. (MORISAKI 2018, s. 3) Podobnou kulturní roli sladkostí lze nalézt i v jiných kulturách po světě, včetně Čech. (ROUFS, ROUFS 2014, s. 93-96) Výjimečnou je u *wagaši* jeho část podávaná při čajovém obřadu, jež se vyvinula do podoby umění. *Wagaši* je od roku 2013 zapsáno jakožto kategorie tradiční japonské kuchyně (*wašoku* 和食) na seznam nehmotného světového kulturního dědictví UNESCO. (MORISAKI 2018, s. 4) Ve *wagaši* je akumulována japonská kultura, zvyky, náboženství, estetika, literatura, legendy, poezie, historie, umění, myšlení, filosofie, geografie, podnebí, příroda a spousta dalšího. Tyto informace se k nám dostávají pomocí působení na pět lidských smyslů – nejenom chuť, ale také zrak, sluch, čich a hmat – myšlenka⁹ vyjádřená druhým předsedou *Zenkoku wagaši kjókai*¹⁰, šestnáctým vedoucím *Toraja*, Kurokawou Micutomem, jedním z autorů knih *Šiki no wagaši (Wagaši čtyř ročních dob, dále jen ŠW)*, jež níže blíže popíšu a jež budu používat jako materiál pro sběr dat používaných v této práci. (JABU 2017, s. 17-23) Bohužel, jak je vidět na výzkumu Morisaki v knize z roku 2018, zájem o *wagaši* se s mladší generací stále zmenšuje na úkor západního cukroví a snižuje se tedy počet lidí jak kupujících *wagaši*, tak lidí jej vyrábějících a lze předpokládat, že tato tendence bude pokračovat a narůstat v dalších letech. (MORISAKI 2018, s. 48-57) Profesorka Šizuocké univerzity, paní Murakami došla ve svém výzkumu zaměřeném na děti předškolního věku (2008) a věku prvního stupně základní školy (2010) k závěru, že znalost výroby se váže k zvýšení zájmu o *wagaši*. (MURAKAMI, KADOJA 2008, s. 70-71; MURAKAMI, KADOJA 2010, s. 72; MURAKAMI 2019, s. 18) Na základě tohoto výzkumu předpokládám, že nejen znalost výroby, ale i znalost kulturního, literárního a historického pozadí *wagaši* se váže ke zvýšení zájmu o *wagaši*. Bez této znalosti *wagaši* ztrácí svou přidanou hodnotu, kterou je kontext, který podle Mukařovského dělá umění uměním: svou

⁹ Původní znění: *Wagaši je umění pěti smyslů / umění působící na všech pět smyslů. (Wagaši wa gokan no geidžucu dearu. 和菓子は五感の芸術である。)*

¹⁰ *Celostátní asociace japonského cukroví, 全国和菓子協会*

schopnost působit na všech pět smyslů, jak bylo původně navrženo. Jelikož bez znalosti tohoto pozadí není možné si *wagaši* plně vychutnat, i z toho důvodu ztrácí dle mého názoru na popularitě. Jeho chápání je o to těžší pro cizince, kterým chybí kontext vytvořený alespoň každodenním životem v Japonsku a symboly a motivy mají v Čechách a v Japonsku mnohdy jiný význam. Proto doufám, že tato práce toto pozadí, konkrétně literární pozadí, světa *wagaši* zčásti přiblíží a alespoň trošku přispěje k zachování této kulturní památky.

Má práce vychází z teorie strukturalismu Jana Mukařovského, konkrétně teorie básnictví v knize Studie II a její část věnovaná motivu v básnickém díle. Český strukturalismus vznikl na začátku 20. století na základě rozvoje lingvistiky. Strukturalismus v literárně-vědní rovině vychází z předpokladu, že literární dílo je strukturou složenou z formálních a obsahových prvků, které mezi sebou mají různé dynamické vazby, vztahy a hierarchii. Prvky uměleckého (literárního) díla nesou významy uměleckého díla, jež se pak v poměru ke skutečnosti mimo dílo stává znakem. Umění (literární dílo) má kromě funkce poznávací, ideové a didaktické také funkci estetickou, jíž jsou první tři funkce podřízeny, což ho odlišuje od běžného jazykového znaku, a právě proto je pro význam uměleckého (literárního) díla důležitý kontext. (PAVERA, VŠETIČKA 2002, s. 336-337) Jan Mukařovský (1891-1975) je předním představitelem a spoluzakladatelem českého strukturalismu. Věnoval se především studiu klasických a současných českých básníků a prozaiků. (NÜNNING 2006, s. 531-532)

Ve druhé kapitole definuji termíny téma a motiv; přiblížím teorii významové statiky a dynamiky básnického díla a dále přímo motiv v básnickém díle podle Mukařovského. Z tohoto teoretického základu dále vychází kapitoly 4-7.

Ve třetí kapitole uvedu dělení *wagaši*. Vysvětlím výše zmíněný výrok, že *wagaši* je *umění působící na všech pět smyslů* a spolu s přiblížením role tohoto druhu v čajovém obřadu osvětlím, jakým způsobem *wagaši* působí na zrak a sluch. Dále nastíním, jakým způsobem obecně probíhá pomocí těchto dvou smyslů vyjádření změny ročních dob.

Jelikož rozsah práce nedovoluje zaměřit se na motivy objevující se ve všech významných dílech klasické literatury, tato práce se zaměřuje pouze na poezii z dejte i sem *Kokinwakašú* a motivy zde se objevující. *Kokinwakašú* (古今和歌集, *Sbírka starých a nových /japonských/ básní*, také zkráceně *Kokinšú* 古今集), dále jen KK, je první z 21 oficiálních sbírek japonsky psané poezie (*waka*, 和歌). (WINKELHÖFEROVÁ 2008, s. 174) McCullough, Keene a Miner se shodují na roce 905 jakožto roce jak jejího dokončení, tak vydání. Její kompilace symbolizuje postoj císařského dvora brzkého období Heian (平安時代, 794–1185),

kdy probíhalo odpoutávání se od napodobování čínských vzorů a přesun k jejich přetváření vhodnému japonskému prostředí. (KEENE 1999, s. 245) Po vzoru Číny patřilo psaní poezie mezi schopnosti vyžadované od každého vzdělaného člověka z vyšší společenské vrstvy. Poezie se nepsala jen při veřejných slavnostech či soutěžích *utaawase*,¹¹ ale fungovaly i jako komunikační prostředek v dopisech. Život na císařském dvoře v době Heian je proslulý svým důrazem na vytríbenost vkusu, eleganci, estetično, odrážejícími se jak v zábavě, tak i dobovém umění a literatuře. (MCCULLOUGH 1985, s. 2-3) Literatura této doby je úzce spjata s císařským dvorem, který v této době mocensky a kulturně vzkvétal – všechna zásadní díla tohoto období byla psána vysokou šlechtou, mnichy či ženami žijícími na císařském dvoře. (MINER 1968, s. 80) Kompilátory byli Ki no Curajuki, Ki no Tomonori, Óšikóči no Micune a Mibu no Tadamine. Tomonori se dokončení sbírky nedožil a vedení kompilace se ujal Ki no Curajuki, který svou japonskou předmluvou (*kanadžo* 仮名序) považovanou za první japonsky psaný literárně-kritický text systematizoval pravidla japonské poezie a položil základy japonské literární kritiky. Za základ dobré básně Curajuki považoval harmonii *kokoro* (心, obsah) a *kotoba* (言葉, forma). (KEENE 1999, s. 248-249) Populárními technikami spadajícími pod *kotoba* byly *makurakotoba* (ozdobný přívlastek), *džo* (ornamentální úvod), *kakekotoba* (homonyma, např. borovice a čekat, jap. *macu*), *engo* (asociační páry či řetězce slov, např. *slzy v rukávech* či *rozkvetlá třešeň a jaro*), *oriku* (první slabiky veršů skládají slovo), *utamakura* (místní jména), *honkadori* (parafráze; citace staré básně v nové souvislosti) a *mitate* (přirovnání, např. sakury ke sněhu). (HONCOPOVÁ 2020, s. 299-331; MCCULLOUGH 1985, s. 327-367) Co se týče veřejné poezie bylo obojí omezeno konvencemi. (MCCULLOUGH 1985, s. 327) Od *Manjósú*¹² po dobu KK se veřejně akceptovaná témata básní značně zúžila; témata a jejich asociace byla vybrána kompilátory na základě jejich úsudku o dobrém vkusu; stejná témata a jejich motivy se tedy v KK objevují znovu a znovu, byla přejata obdivovateli sbírky a ta se spolu se svými asociacemi po další staletí ještě více ve svých pravidlech zafixovala a zároveň rozrostla. (KEENE 1999, s. 248, 255) KK obsahuje 1111¹³ básní od 127 básníků tematicky rozdělených do 20 svazků: 1.-2. jaro, 3. léto, 4.-5. podzim, 6. zima, 7. blahopřejné, 8. loučení, 9. cestovní, 10. akrosticha, 11. - 16. milostné, 17.-18. různé, 19. jiné formy, 20. tradiční a rituální básně císařského úřadu pro poezii. (Tamtéž, s. 250; WINKELHÖFEROVÁ

¹¹ 歌合, soutěže skládání básní na určité téma. Institucionalizace roku 809.

¹² *Sbírka deset tisíc listů/Sbírka deseti tisíc generací*. Kompilátor neznámý. Sestavena v polovině 8. století. (WINKELHÖFEROVÁ 2008, s. 186)

¹³ Původně 1100, 11 zařazeno dodatečně.

2008, s. 175) Básně jsou často opatřeny úvodem o okolnosti jejich vzniku, jež se staly předstupněm tvorby takzvaných *utamonogatari* čili prozaických příběhů proložených básněmi. (WINKELHÖFEROVÁ 2008, s. 174-175; MINER 1968, s. 27) Nejsou seřazeny nekonzistentně dle data či společenského postavení autora, jak bylo zvykem v básnických sbírkách předchozích, nýbrž vně svazku systematicky podle jejich návaznosti toku času a ročních dob,¹⁴ asociace, autora, události či určité podobnosti ve formě nebo obsahu básně nebo byly dány vedle sebe s účelem vytvoření konverzace mezi básněmi a zároveň byly svazky poskládány za sebou podle svých témat symetricky se svazky ostatními, a další kompilace básnických sbírek se těchto kompilačních pravidel po vzoru KK držely. (KEENE 1999, s. 2, 252-253; MCCULLOUGH 1985, s. 425-426) Většina¹⁵ básní jsou ve formě *tanka* čili 31 slabik ve 5-7-5-7-7 verši, což KK opět odlišuje od *Manjóšú*, která je v porovnání značně nekoherentní, jak co se týče typů a stylů básní, tak i metriky. (MCCULLOUGH 1985, s. 6-8) KK vytvořila jakousi systematizovanou příručku japonské poezie, která se stala nezbytnou součástí znalostí každého vzdělaného člověka této i pozdější doby, na její básně bylo odkazováno či byly použity jako součást literárních a jiných uměleckých děl a báseň číslo 343 ze sedmého svazku ve své podobě ve *Wakan róeišú* 和漢朗詠集 je dnešní japonskou státní hymnou. (KEENE 1999, s. 4; RODD 1996, s. 145; Tamtéž, s. 446) KK je tak jedním z nejdůležitějších klasických děl, přispělo k položení základů japonského básnictví na dalších pět set let a k formování estetických a kulturních hodnot nejen na poli literatury, ale i dalších typů umění, a konečně i každodenního života běžného Japonce. (MINER 1968, s. 100)

Na základě strukturalistické teorie Mukařovského se zaměřím na motivy nacházející se v prvních šesti knihách KK s tématem ročních období.¹⁶ Hlavní část práce rozdělím na část jaro, léto, podzim a zima a budu sledovat frekvencovanost motivů v knihách s těmito tématy, jejich vzájemnou kombinací a význam. Obecně však projdu všech dvacet knih KK, abych lépe zmapovala jejich roli i v rámci jiných témat, nejen ročních dob, a představila tak širší kontext každého motivu a jeho celkovou roli ve sbírce. Díky tomu poté budu moci zmínit motivy, jež

¹⁴ První sbírkou, jak v Japonsku, tak v Číně, která básně začala konzistentně dělit podle ročních dob a tématu lásky byla *Šinsen Manjóšú*. (KEENE 1999, s. 221)

¹⁵ Kromě pěti *čóka* a čtyř *sedóka* v 19. svazku. (MCCULLOUGH 1985, s. 1)

¹⁶ Těchto prvních šest knih jsem zvolila proto, že v této práci primárně sleduji, jakým způsobem se které motivy používají k vyjádření určité roční doby. Těchto prvních šest knih má přímo za úkol vyjadřovat plynutí ročních dob a jejich motivy pak vyjadřují jednotlivé roční doby a jejich vývoj. Lze tedy bezpečně určit, jaký motiv byl používán jakým způsobem k vyjádření jaké roční doby, v jaké její fázi a v jakém významu v KK. Ve zbylých knihách se sice chronologické vyvíjení ročních dob a jejich motivy objevují, není to však hlavní účel jejich básní a motivů; přírodu a roční doby používají pro vyjádření jiného tématu, ne ročních dob jako takových. Navíc se během jedné knihy období otočí, třeba i vícekrát. Celkově nejsou vyloženě systematicky seřazeny podle ročních dob, básně a jejich motivy často nelze zařadit do určité roční doby, a pokud ano, často je to právě na základě výskytu stejného motivu v jedné z prvních šesti knih.

sice hrají důležitou roli ve *wagaši*, v KK se však objevují pouze mimo zmíněných prvních šest knih. Motivy z těchto knih nezahrnuji do tabulky motivů KK, již lze nalézt v příloze. Verze KK, ze kterých vycházím jak při interpretaci básní, tak při tvorbě tabulek, z jejichž dat text vychází a na které se odkazuje, jsou KK v anglickém překladu od Laurel Rasplica Rodd a KK s překladem do moderní japonštiny od Komačiji Teruhita. Jsou také použity k překladu vybraných básní; překlady nejsou umělecké, jen ilustrační. Pokud se báseň nachází také ve sbírce *Hjakunin iššu*¹⁷, byl použit český překlad Honcoopové. Jako materiál pro sběr dat *wagaši* jsem zvolila ŠW od výše zmíněného Kurokawy Micutoma a Nišijamy Macunosukeho. ŠW jsem zvolila proto, že se jedná o soubor čtyř knih, každá se věnuje tématu jedné roční doby a přiřazení k ní je tedy přímo nabídnuto autory. Jde o sborník, na kterém pracovalo více autorů, včetně mistrů čajového obřadu; každá kniha obsahuje téměř 300 až 340 fotek současného *wagaši* pro čajový obřad spolu s jejich jmény a popiskem jejich motivu. Vnitřní rozdělení knih je na 3 části – *wagaši* z Kjóta, Tokia a ze zbytku prefektur. Všechny dotčené kvality tyto knihy dle mého názoru kvalifikují pro použití v této práci, jejíž předmětem je právě současné *wagaši*, druh používaný pro čajový obřad. Jak bylo výše řečeno, *wagaši* je umění, neustále se tedy mění a motivů v něm je bezpočet. Je tedy nemožné sesbírat všechna existující, minulé i současná cukroví a jejich motivy. Věřím však, že ŠW se svými celkem 1279 kousky cukroví k výzkumu typických motivů postačí, i když je třeba tabulku kvůli tomuto omezení brát s rezervou. Mnou vytvořené pracovní tabulky motivů vytvořené na základě ŠW a motivů prvních šesti knih KK jsou sestaveny zvlášť. Od každé uvádím verzi s počtem kusů *wagaši* či jednotlivých básní a verzi, ve které jsou tyto počty převedeny na procenta. Motivy jsou vyznačené v horním řádku tabulky, motivy v levém sloupci pak tvoří jejich kombinace. Šedě jsou vyznačeny motivy, které nesouhlasí. Oranžově motivy, které souhlasí, ale které v práci rozebrány nejsou. 100 % tvoří celkový počet básní či *wagaši* v knize (knihách) příslušné určitému období, každé básni a *wagaši* byl pak na základě teorie Mukařovského určen jeden motiv hlavní či jedna kombinace motivů. Verze s procenty značí v každém sloupci poměr určité kombinace vůči zbylým kombinacím konkrétního motivu. Procenta ve spodním řádku tabulky vyznačeném zelenou barvou představují poměr motivu konkrétního sloupečku vůči zbytku. V kapitolách 4-7 data z každé tabulky stejného ročního období porovnám; budu hledat spojitosti a nesrovnalosti, frekvenci a dobu výskytu motivů a jejich kombinace. Rovněž budu zmiňovat jména *wagaši* přímo odkazující na konkrétní básně KK na pozadí významu určitého motivu v japonské kultuře

¹⁷ *Sto básní od sta básníků*. Kompilátor Fudžiwara no Teika. Kompilace počátek 13. století. (WINKELHÖFEROVÁ 2008, s. 101)

a v KK. *Wagaši* pro čajový obřad podávané při jeho nejformálnější části, nazývané *omogaši* 主菓子, jsem jako předmět této práce zvolila proto, že se jedná právě o druh, který lze označit jako umění a je vrcholem tohoto fenoménu. V textu se odkazuji na příklady *wagaši* jak z knih ŠW, tak z knihy *Wagaši* od Nakamury, kterou jsem do dat nezahrnula, obsahuje však některé motivy v knize od Kurokawy se neobjevující. Příklady jsem doplnila o obrázky, které jsou očíslované, jsou doplněny jmény a nacházejí se v příloze. Pro interpretaci motivů básní používám primárně knihy *Japan and the culture of the four seasons* od Shirane Haruo, *Brocade by the Night* od Hellen Craig McCullough. V případě *wagaši* jsou to knihy *Symbols of Japan* od Merrily C. Baird, *Svět wagaši (Wagaši no seikai)* od Nakajamy Keiko, *Jména v čajovém obřadu 100 (Ča no ju no mei 100)* od Sosei Bruce Hamana a text v knihách ŠW.

Cílem této práce je porovnání motivů básní KK se zaměřením na prvních šest knih KK a motivů *wagaši* z ŠW. Porovnáám, jak četně se jaké motivy používají k vyjádření konkrétního ročního období, jejich způsob využití, jejich vzájemnou kombinaci, významové nuance a asociace. Dále budu vyhledávat *wagaši* objevující se v ŠW, které jsou KK přímo inspirovány, tedy jejich poetická jména přímo odkazují na konkrétní báseň KK.

Otázky, jež se v této práci pokusím zodpovědět v kapitolách 4-7 jsou následující: 1. Odpovídají motivy a jejich kombinace reprezentující určitá roční období používaná ve *wagaši* motivům asociovanými s ročními obdobími v KK? 2. Jakou roli měly přírodní motivy v KK a jakou roli mají v dnešním *wagaši*? 3. Jakým způsobem, do jaké míry a jaké motivy z klasické japonské literatury, konkrétně z KK, ovlivnily názvosloví a podobu *wagaši*?

Předpokládám, že idealizovaná a konceptualizovaná příroda a její pečlivě vybrané básnické motivy sloužící jako prostředek k vyjádření člověka v KK touto sbírkou poprvé kanonizovány ovlivnily a položily základy nejenom básnictví a způsob zobrazování ročních dob v něm v následujících stoletích, ale pronikly také do světa *wagaši* a tedy i do další části japonské kultury až do té míry, že nejen koncept, ale i konkrétní básně KK se staly inspirací pro design a jména *wagaši*. Předpokládám dále, že uspořádání knih s tématem ročních dob a motivy v nich se objevující včetně jejich kombinací, způsobu použití, významových nuancí, asociací, jejich poměr vůči ostatním motivům, a tedy vyzdvihování určitého motivu se silně odráží v motivech v současném *wagaši*, v jejich jménech a ve způsobu, jakým zobrazují plynutí a střídání ročních dob. Předpokládám, že největší podobnost bude k vidění v motivech příslušících jaru a podzimu, naopak velmi nízká v motivech letních a zimních. Dále také předpokládám, že nejvíce podobností bude možné nalézt v motivech nejvíce se objevujících

v prvních šesti knihách KK. V jejich případě také očekávám největší množství jmen přímo odkazující na konkrétní básně KK s těmito motivy.

2. Strukturalismus

2.1 Významová statika a dynamika básnického jazyka

Funkce jazykového znaku¹⁸ Mukařovský doplňuje o funkci estetickou. Tyto funkce jsou potenciálně přítomny v každém pojmenování, tedy aplikaci jazykového znaku na konkrétní mimojazykovou realitu, a záleží jen na tom, která z funkcí je posílena. Pojmenování básnické posiluje funkci estetickou a díky tomu je pro pojmenování básnické velice důležitý jeho vztah ne ke konkrétní realitě, nýbrž k jeho kontextu, jímž je určeno. (MUKAŘOVSKÝ 2007, s. 76-77) Básnický jazyk je tedy jazykem funkčním, s estetickým jako jeho dominantní funkcí. (Tamtéž, s. 18) Kvůli tomu není u básnického jazyka důležitý jeho přesný, *pravdivý* či *nepravdivý* vztah k jedné obecně uznávané realitě, tedy zda se s touto realitou shoduje či neshoduje, např. jazyk odborný, v jehož případě je vyžadována naprostá přesnost shody s touto realitou. Pro básnický jazyk je důležitý jeho jazykový výraz sám a vztah tohoto výrazu k veškerým rozmanitým realitám autora a čtenáře (a kolektiva) vytvořeným jejich životními zkušenostmi. Neplatí zde tedy dichotomie vztahu pravdivosti a nepravdivosti, tento vztah k realitám autora a čtenáře může být stejně rozmanitý, jako jsou jejich reality a pomocí jejich střetu, působením básnického jazyka na tyto reality a utvářením vztahu s nimi autor docíluje určitého estetického cíle. (Tamtéž, s. 18-24) Mukařovský uvádí příklad věty „Blíží se soumrak.“ Vnímatel musí určit, o jaký druh pojmenování s jakou funkcí dominantní se jedná. Na základě tohoto určení pak vnímatel větu chápe a hodnotí podle jejího vztahu, jenž je v každém druhu pojmenování posílen na úkor druhého, např. v případě rozhodování, zda jde o sdělení či básnické pojmenování, jde o rozdíl posílení vztahu buď k realitě, nebo ke kontextu. (Tamtéž, s. 74-76) *Pojmenování básnické není tedy určeno v první řadě vztahem k miněné skutečnosti, ale způsobem svého zasazení do kontextu. ...slovo, popřípadě sousloví, které je charakteristické pro jisté význačné básnické dílo, je-li z jeho kontextu převedeno do jiné souvislosti, třeba sdělovací, přináší s sebou významové ovzduší díla, kterým prošlo a s kterým je spjato v jazykovém povědomí kolektiva.* (Tamtéž, s. 75) Jinak řečeno, slovo použité v literárním díle, se kterým je typicky spjato, si nese svůj kontext získaný svou pozicí v díle i po jeho vytržení z kompozice a použití v jiném celku. Je tomu tak, neboť jeho vztah k určitému kontextu je silnější než k určité realitě. Mukařovský dále říká, že vztah díla jako celku (*pojmenování úhrnné*) k realitě je naopak velice silný, *jelikož je jednotlivec členem kolektiva a*

¹⁸ Zobrazující (vztah ke skutečnosti), expresivní (vztah k mluvčímu) a apelativní (vztah k posluchači).

jeho pojetí skutečnosti se hrubě shoduje se systémem hodnot kolektiva, má poezie prostřednictvím tvořících i čtoucích jedinců vliv na způsob, jakým celá společnost pojímá svět (Tamtéž, s. 80) a tedy se nevztahuje jen k určité realitě jako pojmenování sdělovací, ale k veškeré realitě jedince (tvůrce a čtenáře) a kolektiva. (Tamtéž, s. 79-81)

Mukařovský dělí významové jednotky literárního projevu na statické a dynamické. Statická významová jednotka je ta část projevu, která má význam určený již momentem vyřčení a jde třeba o slovo nebo motiv. Oproti tomu dynamická významová jednotka je ta část projevu, jejíž význam je od vyslovení po ukončení jen potenciální a neustále se mění. Jde například o jazykový projev. Nejnižší dynamickou jednotkou je věta. Dynamická jednotka je tvořená jednotkami statickými, které mají různé potenciální významy a jejich význam je tedy neustále měněn a upřesňován jednotkou dynamickou podle toho, jak jsou jednotky řazeny, čímž se jim postupně tvoří kontext (*významová akumulace*). Dynamická jednotka je naopak omezována potenciálními významy statických jednotek. Ukončená dynamická jednotka je pak jednotkou statickou. (Tamtéž, s. 54-59) Volbou slov v určité oblasti jazyka získává básnické dílo určité významové zabarvení (např. vznešenost, nízkost), které je pak typické buď pro autora či určitou školu. Volba slov se vzájemně významově ovlivňuje nejen s dynamickou jednotkou, ale i s tématem a slovem sousedním či slovem na něj nějakým způsobem navázaným, např. rým, lze tak vytvářet nové významy normálně nemožné. (Tamtéž, s. 46-50)

Na rozdíl od materiálu používaného k vyjádření znaku v jiných odvětvích umění, v básnickém díle je jazyk materiálem, který se historicky mění, a tudíž může dílo deformovat i po jeho dokončení. Další charakteristikou jazyka jakožto materiálu je to, že jazyk má znakovou povahu i mimo básnické dílo – je velmi blízkou součástí života člověka, z čehož plyne také jeho upoutanost na mateřský jazyk autora a čtenáře; pro úplný přístup ke znaku jazyka básnického je třeba znát celou jeho často zdánlivě nelogickou škálu asociací. (Tamtéž, s. 16-24)

2.2 Motiv

Téma je nejvyšší obsahová jednotka uměleckého díla; vyjadřuje jeho námět, záměr, smysl, základní myšlenku. (PAVERA, VŠETIČKA 2002, s. 349) Motiv je nejmenší jednotka obsahová, jednotka statická a stejně jako téma také vyšší jednotka významová, nejmenší tematická složka básnického díla, která vytváří strukturu uvnitř textu a je dána kulturní tradicí. (MUKAŘOVSKÝ 2007, s. 55, 62; NÜNNING 2006, s. 530) Každá věta má svůj motiv. *Motiv nosný* se objevuje napříč dílem, je završen na konci díla a je složen z *motivických variant*.

(PAVERA, VŠETIČKA 2002, s. 234-235) Pojem motiv byl nejprve používán učenici v pozdním středověku ve smyslu „intelektuální impulz určující charakter řeči“, v 18. století začal být používán v hudbě a malířství, kde označoval nejmenší prvek kompozice, a později v 19. století byl zaveden do literární vědy. Při analýze motivu textu jej lze analyzovat na rovině struktury textu, kde slouží k interpretaci obsahu (motiv situační a typový) a analýze významu a stavby textu (motiv klíčový, vedlejší a vyplňující). Dále lze motiv analyzovat na rovině intertextové, kde se zkoumá historie motivu. (NÜNNING 2006, s. 530-531)

Mukařovský rozlišuje motiv v lyrice a epice, kde dochází k různému zacházení s časem, kvůli čemuž motivy nabývají odlišného vztahu jak mezi sebou, tak i vůči autorovi (básníkovi). V lyrice není časové následnosti jako v epice; jejím časem je *présens*, což je čas nehybný, bez uplývání; čas, který se neustále pohybuje mezi minulostí a budoucností, ale není přítomností. Důsledkem je, že na rozdíl od epiky jsou motivy v lyrice bez časové následnosti, tedy nemají mezi sebou pevný vzájemný vztah a téma lyriky je tedy vnitřně nesoudržné. A tudíž ačkoli v epice věcného vztahu k autorovi nabývá až celkové téma textu, v lyrice věcného vztahu k autorovi nabývají už jednotlivé motivy; lyrika má tedy tendenci být subjektivní a epika objektivní. Dalším důsledkem této tematické nesoudržnosti lyriky je také důležitost jazyka – hojnost užívaných jazykových prvků, které navíc mohou tvořit celkovou kompozici básně, v epice tvořená tématem. (MUKAŘOVSKÝ 2007, s. 71-73) Mukařovský dále říká, že by bylo chybné se držet známého tvrzení, že „obsah si určuje formu“. Podle něj existuje mezi obsahem (téma, motiv) a formou (jazyk) vzájemná oboustranná souvislost, jelikož jsou případy, kdy se jazyk neřídí obsahem, ale je tomu naopak. Ostatně i jedno slovo může se stát motivem a motiv tedy může splývat se slovním významem, či být lexikalizovaným; slovní význam se pak může stát tématem. Mukařovský jako příklad udává Máchův Máj, u něhož nelze jasně říci, zda rytmus veršů (jazyková složka) udává jiné pojmání prostoru (tematická složka), či je tomu opačně, a je tedy záhodno při analýze obsahu neopomínat také jazyk a zvážit jeho analýzu i z hlediska lingvistiky. (Tamtéž, s. 62-63)

Pavera uvádí osm různých způsobů vedení motivů. *Signální motiv* je motiv nejběžnější a jak jeho název napovídá, v průběhu textu se objevuje v podobě různých signálů, které mají stejné ladění, a na konci se pak úplně realizují v jeho konečnou variantu. *Deflektivní motiv* se od signálního liší tím, že jeho konečná varianta má sice stejné ladění, jako jeho varianty předchozí, ale jeho realizace se odchyluje od očekávání. *Závěrečný motiv* *paradoxního motivu* má naprosto odlišné ladění od jeho variant přechodících; *deziluzivní motiv* je veden jako motiv iluzivní zakončen motivem měnící tuto iluzi v deziluzi; *falešný motiv* se často objevuje v detektivní próze a v průběhu čtenáře navádí k nějakému očekávání zakončení motivu, který

je však nakonec řešen úplně jinak; *imperfektivní motiv* je motiv, kterému se nikdy nedostane zakončení; *mysteriózní motiv* je sice podobný signálnímu, čtenář ovšem v jeho průběhu není schopný vytušit jeho smysl a jeho završení; *metamorfní motiv* svou začáteční variantou stanoví nějaký výchozí stav, který se pak postupně s každou variantou mění a je zakončen jeho variantou konečnou, která se od počáteční liší. (PAVERA, VŠETIČKA 2002, s. 235-236)

3. *Wagaši* v čajovém obřadu a jeho poetická jména

Wagaši se dá rozdělit na různé druhy podle různých kritérií. Podle obsahu vody a tudíž jeho trvanlivosti lze rozdělit na druhy s obsahem vody 20 % a méně - *higaši* 干菓子, tedy to nejtrvanlivější. Cukroví s obsahem vody mezi 20 % a 40 % se nazývá *hannamagaši* 半生菓子 a cukroví s obsahem vody více jak 40 % zvine *namagaši* 生菓子. To pak lze dále dělit podle způsobu výroby, surovin, či podle účelu. Jabu uvádí ještě další dělení na základě kontrastu *nami/asanamagaši* 並/朝生菓子 a *džónamagaši* 上生菓子. Do *nami/asanamagaši* se řadí například *dango* či *daifuku* a další cukroví, jež je spíše všední. *Džónamagaši* je spíše luxusnější cukroví, kam patří druhy vyrobené z těsta s větším množstvím cukru jako je *nerikiri* (練り切り, Tokio) či *konaši* (こなし, Kjóto) připravované pro čajové obřady, kde se z něj z hlediska jeho role v čajovém obřadu stává *omogaši* 主菓子, tedy cukroví podávaného po jídle *kaiseki* a před hustým zeleným čajem (*koiča* 濃茶), nejformálnější částí obřadu a slouží jakožto příprava na jeho chuť. Při podávání čaje řídkého (*usuča* 薄茶) se servíruje *higaši*. (JABU 2017, s. 74-78; SEN 1999, s. 55)

Druhý předseda *Zenkoku wagaši kjókai*,¹⁹ šestnáctý vedoucí Toraja, Kurokawa Micutomo, o *wagaši* prohlásil, že jde o *umění působící na všech pět smyslů*. Zrakem vnímáme jeho barvu a tvar; jde o jakýsi první dojem. Pomocí jazyka, hmatem, vnímáme jeho strukturu a chutí chuť použitých surovin. Jelikož se úzce váže na čajový obřad, kde hlavní roli má čaj a cukroví má roli podpůrnou, jež čaj vyzdvihuje a pomáhá hostiteli vyjádřit téma obřadu, tak jak jeho chuť a vzhled, tak vůně nesmí čaj přebít. Primární suroviny *wagaši* jako fazole, cukr a rýže mají velice tlumenou vůni, která je k cítění až při vložení cukroví do úst. Sluchem samozřejmě vnímáme zvuky při žvýkání. Ovšem to, co vnímání *wagaši* sluchem znamená především, je slyšet jeho jméno, *kamei* 菓銘. Tímto jménem se nemyslí jméno druhové, ale jeho jméno vlastní. (JABU 2017, s. 17-23)

Jde o typ (*go*)*mei* ご銘, poetická jména dávaná předmětům určitým způsobem důležitých v životě lidí. V čajovém obřadu pro pojmenování pomůcek se začaly používat před

¹⁹ Celostátní asociace japonského cukroví. 全国和菓子協会.

500 lety čili již kolem jeho samotného počátku. Hostitel čajového obřadu velmi pečlivě vybírá pomůcky (včetně *wagaši*) a jejich jména a pomocí nich vyjadřuje určité téma obřadu a slouží jako komunikační prostředek mezi hostitelem a hostem (hostitel pomocí nich vyjadřuje určitou myšlenku a host se na ni dále vptává; ptá se na informace o použitých předmětech, jejich význam a vzájemný vztah; předměty tedy slouží i jako podnět pro komunikaci). Některá jména jsou silně spjatá s určitým ročním obdobím, další lze používat celoročně. (SOSEI 2020, s. 11-13, 25, 93) Sosei je dělí na sedm typů podle jejich původu: literatura, divadlo, lidová slovesnost, slavné historické osobnosti, geografická místa, roční období, svátky. Jednou takovou pomůckou, jež se proslavila, je nádobka na hustý čaj se jménem *Hacuhana* 初花, První květ. Byla pojmenována šógunem Ašikagou Jošimasou (1436-1490) a po něm ji vlastnili Oda Nobunaga (1534-1582), Tojotomi Hidejoši (1537-1598) i Tokugawa Iejasu (1542-1616) a má se za to, že inspirací byla báseň z KK. (Tamtéž, s. 51-53) Tímto způsobem nádobka získala pomocí jména určitou přidanou hodnotu; významovou hloubku pomocí přenesení významového ovzduší z básně, na kterou je odkazováno, tedy kontext.

Cukroví se začalo běžně pojmenovávat poetickými jmény v 17. století, v období Genroku (元禄時代, 1688-1704), ovšem jména určitým způsobem poetická a mající vztah s tvarem cukroví se objevují již mnohem dříve, například jsou k vidění už u *karagaši*. (HAJAŠI 1990, s. 178-183) Nakajama tehdejší jména *wagaši* objevujících se v *Nančóhóki* (1691), první spis,²⁰ kde se poetická jména objevují, navíc doprovázena náčrty, dělí na následujících třináct typů: 1. běžná obchodní jména, 2. jména vycházející z použité suroviny, 3. jména založená na tvaru, 4. zvířata, 5. věci, 6. krajina, 7. počasí, 8. rostliny, 9. lidová slovesnost a historické události, 10. oblečení, 11. *utamakura* a místní názvy, 12. slova pocházející z japonské poezie či na japonskou poezii a básníky odkazující, 13. další (včetně jmen jejichž význam není znám). (NAKAJAMA 2006, s. 51-74) V roce 1710 jsou stále častější jména obyčejná, jako třeba *sakura moči* či *cubaki moči*, za téměř čtyřicet let v roce 1749 jsou ovšem často k vidění cukroví se jmény jako *Macukaze* (Vitr v koruně borovice 松風) či *Kancubaki* (Ledová kamélie 寒椿) připomínající poetická jména dnešní. Počet poetických jmen dávaných *wagaši* se rozrůstal a existují i obchody, jejichž používaná jména jsou v řádech tisíců. Hajaši dnešní jména člení do druhů osmi: 1. založená na surovinách či způsobu výroby, 2. roční období a počasí, 3. rostliny a zvířata, 4. krajina, 5. geografická místa, 6. *waka/haiku/monogatari/nó*, 7. historické události,

²⁰ Jedno poetické jméno, 近衛様雪餅 (*Sněhové moči / Jukimoči*), je k vidění již dříve v roce 1643 v knize 料理物語. (NAKAJAMA 2006, s. 51-74)

8. další. Dodává, že jména geografických míst často vycházejí z literatury. Porovnáme-li dělení podle Nakajamy a Hajaši, jména dávaná *wagaši* se od období Edo do dneška tolik nezměnila. Hajaši dále na základě výzkumu 700 jmen používaných v období Edo dochází k výsledku, že 41 % jsou rostliny, zvířata, roční období a počasí. (HAJAŠI 1990, s. 178-183) Zároveň Nakajama uvádí, že obecně lze pozorovat sklon k používání jmen odkazujících na klasickou poezii a literaturu. *Wagaši* je buď navrženo až po výběru jména, nebo je pojmenováno až po jeho navržení; pojmenování probíhá buď ze strany výrobce či ze strany zákazníka (proto existují cukroví, která své jméno dostala od císařů, knížat, *šógunů* a podobně, stejně jako výše zmíněná nádobka na hustý čaj). Ať tento proces probíhá jakkoli, jeho design jméno určitým způsobem vyjadřuje a mezi jménem a designem tedy existuje silný vztah. Podle Nakajamy design se se jménem pojí buď barvou, tvarem nebo přirovnáním. Žlutou barvou se zobrazuje *jamabuki* (Zákula japonská), chryzantéma, žluté podzimní listí, *tačibana*, *ominaeši* (*Patrinia scabiosifolia*), svit měsíce. Červenou barvou či růžovou večerní slunce, červené podzimní listí, červený květ slivoně, sakura. Bílou bílá vistárie, bílý květ slivoně, sníh, jinovatka, voda, měsíc. Černou země, tma, tuš, hory. Zelenou listy, borovice, pole, jarní tráva. Takto například celý žlutý blok *jókanu*, velmi jednoduchý a abstraktní design *wagaši*, se jménem *Ide no sato* (井手の里 *Vesnice v Ide*), jež jej specifikuje, odkazuje na báseň z KK o Ide, místu proslaveném zákulou. Žlutá barva tedy v tomto kontextu symbolizuje toto místo plné květy zákuly. Co se týče tvarů, například kruhem se většinou zobrazuje slunce či úplněk, vlnkami hory či voda. Dále se také používají tvary konkrétní jako například sakurový květ či javorový list. K přirovnání se pak používají suroviny. Například červené fazole (*azuki*) například mohou znamenat barevné podzimní listí, opadané listí, *čidori* (kulík), květy sakury a podobně. Nakajama dodává, že časem ovšem začala poetická jména a design odkazující na *waka* mizet a nahradila je jména používající *kigo* 季語, sezónní slova mající základ ve *waka* hojně používaná v *haiku* 俳句 a design velmi konkrétní, pravděpodobně proto, že dnešní Japonci nejsou ve *waka* tolik vzdělaní, aby jim tato jména něco říkala a evokovala a *wagaši* se dobře prodávalo. (NAKAJAMA 2006, s. 51-74)

Existuje cukroví, které se prodává a zůstává beze změny po celý rok, ovšem existuje také cukroví, jehož jména a motivy se mění podle ročního období. Způsob této změny lze rozlišit na dva typy. Na *wagaši*, které se vyrábí jen v určité roční období, typické pro *asa/naminamagaši*, například *sakuramoči*, *kašiwamoči* a podobně. Druhým typem je *wagaši*, které období vyjadřuje, typické pro *džónamagaši*. Předmětem této práce je typ druhý. Oba typy

se objevují krátce před začátkem samotného ročního období či jeho části, ke které se vážou a pak během, nikdy po. Například výše zmíněné *kašiwamoči*, jež se váže na jarní svátek *Tango no sekku*, po skončení svátku zmizí, ať je poptávka jakkoli velká. (JABU 2017, s. 62-64) *Nerikiri* s motivem sakury v plném květu se při čajovém obřadu servíruje jen před samotným jevem či během něj. Když opadají, servíruje se *wagaši* jiné či *wagaši* s motivem sakur opadaných. Je to proto, že čajový obřad a zároveň *wagaši* se řídí podle čínského systému takzvaných Dvacet čtyři ročních období, *Nidžúši sekki* 二十四節氣. Podle tohoto systému jednotlivá období začínají uprostřed mezi slunovraty a rovnodennostmi. Přibližně 4. února tedy začíná jaro, 21. března je jeho střed, 6. května začíná léto, 22. června je střed léta, 8. srpna začíná podzim, 23. je jeho střed, 8. listopadu začíná zima a její střed je 22. prosince. Každá část je dále rozdělena na další tři části. Proto se například objevuje cukroví s podzimními motivy již v srpnu, i když v této době ve skutečnosti listí zbarvené ještě není a v Japonsku stále vládne letní horka. (SOSEI 2020, s. 25, 73-75) Každé období tohoto systému dvaceti čtyř ročních období je možné rozdělit ještě na další tři a vytvořit 72 období, *Nanadžúni kó* 七十二候. (JABU 2017, s. 65) Tak moc je změna ročních období pro svět *wagaši* a čajového obřadu důležitá, a tak moc si jejich mistři potrpí na detailnosti a přesnosti použitých motivů k jejich zobrazení.

4. Jaro

První a druhý svazek KK obsahují dohromady 134 básní na téma jaro; první jich čítá 68, druhý 66. Básně jsou seřazeny chronologicky.

Básní v jarních svazcích s hlavním motivem sněhu nalézáme 3 %. Objevuje se pouze v básních těsně na začátku, či později, když básník popisuje sníh, který zůstal na vrcholcích hor. Za zmínku stojí b. č. 3, kde se objevuje v kombinaci s jarní mlhou (*kasumi*) a horou Jošino nacházející se v Naře. *Kasumi* 霞, mlha na jaře, na rozdíl od *kiri* 霧, mlhy na podzim, není oficiálním podnebným termínem, v běžné japonštině se ovšem tyto dva termíny rozlišují od doby Heian, ačkoliv jde prakticky o totožný přírodní jev a liší se pouze obdobím jeho výskytu. *Kasumi* se v KK objevuje po celou dobu jara. (NAKAJAMA 2018, s. 238) Ve *wagaši* se objevuje také, ovšem ve valné většině pouze v kombinaci se sakurou a květinami, ovšem téměř vždy spolu s horami, stejně jako je to v KK. Na obr. 1 vlevo je vidět *wagaši* používající motiv hor vyjádřený pomocí *jókanu*, a pomocí růžové a bílé barvy barvu květin vpitou do mlhy. Jméno *Jarní hory* (*Haru no jama* 春の山) odkazuje na b. č. 126 z konce druhého j. k. (KUROKAWA, NIŠIJAMA 1990a, s. 120) Další dva příklady jarní mlhy, hor a květů jsou na stejném obrázku; uprostřed s květy řepky (*nanohana/natane*), rostlinou v KK se neobjevující, a druhý vpravo s květy neidentifikovatelnými. Hora Jošino, *utamakura*, je v KK asociována se sněhem, proto si básník Ki no Tomonori v b. č. 60 sakury kvetoucí na hoře Jošino plete se sněhem, který by tam *správně* měl být; jde o techniku *mitate*. Od doby *Šinkokinšú* se ovšem tato asociace se sněhem změní v asociaci se sakurami, proto ve *wagaši* kombinaci sněhu a hory Jošino nenalezneme, přesto se téměř 10 % *wagaši* s motivem sakury v plném květu určitým způsobem s horou Jošino spojuje. (KEENE 1999, s. 258)

Obr. 1²¹

²¹ Pokud není uvedeno jinak, obrázky jsou vybrány z ŠW, vždy z knihy korespondující s názvem kapitoly, ve které se obrázek nachází. Tedy v tomto případě: obr. vlevo: KUROKAWA, NAKAJAMA 1990a, s. 120. Obrázky nejsou všechny jednotlivě citovány, jelikož jich v práci pro lepší představu čtenáře uvádím poměrně hodně (celkem 65), a také proto, že jde o obrázky objevující se v knihách, jež jsou předmětem této práce a jediným zdrojem, ze kterého jsem sbírala data pro část *wagaši*.

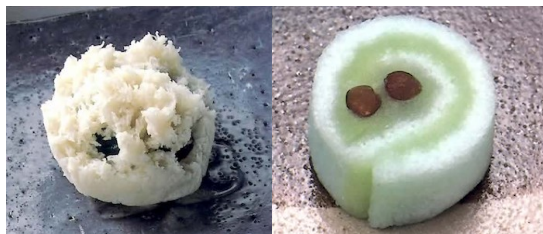
Jarní hory / Haru no jama 春の山; Jarní mlha / Harugasumi 春霞; Jarní mlha / Harugasumi 春がすみ

V jarním *wagaši* se samotný sníh v podstatě neobjevuje; vyskytuje se pouze v 1 % a jen jakožto neroztátý sníh na horách, či jako roztátý v podobě vody, viz obr. 2. Motiv zeleně deroucí se zpod sněhu, viz obr. 3, zabírá ve *wagaši* 3 %, v KK 1 %. Pro takové *wagaši* je časté jméno *šitamoe* 下萌え, slovo v jarních svitcích KK se neobjevující, lze ho ovšem nalézt například v b. č. 500 v knize deváté, první knize s tématem lásky. (KUROKAWA, NIŠIJAMA 1990a, s. 34) Zde je homonymické se slovem 下燃え, v této básni znamenající plamen vášně, doslova *hořet pod povrchem*. Přímou referující k jarní trávě vyrůstající ze země se tento pojem objevuje až v *Šinkokinšú*. (AOKI 2021, s. 12) V KK je tomuto motivu nejbližší asi b. č. 478 z knihy jedenácté (téma lásky).

12, Minamoto no Masazumi²²

tani kaze ni	Vítr v údolí
tokuru kóri no	rozpouští led
hima goto ni	a vlny
učiizuru nami ja	mezi prasklinami
haru no hacu hana	jsou prvními jarními květinami.

Obr. 2

Zbytky sněhu / Zansetsu 残雪; Oteplující se voda / Mizunurumu 水温む

²² Přepis latinkou všech básní se opírá o anglický přepis objevující se v překladu KK od RODD, Laurel Rasplica; HENKENIUS, Mary Catherine; KI, Tsurayuki (1996). *Kokinshū: a collection of poems ancient and modern*, Boston, MA: MA: Cheng & Tsui Co. Všechny básně jsou číslovány tak, jak se v této knize (a tedy i v originále KK) objevují, nebudou tedy jednotlivě citovány.

478, Mibu no Tadamine

kasuga no no
juki ma wo wakete
oiide kuru
kusa no hacuka ni
mieši kimi wa mo

Stejně jako v puklinách ve sněhu
na pláni Kasuga
vyrážející jarní trávu
jsem tebe
sotva zahlédl.

Obr. 3

Šitamoe 下萌

V b. č. 9, poslední z básní, v nichž se objevuje sníh, se spolu s ním vyskytuje motiv pučících stromů, *ko no me* 木の芽, tento motiv se nalézá ve *wagaši* v podobě bílých *mandžů* zdobených snítkou pepře (*sanšó* 山椒, *Zanthoxylum piperitum*) pojmenovaných také *Pupeny* (*Ko no me*), viz obr. 4. (KUROKAWA, NIŠIJAMA 1990a, s. 80)

9, Ki no Curajuki

kasumi tači
ko no me mo haru no
juki fureba
hana naki sato mo
hana zo čirikeru

Je tu jarní mlha
a větve stromů pučí.
Protože sněží,
i ve vesnici, kde zatím nic nekvete,
vypadá to, že padají květiny.

Obr. 4

Pupeny / Ko no me mandžů 木の芽饅頭

Častěji se v KK sníh objevuje v kombinaci s *uguisu*. Motiv *uguisu* v KK v j. k. zabírá 7 %, z toho 40 % tvoří jeho kombinace se sněhem. Ve *wagaši* pak 3 %, sporadicky v kombinaci s květy slivoní, se sněhem ovšem ne. Kombinací sněhu s horami a klíčící zelení motiv sněhu v jarním *wagaši* končí. *Uguisu* (鶯, *Horornis diphone*) je drobným, nevýrazným, hnědým, lehce nazelenalým ptákem, do češtiny volně překládaným jako slavík a často zaměňovaný s *kruhoočkem japonským* (目白, *Zosterops japonicus*), avšak *kruhoočko* je výrazněji zelené a jak jméno napovídá, má bíle orámované oko. *Uguisu* byl pro svůj zpěv oceňovaný již od dob *Manjósú*. (Tamtéž, s. 117) Spolu s kvetoucími slivoněmi tvoří *engo*, a slyšet jeho zpěv znamená příchod jara. Slovo *hacune* (první zpěv 初音) odkazuje k prvnímu sluchovému vjemu zpěvu *uguisu* ten rok, velmi časté jméno pro *wagaši* s motivem *uguisu*, viz obr 5. Přímo slovo *hacune* referující k *uguisu* se v KK neobjevuje, slavná je ovšem scéna odehrávající se na Nový rok v kapitole *Hacune* v *Gendži monogatari*. (BAIRD 2001, s. 112-113) *Uguisu* v KK si sníh hromadí se na holých větvích slivoní plete s jejich bílými květy (kombinace výše zmíněných technik *mitate* a *engo*), jak vidno v b. č. 5 a 6, stejně jako se to děje básníkovi v b. č. 7 či 9 výše. V KK se objevuje nejvíce na začátku jara, kdy volá po jaru a po květech, je květy váben, v básních od 4 do 16. Dále se pak objevuje na jeho konci, v básních od 104 do 110, 128 a 131, kdy nad jeho koncem a opadáváním květů truchlí. (KEENE 1999, s. 429-430) Ve *wagaši* jde výhradně o motiv objevující se na začátku či před začátkem jara. V básních s tématem lásky představuje muže toužícího po dívce představovanou květy, motiv odrážející způsob dvoření této doby, kdy ženy čekaly zavřené v paláci a muži je chodili navštěvovat, což je k vidění v b. č. 498 ve svitku jedenáctém či číslo 798 ve svitku patnáctém (oba téma lásky). (SHIRANE 2012, s. 47)

11, Mibu no Tadamine

haru kinu to	Lidé říkají,
hito wa iedomo	že už přišlo jaro,
uguisu no	ale dokud
nakanu kagiri wa	<i>uguisu</i> nezaspívá,
aradži to zo omou	neuvěřím.

Obr. 5

Pták zvěstující příchod jara / Harucugedori 春告鳥 (NAKAMURA 2013, s. 67); První zpěv / Hacune 初音 (Tamtéž, s. 66)

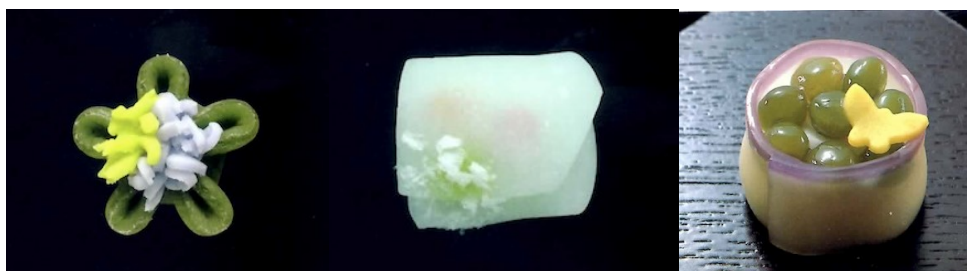
Na začátku období Heian se na japonském císařském dvoře začaly slavit svátky mající kořeny v Číně a pěti z nich nejdůležitějším se říkalo *Gosekku* 五節供, jež se slaví dodnes - 1. 1., 3. 3., 5. 5., 7. 7. a 9. 9. lunárního kalendáře. V lunárním kalendáři byl Nový rok zároveň začátkem jara a jeho slavení trvalo od 1. 1. (*Gandžicu*) do 7. 1. (*Ne no hi*, Den krysy) a na tento poslední den se konala aktivita nazývajcí se *no asobi* 野遊び, kdy se šly na louku sbírat byliny, které se pak jedly s přáním zdraví a dlouhého života. (Tamtéž, s. 155-156) Právě tyto byliny jsou motivem v KK následujícím po *uguisu* v básních od čísla 17 do čísla 25, tvořící 6 %. Často se pojí s dalšími motivy jako jarní dešť, navlhle rukávy, sníh a pláň Kasuga (春日野). Dnes je tento den známý pod názvem *Nanakusa no sekku* 七草の節供, kdy se jí rýžová kaše se sedmi druhy bylin. Ve *wagaši* tento motiv tvoří pouhá 2 %; vidí se kombinace s rukávy a na rozdíl od KK také s jarní mlhou a vodou. S plání Kasuga jsem cukroví nenašla. Velmi časté je cukroví se zamíchaným pelyňkem v těstu, např. *kusamoči*, *jomogimoči*. (NAKAJAMA 2018, s. 218) Tyto druhy jsem do tabulky nezapočítala, jelikož se jedná spíše o *asa/naminamagaši*. Toto cukroví se s tímto svátkem pojí proto, že původně ingrediencí nebyl pelyněk, ale jedna z původních sedmi bylin, *gogjó* či *hahakokusa*. (SHIRANE 2012, s. 161) Třetí cukroví na obr. 6 s názvem *No asobi* je kombinace bylin s mlhou vyjádřenou plátkem *jokanu*, který sladkost zahaluje. Motiv motýla je ve *wagaši* častým, v KK se však objevuje pouze jednou, a to v b. č. 435 v knize desáté, jelikož byl motivem považovaným za vhodnější více do *kanši*, básní čínských než do *waka*, básní japonských. (MCCULLOUGH 1985, s. 352)

21, autor neznámý

kimi ga tame
haru no no ni idete
wakana cumu
waga koromode ni
juki wa furicucu

Pro tebe
jdu na jarní pole
natrhat byliny,
zatímco na mé rukávy
dopadá sníh.

Obr. 6

Byliny / Wakakusa 若草 (NAKAMURA 2013, s. 82); Rukávy / Koromode 衣手 (Tamtéž, s. 94); No asobi 野遊び

Dále následují dvě básně s motivem vrby, jež tak tvoří 1 % souboru. V ŠW se motiv vrby objevuje pouze jednou. V KK se objevuje spolu s rosou metaforicky použitou pro slzy a reprezentující ženu a stejně jako ve *wagaši* je dáván důraz na její dlouhé tenké větve, viz obr. 7. Vrba se objevovala spíše v poezii čínské. (Tamtéž, s. 352) Husy, které jsou motivem v dalších dvou básních, se v jarním *wagaši* neobjevují vůbec, stejně jako neurčití ptáci v b. č. 28 a 29.

27, mnich Hendžó

asamidori
ito jorikakete
širacuju wo
tama ni mo nukeru
haru no janagi ka

Na tenkých větvích
jarní vrby
jsou jako na zelených nitích
navlečené
korálky z rosy.

Obr. 7

Pučící vrba / Mejanagi 芽柳 (NAKAMURA 2013, s. 167)

Ume (梅 slivoň, *Prunus mume*) byla do Japonska pravděpodobně přinesena z Číny v 8. století v období Nara. Kvete na konci zimy bílými či tmavě růžovými (červenými) květy.

(BAIRD 2001, s. 64) V *Manjóšú* byla nejčastěji používanou rostlinou ze 166 druhů rostlin jakožto básnický motiv, použitou přesně ve 127 básních. V KK její pozici nejvíce používané rostliny nahradila sakura, je ovšem stále velmi výrazným motivem používaným jak zhruba ze 14 % v jarním *wagaši*, tak v KK, kde v jarních svitcích tvoří zhruba 13 % s básněmi 32–48. (SATA 2008, s. 17) Jak v KK, tak ve *wagaši* se přímo kombinace s *uguisu* objevuje sporadicky. Dále se sice v KK zaměňuje za sníh, se sněhem společně se již neobjevuje. Jejich barva blíže specifikovaná není, ovšem na základě jejího zaměňování se sněhem lze usuzovat, že se jednalo spíše o květy bílé barvy. Ve *wagaši* kombinace se sněhem k vidění je, i když konkrétně v ŠW se objevila jen jednou. Její barva ve *wagaši* je mnohem častější červená či růžová než bílá.

Obr. 8

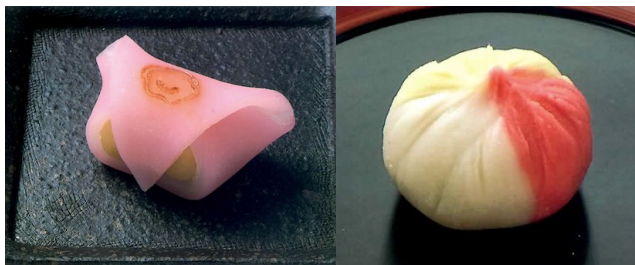
Slivoň / Ume 梅

Ve *wagaši* je dále *ume* nejčastější v podobě jednoho velkého květu s pěti okvětními lístky, i když má *ume* ve skutečnosti okvětních lístků více. Jedná se o vliv malby *Červená a bílá slivoň* (*Kóhakubaizubjóbu* 紅白梅図屏風) z počátku 18. století od představitele malířské školy Rinpa 琳派 Ogaty Kórina. (NAKAJAMA 2018, s. 180-181) V KK je ceněna spíše než její vzhled a barva, jak je to v *Manjóšú*, její vůně, jak je vidět v b. č. 33. (SHIRANE 2012, s. 34) Ve *wagaši* se sice vůně slivoně přímo nezobrazuje, objevuje se však ve jménech, k vidění na obr. 9 vpravo. Na obr. 9 vlevo je dále pak *wagaši* zobrazující rukávy, na nichž ulpěla vůně slivoně, odkazující na zvyk dvořanů vonět si šaty vůní své milé, jelikož se věřilo, že vůně přinese vzpomínky (například b. č. 42), což se také hojně objevuje v KK v básních s hlavním motivem slivoně, k vidění například opět v b. č. 33. (RODD, HENKENIUS, KI 1996, s. 58; KEENE 1999, s. 223)

iro jori mo
ka koso aware to
omójure
ta ga sode fureši
jado no ume zo mo

Myslím si, že než její květy
je krásnější její vůně.
Kdo otřel a ovoněl své rukávy
o slivoň rostoucí v mém domě?

Obr. 9

Slivoňový šat / Ume goromo 梅衣; Vůně slivoně / Ume no ka 梅の香

Na obr. 10 je na ukázkou *ume* v noci, motiv, jenž se nachází v b. č. 41. Básník zde rozezná *ume* i v noci podle její vůně. Jak bylo výše řečeno, květy slivoně často reprezentují ženu a mají často erotické konotace; tato báseň se dá interpretovat tak, že jakkoliv se tma (rodiče) květy (dceru) pokusí schovat, její vůni (krása) schovat nelze. (SHIRANE 2012, s. 151, 35)

41, Óšikóči no Micune

haru no jo no
jami wa ajanaši
ume no hana
iro koro miene
ka ja wa kakururu

Jak naivní je tma
jarní noci.
I když květy slivoně
vidět nejsou,
jejich vůni neschová.

Obr. 10

Stín slivoně / Ume kage 梅影

Sakura je nejvíce zastoupeným motivem jak v jarních svitcích KK, tak ve *wagaši*. V KK se nachází v básních číslo 49 až 89 a tvoří tak 31 % básní v j. k., z toho polovina (15 %) je sakura v plném květu, nacházející se na konci knihy první a druhá polovina (16 %) opadávající, nacházející se na začátku knihy druhé. Značí tak vrchol léta a stává se motivem centrálním. U *wagaši* se objevuje ve 20 % případů, přičemž 16 % tvoří sakura v květu plném a 4 % sakura opadávající. V KK předčila, co se týče početnosti jakožto motiv v básni, slivoně, strom a zároveň básnický motiv z Číny, která byla se 127 básněmi nejvíce zastoupenou rostlinou v *Manjósú*. Tam se objevuje sakura, strom i motiv domácí, pouze ve 42 básních a je motivem vedlejším. (SATA 2008, s. 17) Sakura se v KK stala symbolem pro krásu a hlavní město (Kjóto), jak lze vidět v b. č. 56. Tato krása je ovšem prchavá a pomíjivá, stejně jako láska či lidský život (b. č. 850), tato pomíjivost tohoto světa je spojena s nuancí patosu, smutku a lítosti, *mono no aware*, v KK a její době oceňovanější estetické hodnoty, jelikož sakura kvete pouze po krátkou dobu a její křehké kvítky smete i jarní déšť, kromě mlhy často kombinovaný motiv s opadávající sakurou, na rozdíl od slivoně, která zvládne kvést i v mrazech. (MCCULLOUGH 1985, s. 354; SHIRANE 2012, s. 35-36) V KK se sice objevují básně s opadávající slivoní, je jich ovšem málo v porovnání se slivoní v plném květu a objevují se spíše s vodou, ne s deštěm a dalšími vnějšími faktory, které by květy zničily. Sakura v plném květu se v KK často kombinuje s jarní mlhou (2 básně v j. k.), která její krásu zahaluje do tajemství daleko v horách, motiv často využívaný v básních s tématem lásky, kdy sakura představuje dívku (b. č. 479 v knize jedenácté či 588 v knize dvanácté, téma lásky). Dále pak s šatem (b. č. 66), či se přirovnává k brokátu (b. č. 56), sněhu (b. č. 60, 63) či mrakům (b. č. 59). V b. č. 60 lze vidět kombinaci jak *mitate* sněhu, tak hory Jošino (Jošino se sakurou je také například v b. č. 588). Sakura v plném květu ve *wagaši* má kombinace podobné – s mlhou, šatem (16 % motivů sakury v plném květu) a horou Jošino a Sao. Hora Sao je sídlem bohyně jara *Saohime* a nachází se na východ od *Heidžó-kjó*, hlavního města Japonska v období Nara, jelikož se na základě čínské tradice věřilo, že jaro přichází z východu. (SHIRANE 2012, s. 147) V KK se o ní básně ovšem nezmiňují. Častěji než jako jeden květ, se objevuje zpracovaná jako více kvítků pohromadě; jako hora plná kvetoucích sakur pozorovaná z dále. (NAKAJAMA 2018, s. 54) V básních v KK se také mluví spíše o divokých sakurách kvetoucích na horách v dálce (*amazakura* 山桜), na rozdíl od slivoně, jež se v básních objevuje jako strom zahradní. Dále pokud jde o druh *wagaši kinton*, jeho barva se mění spolu se sakurou – světle růžová značí sakuru teprve začínající kvést, tmavější růžová pak sakuru plně rozkvetlou. (KUROKAWA, NIŠIJAMA 1990a, s. 54) Básně mluvící o změně barvy jejích květů a tedy nestálosti (často citů) se v KK také objevují, například v b. č. 83.

Opadávající sakura se v KK kombinuje s mlhou (b. č. 69), deštěm, přirovnává se ke sněhu (b. č. 75). Ve *wagaši* se sakura kombinuje s mlhou, deštěm a druhou polovinu kombinací tvoří voda.

479, Ki no Curajuki (posláno ženě, kterou občas viděl sbírat květiny)

jamazakura
kasumi no ma jori
honoka ni mo
miteši hito koso
koišikarikere

Uchvátila jsi mne,
ty, kterou jsem zahlédl
jen nejasně
tak jako sakuru v horách
mezi záclonami mlhy.

Obr. 11

Sakura v horách / Jamazakura 山桜; Jarní mlha / Harugasumi 春がすみ; Sakura hluboko v horách / Fukajamazakura 深山

桜; Daleké hory / Tójama 遠山

55, Sosei

mite nomi ja
hito ni kataran
sakurabana
te goto ni orite
iezu to ni sen

Krásu květů sakury
není možné jen vidět
a převyprávět,
proto si ulomím její větev
a donesu domů jako dárek z cesty.

Obr. 12

Ulomená větev sakury / Taorizakura 手折桜

588, Ki no Curajuki (posláno ženě v Jamatu)

koenu ma wa
jošino no jama no
sakurabana
hitosute ni nomi
kikiwataru kana

Dokud tam nepůjdu
o krásných sakurách
hory Jošino
uslyším pouze z doslechu
od druhých.

Obr. 13

Hora Jošino / Jošinojama 吉野山

66, Ki no Aritomo

sakura iro ni
koromo wa fukaku
somete kin
hana no čiriran
noči no katami ni

Obarvím si své roucho
na barvu sakury
a obleču si jej,
abych měl na ně vzpomínku
až opadají.

Obr. 14

Květinové roucho / Hanagoromo 花衣

75, Sóku

sakura čiru
hana no tokoro wa
haru nagara
juki zo furicucu
kiegate ni suru

Je sice jaro,
ale tady na místě známém
pro opadávání sakur
padá sníh,
který neroztaje.

Obr. 15

Květinová vánice / Hanafubuki 花吹雪

81, Sugano no Takajo

eda jori mo
ada ni čiriniši
hana nareba
očite mo mizu no
awa to koso nare

I když květy sakury
opadají z větví
do potoka v příkopu,
stanou se pěnou
vznášející se na vodě.

Obr. 16

Odcházející jaro / Juku haru 行く春

Po motivu sakury následuje v KK opět výrazný úsek od b. č. 90 do b. č. 118, dále pak 128, 129 a 132 a 134 s motivem blíže nespecifikovaných květin (*hana* はな), zabírající 24 % (45 % knihy druhé) - 11 % v plném květu, 14 % opadávajících. Od *Šinkokinšú* (cca 1206) slovo *hana* odkazuje k sakuře, v KK ovšem, pokud není definováno v předmluvě či se v básni nehovoří o sakuře přímo, nelze určit, o jakou rostlinu jde. Někdy je tato část interpretována jako druhý úsek věnovaný sakuře, jelikož některé básně, například b. č. 99 či 117, znějí jako básně o sakuře. Tento motiv je v básních navíc používán velice podobně, jako sakura – prchavost, k vidění například v b. č. 113 od Ono no Komači, kde autorka truchlí nad ztrátou své krásy. (MCCULLOUGH 1985, s. 353) Ovšem jiné květiny, jako například vistárie či zákula specifikované jsou, proto se zde pravděpodobně mluví o jarních květinách obecně. Část o květinách v plném květu se pojí s mlhou, *uguisu*; část o jejich opadávání se pojí s *uguisu*, mlhou, deštěm a vodou. *Wagaši*, jehož jméno či popisek v knize blíže květinu nespecifikovalo, jsem klasifikovala také jako *hana*, na rozdíl od KK ovšem zabírají pouze 5 %. Pojí se stejně jako je to v KK s deštěm, vodou; s *uguisu*, který se od brzkého jara už ve *wagaši* neobjevuje, ovšem už ne.

96, Sosei

icu made ka
nobe ni kokoro no
akugaren
hana ši čirazuba
čijo mo henu beši

Jak dlouho bych asi
zůstal uchvácen
jarní loukou.
Kdyby květiny neopadaly,
zůstal bych tisíc let.

Obr. 17

Jarní louka / Haru no no 春の野

102, Fudžiwara no Okikaze

harugasumi
iro no čigusa ni
miecuru wa
tanabiku jama no
hana no kage kamo

Byly barvy
jarní mlhy
pouze odrazem
květin kvetoucích v horách?

Obr. 18

Jarní mlha / Harugasumi 春がすみ

113, Ono no Komači²³

hana no iro wa
ucurikeri na
itazura ni
waga mi jo ni furu
nagame seši ma ni

Jak krása květů
i mé mládí pohasíná.
Bezmocně zírám
na náš společný pád
v záplavách dlouhých dešťů.

Obr. 19

Jarní déšť / Harusame 春雨

²³ Překlad Honcoopová. (HONCOOPOVÁ 2020, s. 123)

Vistárie je v Japonsku domácí, původně divokou popínavou dřevitou liánou čeledi bobovité, která svůj kmen obtáčela kolem stromů strašich. (KUROKAWA, NIŠIJAMA 1990a, s. 63; HIEKE 1978b, s. 571) Je asociována s rodem Fudžiwarů, velmi vlivným rodem na císařském dvoře v období Nara a Heian. (BAIRD 2001, s. 67) B. č. 119 a 120, dále pak 133 jsou věnované vistárii a tvoří 2 % básní v j. k. Soustředí se na její květy v hroznech, které mají barvu buď fialovou, růžovou či bílou, v básních ovšem nespecifikovanou, jež přirovnává k vlnám, pravděpodobně vycházející z pozorování svislých květů vlnících se ve větru. (HIEKE 1978b, s. 572) Tato technika byla používána již v *Manjósú*, kde této popínavé rostlině bylo věnováno 27 básní. (SHIRANE 2012, s. 36) Tato tradice se odráží i ve *wagaši*, z nichž 4 % užívají motiv vistárie, tzv. *Vistáriové vlny* (Fudžinami 藤浪), viz obr. 20, přirovnávající je k vodě a designem toto přirovnání vystihující, s důrazem na převislé masy květů.

120, Óšikóči no Micune

waga jado ni
sakeru fudžinami
tačikaeri
sugikate ni nomi
hito no miru ran

Vedle mého domu
kvetou vistáriové vlny,
houpající se sem a tam
stejně jako přichází a odchází
kolemjdoucí,
kteří z nich nemohou spustit oči.

Obr. 20

Vistáriové vlny / Fudžinami 藤浪 (vpravo: NAKAMURA 2013, s. 135)

Posledním ze sledovaných hlavních motivů básní jarních knih je *jamabuki* 山吹, česky *zákula japonská*, keř čeledi růžovitých kvetoucích od konce jara do začátku léta drobnými sytě žlutými květy na zelených větvích, původní japonskou rostlinou rostoucí na březích řek. (HIEKE 1978b, s. 75; NAKAJAMA 2018, s. 215; BAIRD 2001, s. 99) V *Manjósú* se objevuje

v sedmnácti básních, často na břehu řeky. (SHIRANE 2012, s. 36) V KK jsou jí věnovány básně od čísla 121 do čísla 125 a zabírá tedy 4 %. Pojí se s deštěm, dále pak vodou (řekou), Ide a horou Jošino. Ve *wagaši* se motiv zákuly objevuje velmi zřídka, v ŠW jsem našla pouze jedno, viz obr. 21, se jménem *Vesnice v Ide* (*Ide no sato* 井出の里) a dále využívajícím motiv vody (řeka Tamagawa protékající Kjótem) zobrazený vytlačenými vodními kruhy ve žlutě a zeleně nabarveném rýžovém těstě, odkazující na b. č. 125. (BAIRD 2001, s. 99) Tačibana no Kijotomo, autor této básně, byl otcem manželky císaře Sagy, a jeho sídlo bylo ve vesnici Ide, nacházející se dnes v Kjótu v oblasti *Cuzuki*. (RODD, HENKENIUS, KI 1996, s. 84)

125, pravděpodobně Tačibana no Kijotomo

kawazu naku	Zákula v Ide,
ide no jamabuki	tam, kde kvákají žáby,
čirinikeri	opadala.
hana no sakari ni	Kéž bych je mohl vidět,
awamaši mono wo	když byly v plném květu.

Obr. 21

Vesnice v Ide / Ide no sato 井出の里

Azalka, rododendron či pěnišník, japonsky *cucudži* つつじ, odborně *pěnišník japonský*, keř rostoucí v Japonsku buď volně v přírodě či v zahradách, je sice motivem, který se v knihách s tématem jara neobjevuje, je ovšem často k vidění v knihách s tématem lásky. (HIEKE 1978b, s. 332; BAIRD 2001, s. 70) Ve *wagaši* zabírá 2 %, je vyjádřena jako keř pomocí zeleného základu, ve kterém se sem tam objevují tmavě růžové květy a častým jménem je *Skalní azalka* (*Iwa cucudži* 岩つつじ, *Iwane cucudži* 岩根つつじ), viz obr. 22. (AOKI 2021, s. 25) Motiv

azalky rostoucí mezi kameny je k vidění například v b. č. 495 z první knihy s tématem lásky. Kromě toho, že azalka skutečně roste na skalách mezi kameny, je zde slovo *iwacucudži* (skalní azalka) také svým podobným zněním navázáno na *iwaneba* (protože nemluvím). Motiv jasně kvetoucí azalky mezi kameny vyjadřuje milostnou vášeň. Mimochodem, azalka se znaky zapisuje jako 躑躅, což se dá číst kromě *cucudži* také jako *tekičoku*, 躑 znamená zastavení se a chození na místě, 躅 znamená nemoci se hnout z místa a váhat nad tím, zda se rozejít; dohromady jednoduše řečeno znamenající váhání. (NAKAJAMA 2018, s. 194; KUOKAWA, NIŠIJAMA 1990a, s. 61)

495, autor neznámý

omoiizuru
tokiwa no jama no
iwacucudži
iwaneba koso are
koišiki mono wo

Když si na tebe vzpomenu,
tak jako azalka
na stálozelené hoře Tokiwa,
po tobě toužím ještě víc,
právě proto, že o tom nemůžu mluvit.

Obr. 22

Skalní azalka / Iwanecucudži 岩根つつじ

Cukroví, jehož motivy se objevují mimo j. k. či se v KK vůbec neobjevují, tvoří přibližně 45 % celku. Jde o kamélii, motivy pojícími se k *hinamacuri* (雛祭り, jeden z Pěti svátků), řepku, motýla, fialky atd.

5. Léto

Třetí svazek KK obsahuje 34 básní navázaných na období léta. Začíná dvěma básněmi s motivem vistárie (b. č. 135) a sakury (b. č. 136) vyjadřující doznívající jaro. V letním *wagaši* se jarní motivy neobjevují.

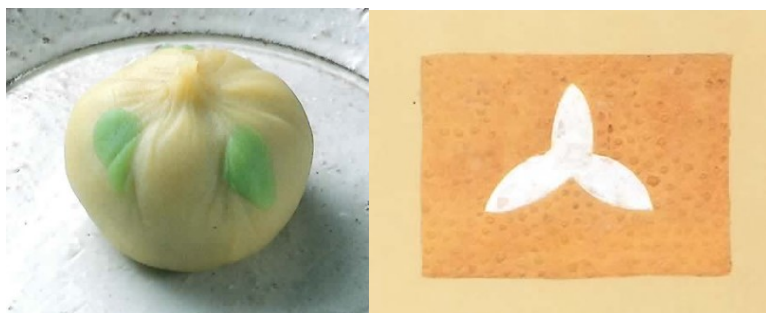
V b. č. 139 se dále objevuje motiv květů mandarinky *tačibana*. V *Manjóšú* se vyskytovaly básně zaměřené spíše na její plody a na fakt, že jde o stálezelený keř; v KK se ovšem objevují básně zaměřené na její bílé květy s pěti okvětními plátky, jsou asociovány s pozdním čtvrtým měsícem lunárního kalendáře a nostalgií jakožto květy, jejichž vůně přináší dávné vzpomínky, to obojí je v básni 139 zakomponováno. (SHIRANE 2012, s. 38-39; RODD, HENKENIUS, KI 1996, s. 88; NAKAJAMA 2018, s. 192) V letním svitku se objevuje pouze v básni této, tvoří tak 3 % básní letních. Ve *wagaši* se objevuje velice sporadicky, v ŠW jsem našla pouze jeden kousek cukroví s tímto motivem (obr. 23 vlevo), netvoří tedy ani jedno procento. V katalogu z období Edo, které však nejsou předmětem této práce, je k vidění i cukroví s názvem *Vůně rukávů* (*Sode no ka* 袖乃香) a s motivem bílého květu mandarinky na žlutém pozadí (obr. 23 vpravo).

139, autor neznámý

sacuki macu
hana tačibana no
kao kageba
mukaši no hito no
sode no kaz o suru

Příčichnu-li
ke květům mandarinky,
která čeká na měsíc pátý (kdy přiletí
kukačka),
voní jako rukávy někoho,
kdo mi byl kdysi blízký.

Obr. 23

Květ mandarinky / Hana tačibana 花橘; Vůně rukávů / Sode no ka 袖乃香

V úseku od b. č. 140 do konce l. k. se pak už kukačka objevuje jako přítomná, je hlavním motivem 79 % básní této knihy a je tedy motivem dominujícím. Jak bylo zmíněno výše, stejně jako *uguisu* na jaře kukačka oznamuje příchod jara a jakožto motivu v poezii není využíváno jejího vzhledu, nýbrž jejího kukání. Její první kukání toho roku se nazývá *hacune* 初音 stejně jako první zpěv *uguisu*, na její zakukání básník v letních básních čeká v b. č. 135, 137, 138. V KK je asociována s pátým měsícem lunárního kalendáře (b. č. 139), květy mandarinky v b. č. 139 (viz výše – čeká se na její zakukání), 141 (je zde již přítomná), 155 (je upozorněno na to, že její kukání již slyšet není). Také s deštěm (b. č. 153 a 160), dále pak s rostlinou trojpek (*u no hana* 卯の花) v b. č. 164 a s nocí, kdy v básních v KK kuká, třebaže ve skutečnosti je slyšet i ve dne. (SOSEI 2020, s. 56) Dále pak s pocity smutku (např. b. č. 149), samoty a neopětovanou láskou či opuštěním (např. b. č. 158, 162, 384, 469, 849), dále s nočním melancholickým rozjímáním (např. b. č. 153), nostalgií a stýskání se (např. b. č. 144, 146, 163). (BAIRD 2001, s. 112; MCCULLOUGH 1985, s. 355, 362) Ačkoli je v klasické poezii hojně využívaným motivem – v *Manjóšú* se objevuje v 153 básních a v KK ve 42 básních s tím, že v l. k. se ve všech kromě sedmi v japonském umění objevuje vzácně, většinou v kombinaci se srpem měsíce, což platí i o *wagaši*. (SOSEI 2020, s. 56; MCCULLOUGH 1985, s. 355; BAIRD 2001, s. 112) V ŠW s tématem léta jsem našla jen jedno cukroví s motivem kukačky, netvoří tedy ani jedno procento. Jeho jméno *Zakukání* (*Issei/Hitokoe* 一声) je slovo odkazující na b. č. 156. Báseň se odehrává v noci tak krátké, že se rozední během jednoho zakukání. (KOMAČIJA 2020, s. 74) Těsto je obarveno na žluto a vytvarováno do půlměsíce s fazolí zobrazující kukačku letící na pozadí srpku měsíce (obr. 24). (KUROKAWA, NIŠIJAMA 1990b, s. 43)

156, Ki no Curajuki

nacu no jo no
fusu ka to sureba
hototogisu
naku hitokoe ni
akuru šinonome

Jen co jsem ulehl
této letní noci
ostré zakukání
kukačky
přivolalo úsvit.

Obr. 24

Zakukáni / Hitokoe 一声

U no hana, česky trojpek drsný, latinsky *Deutzia crenata*, keř s bílými zvonkovitými květy, se v KK objevuje v b. č. 164 a tvoří tak 3 % l. k. (HIEKE 1978a, s. 437-438) Ve *wagaši* se tento motiv objevuje v procentech dvou. Kromě stejného přiřazení k období a podobného procenta výskytu tento motiv soudě podle ŠW jinak s básněmi z KK vztah nemá.

V b. č. 165 se objevuje motiv lotosu, konkrétně jen jeho list v kombinaci s rosou, tvoří 3 % l. k. Ve *wagaši* se objevuje také, ovšem velmi zřídka; v ŠW se objevil pouze jednou, konkrétně jeho květ a bez rosy (obr. 25); netvoří tak ani jedno procento. Lotos je květinou rostoucí v mělčinách, zakořeňující v blátě. V Japonsku, stejně jako v Číně a Indii, odkud se do Japonska dostal buddhismus, je rostlinou s ním úzce spjatou, je zde považován za posvátný a je častým motivem používaným ve výzdobách buddhistických chrámů, kde jsou často na jeho květu posazena buddhistická božstva; je také asociován s obřady, jež mají něco do činění se smrtí. (BAIRD 2001, s. 88) B. č. 165 na tento vztah s buddhismem odkazuje svými prvními verši, které odkazují na patnáctou kapitolu Lotosové sútry. (RODD, HENKENIUS, KI 1996, s. 95) Dá se tak interpretovat, že i když vyrůstá z bláta, jeho duše/srdce zůstávají neposkvrněny, neměl by tedy ronit slzy v básni metaforicky vyjádřené rosou, jelikož by ho nemělo nic trápit. (KOMAČIJA 2020, s. 76) Ve *wagaši* je lotos také motivem spjatým s buddhismem, často se objevuje jako motiv používaný ve *wagaši* určeným jako buddhistické obětiny. (NAKAJAMA 2018, s. 205) Nedá se říci, že by lotos jakožto motiv *wagaši* byl ovlivněn poezií v KK, spíše motiv lotosu jak ve *wagaši*, tak i v KK, byl nezávisle na sobě ovlivněn buddhismem. Vliv KK v motivech objevujících se ve *wagaši* v ŠW s tématem léta od Kurokawy vidět není.

165, Hendžó

hačisuba no
nigori ni šimanu
kokoro mote
nani ka wa cuju wo
tama to azamuku

Listy lotosu
z bláta vyrůstají
aniž jím zašpiněny.
Pročpak nás klamou
rosou na nich spadlou?

Obr. 25

Ten'njobana 天女花

V předposlední básni letního svitku, b. č. 167, je motivem karafiát, japonsky *nadešiko* 撫子, někdy nazývaný také *sekičiku* 石竹, dále také *tokonacu* 常夏, jménem částečně homofonickým se slovem pro jaro, *nacu* 夏, homofonie využité v této básni. (KUROKAWA, NIŠIJAMA 1990b, s. 61) Říká se jí také *jamato nadešiko* 大和撫子, slovo používané kromě vyjádření karafiátu japonského původu také ideální japonské ženy (jemná, skromná, milá), užití k vidění v b. č. 695 s tématem lásky. (NAKAJAMA 2018, s. 199-200) Jméno *nadešiko* v klasické poezii také implikuje dívku vychovanou mužem, jelikož jej lze na základě homofonie přeložit jako „*dítě, které hladím*“ (*nade* = hladit, *ko* = dítě). (SHIRANE 2012, s. 29) Všechna tato jména pro karafiát jsou k vidění i ve *wagaši*; na obr. 26 je na ukázkou *wagaši* se jménem jak *Tokonacu*, tak *Nadešiko*. Karafiát je občas asociovaný s podzimem, jelikož jde o rostlinu kvetoucí na konci léta a je součástí *Sedmi podzimních rostlin*, proto je ideálním motivem pro báseň s tématem konce tohoto ročního období. (MCCULLOUGH 1985, s. 439) Ve *wagaši* jde také o motiv objevující se na jeho konci. Viditelný vztah s KK kromě jeho umístění do ročního období a sporadického použití jména *Tokonacu* jsem však nepozorovala. Ve *wagaši* tento motiv tvoří 4 %, v KK 3 % l. k.

167, Óšikóči no Micune; Posláno sousedovi, který si řekl o karafiáty v mé zahradě, místo
oněch karafiátů, protože mi jich bylo líto.

čiri wo dani
suedži to zo wo mou
sakiši jori
imo to waga nuru
tokonacu no hana

O tyto drahocenné karafiáty,
mající jméno lože,
jež sdílím se svou manželkou,
jsem se staral tak,
aby na nich neulpělo ani zrnko prachu
od doby kdy začaly kvést.

Obr. 26

Karafiát / Tokonacu 常夏; Karafiát / Nadešiko 撫子

Wagaši se zbylými motivy, které se neobjevují v I. k., tvoří 92 % celku; 38 % z celku tvoří *wagaši* s motivy kosatce (10 %), vody (18 %; pramen, potok, řeka, pobřeží, vodních řas), Širajama (necelé 1 %), světlušek (3 %), lilie (1 %) atd. Níže rozeberu blíže motiv kosatce a skalnatého pobřeží (či říčního břehu), konkrétně v kombinaci s kulíky.

Kosatec se sice v letní knize neobjevuje, je ovšem možné určit jeho přiřazení k období léta díky b. č. 469, první básni v první knize s tématem lásky, kde se objevuje spolu s kukačkou, motivem výhradně letním, a je navíc specifikováno, že se jedná o pátý měsíc lunárního kalendáře, tedy léto, i když kosatec v přírodě kvete od jara do léta. V *Manjósú* a *Gosenšú* se kosatce kategorizují jakožto motiv letní, v pozdějších antologiích, například v *Kinjósú*, je druh kosatce *kakicubata* motivem jarním, druh *šóbu* motivem letním. V období Muromači se motiv kosatce stal opět motivem letním, stejně jako je to ve *wagaši*. (SHIRANE 2012, s. 52-53) V japonském jazyce se rozlišují 3 druhy kosatců (*ajame*, *šóbu*, *kakicubata*), v b. č. 469 se jedná o kosatec nazývaný *ajame*, zde homofonicky se slovem použitým v následujícím verši, *ajame*, znamenající *logický důvod*. (BAIRD 2001, s. 84-85; MCCULLOUGH 1985, s. 338) Básník zde vyjadřuje své pocity zmatení jednostrannou láskou k neznámé ženě. (MCCULLOUGH 1985, s. 454) V realitě je mezi těmito druhy kosatců rozdíl, ve *wagaši* se však tyto květy stylizují a zabstraktňují, lze je tedy rozlišit jen pomocí jména. Na obr. 27 vlevo je na ukázkou cukroví s motivem kosatce a se jménem *Ajamegusa*; cukroví s tímto jménem tvoří 50 % cukroví s motivem kosatce. Na obr. 28 vpravo je pak vidět cukroví se jménem *Suknice* (*Karakoromo*), jméno odkazující na b. č. 410, kde je pomocí techniky *oriku*, jež je technikou, kdy počáteční slabiky každého verše složí dohromady hlavní motiv či téma básně, v tomto případě je to slovo kosatec, *kakicubata*. Cukroví s tímto jménem či jménem na tento kosatec odkazující tvoří 23 % z cukroví s motivem kosatce. Na stejném obrázku vlevo je také cukroví se jménem *Mokřina* v *Mikawě* (*Mikawa no sawa* 三河の沢), odkazující na tutéž báseň. Tato báseň se totiž objevuje také v *Ise monogatari* v deváté kapitole, kdy při cestě do východních provincií Ariwara no

Narihira, autor básně, a jeho společníci, dorazili do mokřiny v provincii Mikawa nazývané Osmimostí (Jacuhaši), kde kvetly kosatce (*kakicubata*). (Tamtéž, s. 480) V této básni Ariwara no Narihira vzpomíná na svou milou, kterou zanechal v hlavním městě. Tato scéna je velice populárním motivem nejen ve *wagaši*, ale i v umění, známý je například obraz (*Kakicubata zubjóbu* 燕子花図屏風) či zdobená krabička na tuš (*Jacuhaši makieraden suzuribako* 八つ橋蒔絵螺鈿硯箱) od Ogaty Kórina s kosatci v Osmimostí. (NAKAJAMA 2018, s. 176-177)

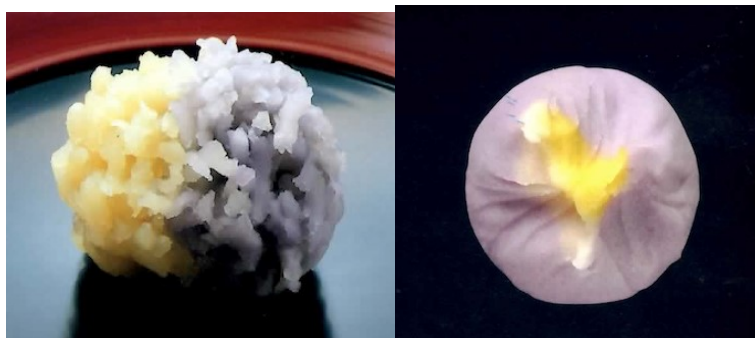
Podle jedné teorie odtud také jméno pro *jacuhaši*, známé cukroví z Kjóta se skořicí, jelikož jeho tvrdá verze by měla připomínat prkna z mostu v Osmimostí. Druhou teorií je, že jméno pochází ze jména slavného hráče na *koto*, Jacuhaši Kengjó, a tvar tohoto cukroví má být tvar tohoto hudebního nástroje. (NIPPONICA 2014, s. 18) Ve *wagaši* se pak objevuje i třetí typ kosatce, (*hana*)šóbu, viz obr. 27 vpravo, objevující se ve 27 % cukroví používající motiv kosatce, který se váže na svátek *Tango no sekku* tradicemi používajícími tuto rostlinu (například věšení na okapy), s účelem zahánění nemocí. (BAIRD 2001, s. 85) V KK se objevuje v básni 469 spolu s *ajame*, jelikož je zde slovo *ajamegusa* zapsáno znaky běžně čtenými jako *šóbu(gusa)*, za účelem spojení významů pomocí homofonie se slovem *logický důvod* v následujícím verši, také čteno *ajame* (zmíněno také výše).

469, autor neznámý

hototogisu
naku ja sacuki no
ajamegusa
ajame mo širanu
koi mo suru kana

Jako kukačka,
která kuká v pátém měsíci,
kdy se na domy věší kosatce,
miluji
bezhlavě a bez logiky.

Obr. 27

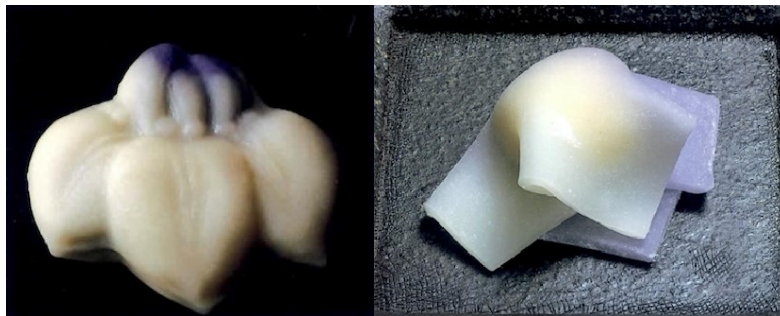
Kosatec / Ajamegusa あやめ草; Kosatec / Hanašóbu 花菖蒲 (vpravo: NAKAMURA 2013, s. 152)

410, Ariwara no Narihira

kara koromo
kicucu nareniši
cuma ši areba
harubaru kinuru
tabi wo ši zo mou

Mám na sobě suknicí,
od své manželky,
na kterou jsem zvyklý
a myslím na to,
jak daleko
jsme na této cestě došli.

Obr. 28

Mokřina v Mikawě / Mikawa no sawa 三河の沢 ; Suknice / Karakoromo 唐衣

Přímo na báseň z KK, konkrétně b. č. 345, odkazuje cukroví na obr. 29 se jménem *Čníci kamenitý říční břeh* (*Sašide no iso* 指出の磯). Zpěv kulíků (*čidori*) nacházejících se v této básni na čnicím kamenitém břehu řeky Fuefukigawa v prefektuře Jamanaši se onomatopoicky vyjadřuje slovem *čijo*, jež je k nalezení ve slově *jačijo*, které je doslova přeložitelné jako „osm tisíc let“, prakticky znamenající „velmi dlouho“, význam je ještě více zdůrazněn častým výskytem samohlásek *i* a *o* po celé délce této básně. (RODD, HENKENIUS, KI 1996, s. 146) Fazole v části bílé, zobrazující kameny, na břehu představují kulíky, část tmavá pak představuje řeku. Kulíci se nalézají v kombinaci se skalnatým břehem také v b. č. 996, je tedy vidět určitá pravidelnost kombinace těchto dvou motivů; letním motivem ve *wagaši* je ovšem jen skalnatý útes/břeh (japonsky 荒磯, čteno *araiso*, v klasické poezii čteno *ariso*) a ne kulíci, ti jsou motivem zimním, v letní ŠW se kulík tedy objevuje pouze jednou, a to ve zmíněném cukroví. (SOSEI 2020, s. 66, 104) Tento motiv skalnatého pobřeží a vodu o ně bijící lze vidět bez motivu kulíků v b. č. 818 a v cukroví se stejným jménem na obr. 30 vlevo, dále na stejném obrázku cukroví se stejným motivem, ovšem se jménem *Šplíchnutí* (*Mizušibuki* 水しぶき), a úplně vpravo cukroví, u kterého lze určit, že jde o moře, se jménem *Vířící vlny* (*Uzušio* うずしお).

345, autor neznámý

šio no jama
sašide no iso ni
sumu čidori
kimi ga mijo oba
jačijo to zo naku

Kulíci žijící na čnicích
kamenitých březích řeky u hory Šio
zpívají
„Necht' se dožiješ
osmi tisíc let a více!“

Obr. 29

Čnicí kamenitý říční břeh / Sašide no iso 指出の磯

818, autor neznámý

ariso umi no
ama no masago to
tanomeši wa
wasururu koto no
kazu ni zo arikeru
Přiměl mě věřit

slibujíc lásku větší
než je počet zrněk písku
na pobřežním skalisku.
Myslel tím však počet věcí,
na které teď zapomenout musím.

Obr. 30

Skalnaté pobřeží / Araiso 荒磯;; Šplíchnutí / Mizušibuki 水しぶぎ; Vřící vlny / Uzušio うずしお

6. Podzim

Čtvrtá a pátá kniha obsahují básně s tématem podzimu, je jich celkem 145; první kniha obsahuje básní 80 (169-248) a druhá 65 (248-313), jsou tedy delší než knihy s tématem jara. Jde o období, na které je dán největší důraz jak v *Manjósú*, tak právě i v KK a tento trend pokračoval i v dalších císařských antologiích japonské poezie. (MCCULLOUGH 1985, s. 356; SHIRANE 2012, s. 39-40) Všemi obdobími v KK se sice vine nálada smutku, melancholie a patosu, v období podzimu je ovšem ještě intenzivnější, jak vyjadřuje básník v b. č. 511, který z tohoto důvodu podzim považuje za období esteticky nadřazené. Podzim, japonsky *aki* 秋, je lexikálně homofonický se slovy něčím se *omrzet* 飽²⁴ a *jasný* 明. (SHIRANE 2012, s. 48) První kniha má náladu pochmurnou, korespondující s první významovou konotací, vyjádřenou motivy podzimní trávy, měsíce, hmyzu, divokých hus, jelena. V druhé knize s podzimním tématem se objevuje popis podzimu korespondující s druhou významovou konotací vyjádřenou barevným podzimním listím a chryzantémami – jako barevného, jasného období, barevnějšího než jaro (b. č. 245). I to ale vybledne, opadá a zmizí (b. č. 187), melancholická nálada tedy nakonec převládá. (Tamtéž, s. 43-44) To se odráží na volbě motivů tématu podzimu v KK a jejich práce s nimi, jež se pak odráží i v současném podzimním *wagaši* – používanými motivy a způsobem jejich použití.

První p. k. začíná básněmi s hlavním motivem podzimního větru (b. č. 169-171), tedy motivem objevujícím se také hojně po celé délce obou knih, přibližně v osmnácti básních. Motivy rosy, jinovatky, podzimní mlhy (*kiri* 霧) a časového určení noci (či západu nebo rozbřesku), se také objevují po celé délce obou knih, ovšem ne tak často a není jim přidělen určitý úsek básní; motiv mlhy, deště a jinovatky není výrazným. V období Heian se věřilo, že jak studený podzimní vítr, tak déšť a rosa na podzim mění barvu listů a trávy, tato pověra je často vyjádřena v básních, v nichž tyto motivy společně figurují (mimo p. k. např. b. č. 782, 820, 1010). (MCCULLOUGH 1985, s. 346) V podzimní knize *wagaši* jsem motiv větru nenalezla, jedině vázaný skrze stylizace na motiv *susuki*, popsany níže. Vítr se objevuje v knize s *wagaši* zimním, tam ovšem nemá roli barvení listů. V knize od Nakamury jsem *wagaši* s motivem podzimního větru jako výše popsaného našla, viz obr. 31. Je zde vidět zmíněná pověra ve formě zbarvení části *větru* do červena, barvy podzimního listí. Co se týče rosy,

²⁴ Homofonie často využívaná v poezii s tématem lásky, kdy podzim vyjadřuje mizející lásku. Viz např. b. č. 763.

jinovatky, deště a mlhy, tato pověra k těmto motivům vázaná se zpracovaná neobjevuje. Motiv mlhy je v podzimním *wagaši* nevýrazným motivem s melancholickou náladou, jejíž rozeberu níže v kombinaci s jinými motivy. Motiv deště a jinovatky se objevuje ve *wagaši* zimním.

Obr. 31

Podzimní vítr / Aki no kaze 秋の風 (NAKAMURA 2013, s. 300)

Co se týče motivů spojených s podnebím objevujících se v KK v p. k., nejčastěji se v podzimním *wagaši* objevuje motiv rosy, ač ne tak často jako v KK. V KK v p. k., nepočítáme-li noc, je rosa až na druhém místě po větru; objevuje se v osmnácti básních v p. k. Kombinace rosy s lespedézií (obr. 42 vpravo) a s trávou (obr. 32 vpravo) je k vidění jak ve *wagaši*, tak v KK, stejně tak asociace motivu rosy na ráno (obr. 32 vlevo), kdy velmi častým jménem pro *wagaši* s motivem rosy je *Ranní rosa* (*Asa no cuju* 朝の露). Rosa je v básních v KK často používaná metaforicky jako slzy naplakané během noci (b. č. 188) či brzy ráno (b. č. 622). (Tamtéž, s. 329) V b. č. 188 básník popisuje polštář, na kterém se utvořila rosa, jelikož by se ale rosa měla správně tvořit na trávě a básníkův polštář (postel) není z trávy, nejedná se o rosu, ale o básníkovo elegantní přirovnání slz k rose. (KOMÁČIJA 2020, s. 82) Toto se děje také v b. č. 622, kde se sice přímo o rose ani o slzách nemluví, ovšem podle Keeneho jsou jak rosa v prvních třech verších, tak slzy v posledních dvou verších přítomny pomocí náznaků a jejich asociací s rukávy, ránem a podzimní trávou (loukou); básník má mokré rukávy od slz o nocích, kdy se nevidí s milou, stejnou měrou, jako by ráno prošel loukou a umácel si od rosy rukávy; stejně tak může jít celou dobu jen o slzy (básník pláče jak o nocích, kdy se nevidí, tak rána, kdy od milé odchází). (KEENE 1999, s. 225-226) Dále, jelikož se prvními slunečními paprsky vypaří, je rosa v poezii také jako něco prchavého (b. č. 860). (KUROKAWA, NIŠIJAMA 1990c, s. 41)

188, autor neznámý

hitori neru
toko wa kusaba ni
aranedomo
aki kuru joi wa
cujukekarikeri

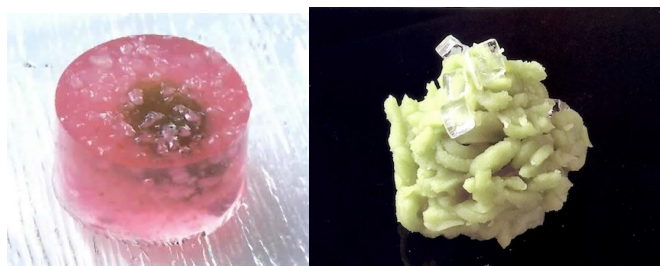
Polštář,
na který jsem sama ulehla
sice není z trávy,
tuto podzimní noc
ho však promočila rosa.

622, Ariwara no Narihira

aki no no ni
sasa wakeši asa no
sode jori mo
awade koši jo zo
hiči masarikeru

Mé rukávy jsou mokřejší,
když se musím vrátit,
aniž bych se s tebou setkal více,
než když se ráno prodírám bambusovou
trávou rostoucí na podzimní louce.

Obr. 32

Ranní rosa / Asacuju 朝露; Ranní rosa / Asa no cuju 朝の露

Motiv zralých klasů rýže se v KK v podzimních knihách objevuje ve čtyřech básních, tvoří tak 4 %. Motiv zralých klasů rýže ve *wagaši* tvoří 3 %. Kromě příslušnosti ke stejnému ročnímu období jsem nenalezla žádnou přímou souvislost či výraznou podobnost; podle Nakajamy motiv zralých klasů ve *wagaši* je motivem vyjadřujícím spíše bohatou úrodu než smutek, opuštění a nešťastnou lásku, jako je to v KK; kombinace s ostatními motivy také neodpovídají. (NAKAJAMA 2018, s. 264)

V KK dále následuje série básní s motivy *Tanabaty* (173-183), tyto básně tvoří 6 % p. k. *Tanabata* 七夕 je jedním ze svátků *Kikóden* 乞巧奠, z nichž pěti nejdůležitějším se později začalo říkat *Pět svátků* (*Gosekku* 五節句). Jde o svátky převzaté z Číny v období Nara, slavené na císařském dvoře. *Tanabata* se slaví každoročně 7. 7., později jako zbytek těchto *Pěti svátků* byla rozšířena mezi běžný lid v období Edo. (SHIRANE 2012, s. 155, 158-159) Dnes je tento svátek typicky letní, jelikož po zavedení gregoriánského kalendáře na začátku období Meidži

bylo datum jeho slavení ponecháno na 7. 7., protože jde však o datum gregoriánského kalendáře, bylo ve skutečnosti posunuto na přibližně o měsíc dřívější termín. Proto byl tento svátek v období Heian, kdy platil kalendář lunární, ne typicky letním, ale typicky podzimním a je tedy zařazen v p. k. (Tamtéž, s. 214) Je však zajímavé pozorovat, že i přes to autoři ŠW tento motiv *wagaši* zařadili do knihy podzimní, usuzují tedy, že i v čajovém obřadu a ve světě *wagaši* je tento motiv stejně jako ve světě básní KK stále vnímán jako motiv podzimní. Tento svátek má základ v čínské legendě o dvou zamilovaných hvězdách, *Pastýři* (Altair, japonsky *Hikoboši* 彦星 či *Kengjú* 牽牛) a princezně *Tkadleně* (Vega, japonsky *Orihime* 織姫 či *Šokudžo* 織女), velmi zručné tkadleně a dceři *Císaře oblohy* (*Tentei* 天帝). Císař ji nechal provdat za Pastýře, ovšem po svatbě obě hvězdy přestaly plnit své povinnosti, proto je císař potrestal tím, že je oddělil Mléčnou dráhou, v doslovném překladu z japonštiny *Nebeskou řekou* (*Ama no gawa* 天の川, v poezii také *Ama no kawara* 天の河原), a mají dovoleno se setkat pouze v jedinou noc za rok, totiž v noci 7. července. *Tanabata* byla populárním motivem nejen v poezii japonské (*waka*), ale i v poezii čínské (*kanši*). (Tamtéž, s. 158-159) Hlavním motivem používaným pro vyjádření *Tanabaty* je Mléčná dráha, objevuje se i motiv nitě (b. č. 180). Díky tomuto romantickému, ovšem smutnému příběhu jsou motivy *Tanabaty* také oblíbené i mimo knihy s tématem podzimu, zejména v básních s tématem lásky (b. č. 418). *Wagaši* používající motiv *Tanabaty* tvoří procenta tři, z toho 45 % jde o motiv hvězdy či Mléčné dráhy (obr. 33 vlevo) a 55 % motiv nitě či látky (obr. 33 uprostřed). Na obr. 33 vpravo je cukroví z obchodu Oimacu 老松, kde je abstraktně pomocí proužku ze zlatého prachu na světle modrém těstě zobrazen motiv Mléčné dráhy a jeho jméno odkazuje na hvězdy a jejich setkání (*Setkání hvězd / Hošiai* 星逢). Jde tedy o velice podobný způsob vyjádření tohoto svátku, jako v KK.

Obr. 33

Mléčná dráha / Ama no gawa 天の川; *Cívka nitě / Itomaki* 糸巻; *Setkání hvězd / Hošiai* 星逢 (OIMACU, cit. 2021-8-1.

Dostupné z: <http://oimatu.co.jp/product/tp/>

Měsíc se jako motiv jak v KK, tak i ve *wagaši* objevuje ve všech ročních dobách, nejvíce se však pojí s podzimem, se kterým se od doby KK začal silně asociovat – v KK tvoří 3 % básní v podzimních knihách a dále se objevuje v kombinaci s divokými husami a opadaným listím. (Tamtéž, s. 41) Ve *wagaši* tvoří procento jedno, tvoří ovšem jako kombinace polovinu motivů divokých hus (divoké husy tvoří 1 %) a trávy *susuki* (ta tvoří 1 %), dalo by se tedy říci, že ve *wagaši* tvoří procenta dvě. Pro měsíc existuje mnoho termínů – podle Shiraneho lze v knize se sezónními slovy pro haiku nalézt až 175 termínů pro měsíc, z toho 90 % z nich je asociováno s podzimem. Z toho nejvíce názvů pro měsíc se točí kolem úplňku nazývaného *Meigecu* 名月, měsíc patnáctého dne osmého měsíce lunárního kalendáře (*džúgoja* 十五夜, v klasické poezii také *sangoja* 三五夜, přesně v polovině podzimu lunárního kalendáře, *čúšú* 中秋), kdy je měsíc považovaný za nejkrásnější v roce a tento den tradičně probíhalo pozorování měsíce nazývané *cukimi* 月見. (Tamtéž, s. 31-32) Noc před dnem patnáctým, nazývanou *Macujoi* 待宵, se měsíc nazývá *Komočiduki* 小望月, tento den se pozorování měsíce také provádělo, pokud by druhý den bylo zataženo a měsíc vidět nebyl. Šestnáctá noc se nazývá *Džúrokuja* 十六夜 a měsíc této noci se nazývá *Izajócuki* いざよう月, měsíc, který poněkud nechce vyjít (vychází později než o patnácté noci). I další následující noci se jméno měsíce mění.²⁵ (KUROKAWA, NIŠIJAMA 1990c, s. 49) Pouhou existencí těchto termínů lze tedy dokázat japonská fascinace měsícem, jeho důležitost v japonské kultuře, a hlavně důležitost měsíce podzimního, konkrétně *Meigecu*. Tento konkrétní měsíc je velmi četným motivem ve *wagaši* používajícím motiv podzimního měsíce – design tohoto cukroví je většinou velmi jednoduchý – buďto se vyjádří měsíc pomocí kolečka, nebo má celé cukroví kulatý tvar a slouží jako pozadí pro další motivy. A toto cukroví má většinou jméno *Meigetsu* 名月 (obr. 34 vlevo) či Patnáctá noc (*Džúgoja* 十五夜; obr. 34 vpravo), specifikuje tedy, o jaký měsíc se jedná. V KK se přímo měsíc čtrnácté, patnácté a šestnácté noci objevuje v b. č. 1059; v b. č. 690 jde o měsíc noci šestnácté. Nejčastěji se měsíc objevuje dále nespécifikovaný, jev také viditelný ve *wagaši*. Celkově má měsíc v KK nádech melancholie (b. č. 193), slouží jako předmět personifikace básníka, kombinuje se s mraky (b. č. 191, 885) a s vrcholky hor, které ho zakrývají (b. č. 884), s divokými husami (b. č. 191, 192).

²⁵ *Tačimačiduki* 立待月, *Imačiduki* 居待月, *Fušimačiduki* 臥待月, *Fukemačiduki* 更待月, ... měsíc noci dvacáté třetí se nazývá *Majonaka no cuki* 真夜中の月.

Ve *wagaši* se taktéž kombinuje s divokými husami (obr. 34 vlevo, obr. 38). Na rozdíl od KK také s mlhou (možné interpretovat i jako mraky), jež ve *wagaši* měsíci přidává melancholickou náladu jako ji má v KK (obr. 35), dále se *susuki* (obr. 43 vlevo), což v KK nenalezneme, či s vodou (v knize od Nakamury, obr. 36). Kombinace s vodou se v KK objevuje jen v b. č. 881 mimo p. k., kde je roční doba nespécifikovaná. Odraz měsíce na hladině vody je vnímán jako měsíc druhý, vycházející ve vodě. Zpracování tohoto motivu je k vidění v této jedné básni. Najdeme jej v kousku cukroví, a to jak v jeho designu, tak ve jménu, *Nebe v jezeru* (*Kočúten* 湖中天), zpracování motivu měsíce je ale ve *wagaši* k vidění i mimo podzim.

Obr. 34

Meigecu 名月; *Patnáctá noc* / *Džúgoja* 十五夜

193, Óe no Čisato

cuki mireba
 čidži ni mono koso
 kanašikere
 waga mi hitocu no
 aki ni wa aranedo

Když se dívám na měsíc,
 začnou se mi hlavou honit
 tuze smutné myšlenky.
 Však nejsem jediná
 pro koho přichází podzim.

Obr. 35

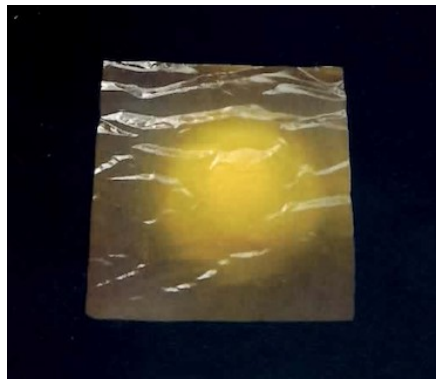
Půlnoční měsíc / *Jowa no cuki* 夜半の月

881, Ki no Curajuki

futacu naki
mono wo omoiši wo
minasoko ni
jama no ha narade
izuru cuki kage

Myslel jsem,
že nejsou dva.
V rybníku vyšel stín měsíce,
i když hory špička
v něm nenachází se.

Obr. 36

Nebe v jezeru / Kočúten 湖中天 (NAKAMURA 2013, s. 289)

Velmi podobný význam melancholie, zármutku, patosu, výskyt v básních zasazených do noci a často v básních s tématem lásky mají i motivy jelena, respektive jeho troubení, kdy hledá svou družku, divokých hus, resp. také jejich kejhání, japonsky *karigane* 雁が音 a zvuku hmyzu. (SHIRANE 2012, s. 47; NAKAJAMA 2018, s. 227) Básně používající motiv jelena tvoří 4 % p. k., ve *wagaši* tvoří procento jedno. V KK 50 % podzimních básní s motivem jelena je kombinováno s lespedézií (např. b. č. 216), rostlinou představující jeho družku; ve *wagaši* se taková kombinace neobjevuje. (RODD, HENKENIUS, KI 1996, s. 110) Všechny básně s motivem jelena jsou kombinovány s horami s barevným podzimním listím, kde se hluboko ozývá jeho troubení (např. b. č. 215). Ve *wagaši* se opět vyloženě tato kombinace motivů neobjevuje, nalézáme ovšem *wagaši* s motivem jelena vyjádřeného kulatým tvarem a puntíky reprezentující jeho záda, se jménem určitým způsobem odkazujícím právě na hory - objevuje se jak jméno *Hluboko v horách* (*Okujama* 奥山), viz obr. 37 vlevo, tak jméno *Jelen na hoře Sao* (*Saošika* 小男鹿), viz obr. 37 vpravo, se vztahem k druhé hoře po hoře Tacuta v KK spojované s barevným podzimním listím. Divoká husa jakožto stěhovavý pták z Japonska na jaře odlétá a na podzim se vrací a v KK jsou husy motivem jak jarním, tak podzimním, důraz je ovšem na jejich asociaci s podzimem (i mimo p. k.) a ve *wagaši* jde o motiv výhradně

podzimní. V KK v p. k. básně s tímto motivem tvoří 7 %, ve *wagaši* 1 %. Častým jménem pro *wagaši* s motivem hus je *První divoké husy* (*Hacukari* 初雁, obr. 38) a *Kejhání divokých hus* (*Karigane* 雁が音). (NAKAJAMA 2018, s. 227-228) Jde o podobnost tohoto motivu, jelikož i v KK se básně soustředí na jejich kejhání a velká část básní se věnuje prvním divokým husám, jež toho roku básník zahlédl. V b. č. 804 husy kejhají (pláčou), kvůli smutné náladě podzimu jakožto období, může jít ovšem o samotného básníka, kdo pláče, jelikož svou milou již omrzel (*akiši*), či on je ten, kdo byl milou omrzen, a tedy nastal podzim jejich lásky. (KEENE 1999, s. 258) 8 % básní v p. k. využívá motiv hmyzu, ať už cikád *higuraši*, či kobylek *macumuši* či *kirigirisu*, k navození nálady samoty a smutku a pomíjivosti, často v kombinaci s rosou a trávou (b. č. 199) a časovým určením noci či západu / východu slunce. Ve *wagaši* v ŠW se ovšem podzimní hmyz objevuje minimálně, pouze v jednom cukroví;²⁶ v knize od Nakamury se objevuje také jen v jednom. V obou případech se však hmyz objevuje v trávě (obr. 39), jméno vyzdvihuje jejich hlas a na obr. 39 vlevo dokonce v kombinaci s rosou představovanou průhlednou vrstvou.

215, autor neznámý²⁷

okujama ni
momidži fumiwake
naku šika no
koe kiku toki zo
aki wa kanašiki

Hluboko v lesích
brouzdám javorovým listím.
Zdaleka slyším
smutné volání jelenů.
Podzim se zdá tak teskný!

Obr. 37

Hluboko v horách / Okujama 奥山; *Jelen na hoře Sao / Saošika* 小男鹿

²⁶ Jde však o cikádu *semi*, v KK asociovanou s létem.

²⁷ V *Hjakunin iššu* autorství přičítáno Sarumaruovi Tajúovi. Překlad Honcoopová. (HONCOPOVÁ 2020, s. 116)

804, Ki no Curajuki

hacukari no
naki koso watare
jo no naka no
hito no kokoro no
aki ši ukereba

Pláči stejně
jako první divoké husy
oblohu přelétající.
Jak smutné je
omrzení přicházející
na podzim do lidských srdcí.

Obr. 38

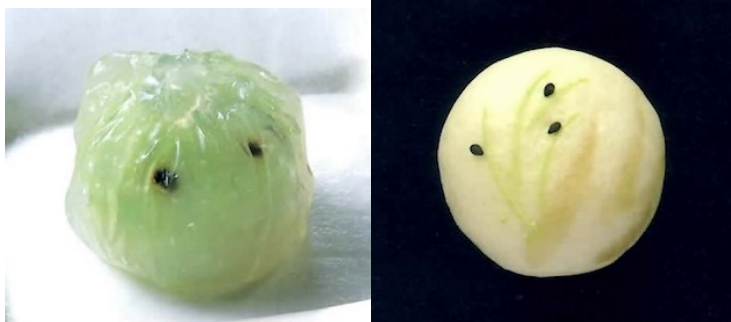
První divoké husy / Hacukari 初雁

199, autor neznámý

aki no jo wa
cuju koso koto ni
samukaraši
kusamura goto ni
muši no wabureba

Prý je během studené podzimní noci
rosa ještě chladnější.
Proto asi všude v trávě
hmyz tak trpce cvrká.

Obr. 39

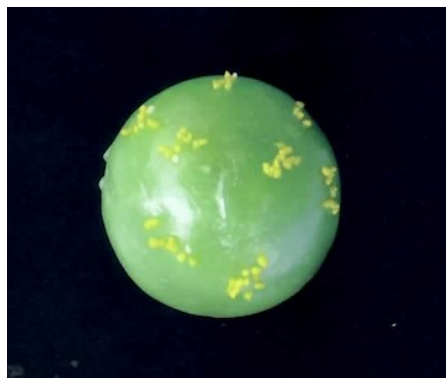
Cikádi řev / Semi šigure 蝉しぐれ; Cvrkání hmyzu / Muši sudaku 虫すだく (vpravo: NAKAMURA 2013, s. 252)

Lespedézie, japonsky *hagi* 萩, je nejčastěji se objevující rostlinou v *Manjósú*,²⁸ zato v KK vystupuje jen jako motiv druhotný, objevuje se v 5 % básních v p. k., z toho v 57 % je kombinovaná s rosou, což je kombinace v KK častější než s jelenem. (SHIRANE 2012, s. 42) Motiv lespedézie se ve *wagaši* taktéž využívá v pěti procentech, kombinace s rosou se objevuje také (obr. 42 vpravo), konkrétně ve dvaceti pěti procentech, tedy méně než v KK. Lespedézie patří do skupiny básní s motivy podzimní trávy (*akikusa* 秋草), konkrétně *Sedmi podzimních bylin* (*Aki no nanakusa* 秋の七草), skupina stanovená již v *Manjósú*, kam se dále řadí *obana* či (*hana*)*susuki* (jde o jedno a to samé), *kuzu*, karafiát, *ominaeši* (*Patrinia scabiosaefolia*), *fudžibakama* (*Eupatorium strechadosmum*) a svlačec / čínský zvonek.²⁹ (RODD, HENKENIUS, KI 1996, s. 97) Svlačec a čínský zvonek se v podzimním *wagaši* objevují, v KK v p. k. ovšem ne; v podzimním *wagaši* se neobjevuje *kuzu*, karafiát, ani *fudžibakama*, *ominaeši* se objevuje jen vzácně. Počítáme-li poměr výskytu podzimních trav v p. k. kromě lespedézie, objevují se dohromady v 17 % básní, z toho největší část zabírá motiv *ominaeši*, *susuki* jen necelou desetinu. Ve *wagaši* se objevují ve třinácti procentech, z toho nejčastěji svlačec a těsně na druhém místě čínský zvonek, *susuki* má taktéž jen necelou desetinu. Prominence jednotlivých podzimních trav se kromě lespedézie a *susuki* tedy liší; *ominaeši*, co se týče prominence, nahradil svlačec a čínský zvonek. Se svlačcem se navíc ve *wagaši* silně pojí motiv rosy (obr. 44), motiv pojený s podzimní trávou v KK ze 13 % a také s lespedézií, jev totožný s *wagaši* (obr. 42 vpravo, 32 vpravo). Dále se motiv *susuki* na rozdíl od toho, jak je to v KK, ve *wagaši* úzce pojí s úplňkem patnácté noci osmého měsíce lunárního kalendáře, jelikož se používá v tento den jako ozdoba, je tedy často zobrazovaná spolu s měsícem (obr. 43 vlevo). (BAIRD 2001, s. 95) V KK jde o motiv čistě reprezentující melancholickou a opuštěnou náladu podzimu a používaný spolu s větrem, který tuto trávu ohýbá a zacuchává (společné celé skupině motivů podzimních trav, např. b. č. 821), například b. č. 243 či 653, použití lze opět spatřit i ve *wagaši* (obr. 43 vpravo) - *susuki* se vždy zobrazuje větrem zohýbaná pomocí jednoduchých zahnutých linek. (NAKAJAMA 2018, s. 190-191)

Obr. 40

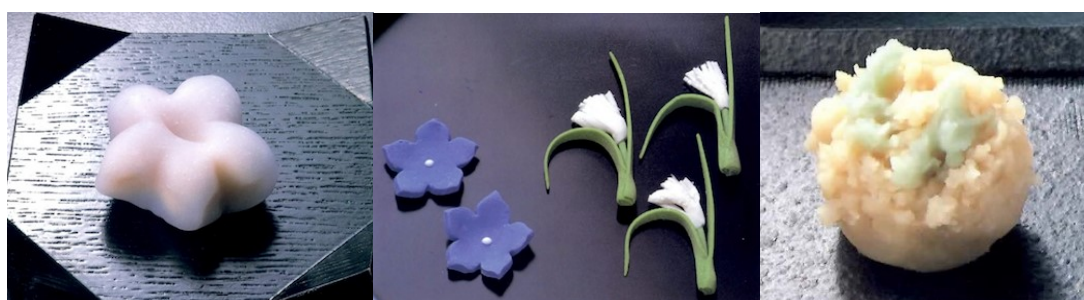
²⁸ 140 básní

²⁹ Tyto dvě rostliny začaly být v literatuře rozlišovány až v *Kusasóši*. (KUROKAWA, NIŠIJAMA 1990c, s. 76)

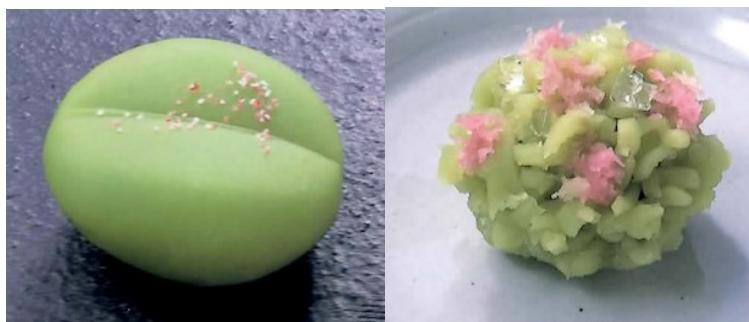
Ominaeši おみなえし (NAKAMURA 2013, s. 284)

Obr. 41

Čínský zvonek / Kikjó 桔梗; Hanasusuki a Čínský zvonek / Hanasusuki, Kikjó 花芒・桔梗; Podzimní louka / Aki no no 秋の野

Obr. 42

Koborebana こぼれ花; Hagi no cuju 萩の露

243, Ariwara no Munejana

aki no no no
kusa no tamoto ka
hanasusuki
ho ni idete maneku
sode to mijuran

Kdyby byla podzimní tráva oblečením
susuki by byla rukávem kimona.
Proto když vykvete,
vábí nás mávajícími rukávy,
neskrývající zálibení.

Obr. 43

Hanasusuki 花すすぎ; Pole susuki / Susukino すすぎ野 (NAKAMURA 2013, s. 271)

444, Jatabe no Nazane³⁰

učicuke ni
koši to ja hana no
iro wo min
oku širacuju no
somuru bakari wo

Jen co na ni pohlédnu,
zdá se, že se její květ zbarvil
ještě do temnější modře.
Byla však jen obarvena
rosou na ní utvořenou.

Obr. 44

Svlačec / Asagao 朝顔

Básně s motivem podzimního barevného listí tvoří v podstatě celou druhou p. k.; od básně číslo 249 (251?³¹) do básně číslo 267 se objevuje motiv barevného podzimního listí (19 či 17? básní), to je přerušeno sekci od básně číslo 268 do básně číslo 280 s motivem chryzantémy (13 básní), svazek je pak ukončen pokračováním motivu podzimního listí,

³⁰ *Kenigoši* 牽牛子 je starý název pro svlačec, dnes *asagao* 朝顔. (KOMAČIJA 2020, s. 149)

³¹ Počty bez otazníku značí počty napočítané Satou, počty s otazníkem značí počty napočítané mnou.

tentokrát ovšem opadávajícího, od básně číslo 281 do básně číslo 305 (+309, 310, 311 a 312?) básněmi dvaceti pěti (dvaceti devíti?). Celkem se tudíž objevuje v básních čtyřiceti čtyřech (čtyřiceti šesti?), což představuje zhruba 31 % básní v podzimních knihách, je tedy motivem v těchto knihách nejčastějším³² a tvoří tak protějšek motivu sakury v knihách jarních, kde motiv sakury tvoří taktéž 31 % (20 básní se sakurou v plném květu a 21 básní se sakurou opadávající). (MCCULLOUGH 1985, s. 357; SATA 2008, s. 191) Ve *wagaši* je barevné podzimní listí taktéž nejvíce se objevujícím motivem v podzimním *wagaši*, kdy tvoří 27 % - 16 % barevné nespecifikované listí,³³ 8 % barevné javory - v KK se neobjevují, 3 % opadávající listí. Tedy i ve *wagaši* je motiv podzimního listí rozdělen na fázi na stromě (obr. 46, 47, 48) a fázi opadávání (obr. 49, 45), ovšem ne přesně na polovinu, jako v KK, opadávající verze motivu podzimního listí tvoří menšinu podoby tohoto motivu.³⁴ Je však možné, že část, již jsem na základě bližší nespecifikujícího jména či popisku či designu klasifikovala jako listí na stromech, autor mínil jako listí opadávající, toto rozdělení je tedy třeba brát s rezervou. Drtivá většina opadávajícího listí v knize podzimního *wagaši* je barevná (až na 3 výjimky); v KK je také spíše barevné, soudě dle jeho přirovnávání ke koberecům či brokátům po celé délce sekce opadávajícího listí. V jarním *wagaši* cukroví s motivem sakury tvoří 21 %, je tedy sice také motivem nejčastěji se objevujícím, poměr sakury vůči ostatním motivům jejího období je však menší než poměr motivu barevného listí ve *wagaši* podzimním vůči ostatním motivům tohoto období. Je zde ovšem možné pozorovat, že motiv sakury a motiv barevného listí je nejvíce se objevujícím motivem reprezentujícím své období a tvořící vůči sobě protějšky, stejně jako to bylo poprvé stanoveno KK.³⁵ (SATA 2008, s. 192) Podzimní barevné listí se v dnešní moderní japonštině označuje slovem *momidži* 紅葉, zapsané znaky znamenající slovo šarlatová a slovo list, toto slovo označuje obecně listy stromů či byliny zbarvené do různých odstínů červené a žluté, podzimních barev. V *Manjósú* se objevují, byly ovšem zapisovány znaky 毛美都, čtenými jako *momicu* (もみつ), šlo o sloveso zbarvit se, toto sloveso se v KK objevuje v podobě *momizu* (もみつ), ke koncové slabice se tedy přidalo *nigori*. Toto sloveso se v *Manjósú* a dále v KK objevuje také nominalizované ve tvaru *momiči* (či *momičiba*, *momičisu*). V *Manjósú* je toto listí

³² Podle McCullough jde o přírodní motiv nejčastější v celé KK.

³³ Nespecifikováno, zda se jedná o listy loubince/přísavníku dvojlaločného (psí víno, jap. *cuta* 蔦), jinanu dvojlaločného (jap. *ičó* 銀杏), brslenu hamiltonův (jap. *majumi* 檀). (NAKAJAMA 2018, s. 212)

³⁴ Ve *wagaši* v knize zimní se však velmi často objevuje suché listí, často v kombinaci se sněhem či jinovatkou.

³⁵ Stejně jako motiv sakury byl motiv barevného listí v *Manjósú* spíše vedlejším, objevujícím se asi jen 70krát.

v naprosté většině zbarvené dožluta (黄葉), v KK do ruda zapsané znaky 紅葉. (Tamtéž, s. 186-189) Barevné podzimní listí ve *wagaši* má barvu jak žlutou, tak červenou, také oranžovou a někdy s lehkým nádechem zelené či hnědé podle toho, v jaké fázi schnutí listoví chce tvůrce cukroví zobrazit. Obecně ale převládá tendence barevné podzimní listí ve *wagaši* barvit spíše do červena. Co v KK básně s motivem barevného podzimního listí a básně s motivem sakury od sebe odlišuje, a jde o jev, který nalézáme i ve *wagaši* s těmito motivy, je to, že ne vždy se v básních s tímto motivem přímo objevuje slovo *momidži* (respektive *momiči*) - často je barevné listí vyjádřeno slovy znamenající měnit barvu či zbarvit se - *irozuku* 色づく, *ucurou* うつろう, *somu* 染む. (Tamtéž, s. 190) Stejně jako změna barvy sakury na jaře se změna barvy listy na podzim v poezii v KK, konkrétně v poezii milostné, používá k vyjádření změny pocitů a chřadnutí lásky (např. b. č. 714, 820). (MCCULLOUGH 1985, s. 349-350) Ve *wagaši* je toto občas k vidění v podobě jejich jmen, např. na obr. 47, kdy je ve jménu cukroví zakomponováno slovo *irodori* 彩 znamenající barvení (*Barvení podzimu, Aki no irodori* 秋の彩). Motiv barevného listí má dále buď podobu listu jednoho, viz obr. 46 vlevo, či, a to častěji, hory pokrytou barevnými listy stromů zpracovanou velmi abstraktně, viz obr. 46 vpravo, obě verze často se jmény *Brokát* (*Nišiki* 錦), *Čínský brokát* (*Karanišiki* 唐錦), *Tacuta* 龍田/竜田, či jsou tato slova do jména zakomponována, např. *Brokátový podzim* (*Kinšú* 錦秋, *Nišiki no aki* 錦の秋), viz obr. 48. Jména přirovnávající pohled na masu barevného listí k brokátu zabírají 32 % *wagaši* s motivem barevného listí, 11 % *wagaši* s motivem barevného listu javoru a s motivem opadaného listí se neobjevuje.³⁶ *Wagaši* se jménem *Tacuta* se objevuje ve 2 % *wagaši* s motivem barevného listí, v 7 % *wagaši* s motivem barevného listu javoru. V případě listí opadávajícího³⁷ se objevuje řeka *Tacuta* a to v 9 % *wagaši* s tímto motivem. V KK se barevné podzimní listí objevuje v podobě hory těmito listy pokryté, básně jen na jeden list nepoukazují. Dále se objevuje přirovnání tohoto pohledu na barevné hory k brokátu - 6 % motivu barevného listí, 22 % opadávajícího listí. Ve *wagaši* je toto přirovnání tedy trochu častější a objevuje se ve *wagaši* s motivem listí stále na stromech, kdežto v KK se objevuje spíše v úseku listí opadávajícího. Hory v oblasti *Tacuta* se v p. k. neobjevují, objevuje se řeka *Tacuta* a to v úseku

³⁶ Je ovšem možné, že část *wagaši* s motivem barevného listí započítaného do skupiny jako ještě neopadaného může být listím již opadáním. Jelikož tato specifikace nebyla možná z provedení motivu vyčíst a nebyla ani zaznamenána v popisku cukroví, započítala jsem je do skupiny listí ještě na stromech, toto rozdělení je ovšem třeba brát s rezervou.

³⁷ Podzimní ŠW.

listí opadávajícího ve 25 % básní. V úseku básní s motivem listí stále na stromech se objevuje v 18 % hora Sao. S opadávajícími listy se stejně jako v KK, tak i ve *wagaši* pojí voda, respektive řeka – kromě již výše zmíněné řeky Tacuta se voda objevuje ve 21 % básních s motivem opadávajícího listí, ve *wagaši* jde o 18 %. Jak bylo řečeno výše, hlavní rozdíl mezi motivy barevného listí v KK a ve *wagaši* je ten, že ve *wagaši* v knize podzimní se pojí s mlhou a jinovatkou minimálně a jde o listí suché (výše zmíněné 3 výjimky); s rosou či deštěm vůbec ne. Výjimkou je cukroví na obr. 50, jménem přirovnané k brokátu, těsto je barevné (tedy nejde o kompletně suché listy) a je kombinováno s motivem jinovatky stejně, jako se to děje v b. č. 291. Jméno *Tacuta* odkazuje k oblasti kolem řeky Tacuta (či k řece samotné) v prefektuře Nara známé pro své podzimní barevné listí. (RODD, HENKENIUS, KI 1996, s. 128) Nachází se na západ (přesněji severozápad) od hlavního města v období Nara, Heidžó-kjó, tedy směrem na světovou stranu, odkud se podle čínského systému *feng-šuej* věřilo, že přichází podzim a sídlí zde bohyně podzimu princezna Tacuta, která barví a shazuje barevné listy (objevuje se v b. č. 298), a toto místo se stalo poetickým místem (*utamakura*) hojně používaným v poezii s tématem tohoto období, se kterým se od KK začalo pojit výhradně.³⁸ (MCCULOUGH 1985, s. 361-366) Jedná se o stejný princip jako je to s horou Sao popsanou v kapitole Jaro, která se nachází na východ, odkud se věřilo, že přichází jaro a kde sídlí bohyně jara princezna Sao, ovšem v případě *wagaši* na Sao odkazováno není tak často, jako na Tacutu, dále se objevuje i v básních s tématem podzimu a časem se, jak je vidět ve *wagaši*, jarním protějškem Tacuty stala hora Jošino. (SHIRANE 2012, s. 146-147) Řeka Tacuta se objevuje například v b. č. 294, kde se hladina řeky pokrytá opadaným barevným podzimním listím přirovnává k brokátu. Na tuto báseň odkazuje cukroví na obr. 45 svým motivem řeky, listu na ní plovoucím, a jménem *Řeka Tacuta* (*Tacuta gawa* 竜田川). Na obr. 48 druhé zprava je cukroví se jménem Tacuta, neodkazující přímo na řeku, nýbrž na barevné listí této oblasti. Tacuta se od KK s barevným listím a podzimem pojí tak pevně, že slovo Tacuta ve *wagaši* znamená totéž jako barevné podzimní listí a podzim, stejně jako v KK. (NAKAJAMA 2018, s. 213; MCCULOUGH 1985, s. 366) A ačkoli se přirovnání k brokátu, velmi luxusní látce čínského původu, objevuje jak na jaře (sakury), tak na podzim (listí) jednak ve *wagaši*, jednak v KK, ve *wagaši* i v KK se toto přirovnání na podzim objevuje mnohem častěji než na jaře.

294, Ariwara no Narihira

³⁸ Například v *Majóšú* se Tacuta pojí se sakurou stejně často jako s podzimním barevným listím, jev, který se neobjevuje nikde ani v KK, ani ve *wagaši*.

čihjaburu
kami jo mo kikazu
tacuta gawa
karakurenai ni
mizu kukuru to wa

Sami bozi
v bájném věku neviděli
to, co já -
jak tu řeka Tacuta proudí
rudým listím oděná.³⁹

Obr. 45

Řeka Tacuta / Tacutagawa 竜田川

Obr. 46

Barevné podzimní listí / Momidži もみじ

Obr. 47

Barvení podzimu / Aki no irodori 秋の彩

³⁹ Překlad Honcoopová. (HONCOOPOVÁ 2020, s. 139); místní jméno mnou upraveno na Tacuta (z Tatta).

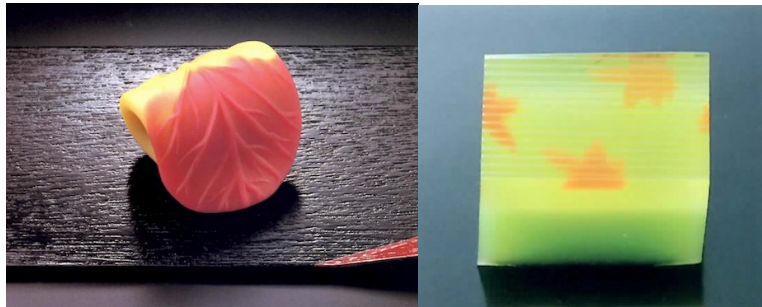
Obr. 48

Brokátový podzim / Nišiki no aki 錦の秋; Brokátový podzim / Kinšú 錦秋; Čínský brokát / Karanišiki 唐錦; Tacuta 竜田;

Brokát hluboko v horách / Mijamanišiki 深山錦

Obr. 49

Spadlý list / Očiba 落葉; Barevné podzimní listí / Momidži 紅葉

Obr. 50

Brokát na špičkách stromů / Kozue no nišiki 梢の錦

Jak bylo řečeno výše, sérii básní s motivem barevného podzimního listí uprostřed přerušuje úsek třinácti básní – od básně číslo 268 až do básně číslo 280 s motivem chryzantémy a tvoří tak 9 % básní podzimních svitků KK, kde patří spolu s barevným listím k barevné části podzimu. Ve *wagaši* zabírá procent více, konkrétně devatenáct. Chryzantéma se v poezii objevuje v KK prvně, v *Manjōšú* se báseň s motivem chryzantémy nenachází ani jedna. (KEENE 1999, s. 229) Chryzantéma byla do Japonska přinesena v období Nara z Číny jakožto léčivá bylina spolu s taoistickou vírou že tato rostlina, respektive voda, do níž byly namočeny

její květy, přináší dlouhý život a mládí. To se stalo základem svátku Čójó (*Čójó no sekku* 重陽の節句), jenž se později stal jedním z *Pěti svátků*, slavený 9. 9. lunárního kalendáře na císařském dvoře. (BAIRD 2001, s. 74-75) Během tohoto svátku dvořané v období Heian pozorovali chryzantémy, psali básně, pili alkohol s okvětními lístky chryzantém a provozovali zvyk zvaný *kisewata* 着せ綿, kdy noc před svátkem Čójó na květy chryzantém položili vatou a ráno si touto vatou, jež navlhla ranní rosou, potírali těla za účelem mládí a dlouhého života. (NAKAJAMA 2018, s. 183) Jak v básních v KK, tak ve *wagaši*, se asociace s dlouhověkostí a tímto svátkem často objevují, viz obr. 51, kde se nachází *wagaši* s motivem odkazujícím právě na výše zmíněný zvyk s vatou jak svým designem, kdy bílá část na hoře představuje právě vatou, tak jménem, ve valném případě jménem přímo *Kisewata* 着せ綿, zvyk popsany také například v b. č. 270. Ve *wagaši* se objevují dále jména jako *Chryzantéma tisíce let* (*Čijo no kiku* 千代の菊), *Chryzantéma dlouhověkosti* (*En'nengiku* 延年菊) atd. Rozdíl mezi chryzantémou ve *wagaši* a v KK je však ten, že většina cukroví s motivem chryzantémy ji zobrazuje v barvě růžové, kdežto v případě KK sice barva květů chryzantém většinou zmíněna není, lze ovšem předpokládat, že se jedná o chryzantému bílé⁴⁰ barvy (barva je specifikována v b. č. 272, 274 a 277 a jde o barvu bílou), či v případě básní zmiňujících chryzantémy odkvetlé (b. č. 278, 279, 280) o rezavé odstíny. Jak bílá, tak žlutá či motiv chryzantémy odkvetlé se ve *wagaši*, i když mnohem méně než v KK, také objevuje (obr. 52, 55 vlevo). I když se jedná o rostlinu dlouhého života a mládí, nakonec také přijde čas, kdy bude muset odkvést, v čemž je také její krása protkaná patosem hodna obdivu, estetická kvalita je vyjádřena motivem odkvetlé chryzantémy. V KK je tedy motiv chryzantémy využíván ve významu nestálosti a proměnlivosti, často se vyjadřuje spojením motivu chryzantémy se slovesem *ucurou* うつろう (viz motiv barevného listí výše, jenž se ve spojení s tímto slovesem taktéž často objevuje) znamenající *měnit barvy*, jelikož se barva chryzantémy mění, jak uvádá (b. č. 278). Toto vytváří kontrast s předchozím taoistickým konceptem dlouhověkosti a neměnnosti. Je to k vidění jak v KK, tak ve *wagaši*, kde se motiv odkvetlé chryzantémy také objevuje.

270, Ki no Tomonori

⁴⁰ Rodd uvádí, že dvořané období Heian obdivovali jak bílé, tak žluté květy chryzantémy. Chryzantéma specifikovaná jako květ žluté barvy v básních v KK se však neobjevuje.

cuju nagara
orite kazasan
kiku no hana
oisenu aki no
hisašikarubeku

Utrhl a dal jsem si do vlasů
rosou pokrytý
květ chryzantémy.
Ať je věčné,
mé mládí tohoto podzimu.

Obr. 51

Kisewata 着せ綿; Čójógiku 重用菊; Vůně tisíců let / Čijo no ka 千代の香

278, autor neznámý

iro kawaru
aki no kiku oba
hitotose ni
futatabi niou
hana to koso mire

Květ podzimní chryzantémy
změní barvy
a potěší oko
tento rok podruhé.

Obr. 52

Kibunegiku 貴船菊

Zbylých 23 % *wagaši* tvoří *wagaši* s motivy v KK se neobjevujícími, či se jedná o motivy zmíněné maximálně jednou mimo podzimní knihy. Jde o motiv vrabce, houby, fíků, křepelky, akébie, mochyně, tykve, brambory, ibišku, další motivy pojící se k úplňku patnácté noci osmého měsíce lunárního kalendáře (např. králík), *juzu* (druh citrusu), listu rostliny *bašó*, tomelu, kaštanů a další.

7. Zima

Kniha šestá KK obsahuje 29 básní (b. č. 314-342) s tématem zimy. Celkově má zima v poezii v KK chladnou a opuštěnou náladu a básně se soustředí na odchod podzimu (b. č. 314) a očekávání jara (b. č. 323). (SHIRANE 2012, s. 45) Toto lze pozorovat i ve *wagaši*.

B. č. 314, již tato kniha začíná, obsahuje motivy z p. k., jako je řeka Tacuta, listí přirovnávané k brokátu, a podzimní deště (*šigure* 時雨), jež mění barvu trávy a korun stromů a v této básni jsou přirovnávány k tkalcovské osnově a útku. (KOMAČIJA 2020, s. 112) V zimním *wagaši* se tyto motivy také objevují, i když ne konkrétně řeka Tacuta či brokát, ale barevné podzimní listí obecně – na obr. 53 vlevo je *wagaši* s motivem barevného listí a se jménem *Děšť hluboko v horách* (*Mijama šigure* 深山時雨), na obr. 53 vpravo se pak nachází cukroví s motivem barevného podzimního listu na hladině potoka. Barevné podzimní listí se dále v zimním *wagaši* kombinuje s jinovatkou (obr. 54 vlevo) a se sněhem (obr. 54 vpravo) a častěji, než jak je tomu v p. k. a z. k. KK. Co se týče prvních šesti knih, objevuje se jen v p. k., a to jen ve třech básních v kombinaci s chryzantémou, barevným podzimním listím a lespedézií. V porovnání s *wagaši* jde tedy o výskyt velmi vzácný a tato kombinace není úzce vázána na listí, jako je to ve *wagaši*. Motiv listí v zimním *wagaši* se objevuje poměrně často, konkrétně v 9 %, ⁴¹ ovšem velká část z toho netvoří výše zmíněné listí barevné, ale listí suché se jménem *Kogaraši* 木枯らし, jméno znamenající studený vítr, který ze stromů sfoukává listy. (KUROKAWA, NIŠIJAMA 1990d, s. 28) Takový vítr se v KK neobjevuje, stejně jako se v KK neobjevuje ani suché hnědé listí. V zimním *wagaši* se objevuje také motiv odkvetlé chryzantémy (obr. 55 vlevo) či chryzantémy v kombinaci s jinovatkou (obr. 55 vpravo), kombinace k vidění v p. k. KK. Ani motiv jinovatky, ani chryzantémy se v z. k. nenachází, lze je však nalézt v p. k., jde tedy o rozdíl zařazení k ročnímu období a je možné pozorovat jinou frekvencovanost a jiné zacházení s výše zmíněnými motivy.

314, autor neznámý

tacuta gawa	tatenuki ni šite
nišiki orikaku	
kan'nazuki	Řeka Tacuta
šigure no ame wo	tká brokát, jež nosí,

⁴¹ Do této kategorie jsem pro stručnost započítala i *wagaši* s motivy holých stromů.

a studené deště
desátého měsíce

tkalcovským jí jsou
útkem a osnovou.

320, autor neznámý

kono kawa ni
momidžiba nagaru
okujama no
jukige no mizu zo
ima masaru raši

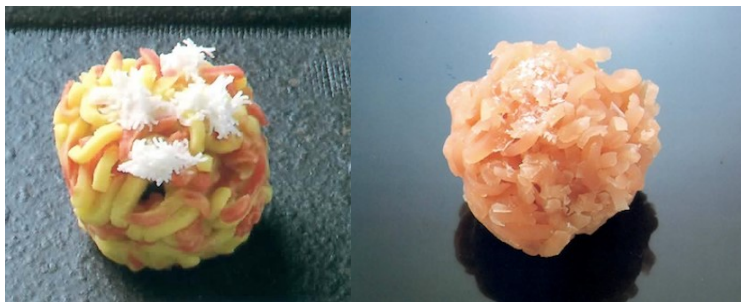
V řece plave
barevné listí.
Hluboko v horách
nejspíš sníh roztál
a řece vody přidal.

Obr. 53

Děšť hluboko v horách / Mijama šigure 深山時雨; Spadlý list / Očiba おち葉

Obr. 54

První jinovatka / Hacušimo 初霜; Barevné listí v zimě / Fujukójó 冬紅葉

Obr. 55

Odkvetlá chryzantéma / Kogiku 枯菊; Ojiněná chryzantéma / Šimogiku 霜菊

V z. k. se motiv sněhu objevuje v 62 % a počítáme-li jeho kombinace se slivoní, tak ve 23 básních z 29. (MCCULLOUGH 1985, s. 359) Ve *wagaši* v 16 %. Ve *wagaši* tedy sice tvoří poměr vůči ostatním motivům menší, jde však o zimní motiv nejčastěji se objevující, stejně jako je to v KK. Navíc jde o jeden z prvních přírodních motivů historicky se objevujících ve *wagaši* - v roce 1603, kdy se vyráběla velice jednoduchá a prostá cukroví, se v knize *Nippodžišo* 日葡辞書 objevuje název *Jukimoči* ヌキモチ (雪餅), v překladu *Sněhové moči*, a dále popisek, že se jedná o těsto moči z bílé rýže ve tvaru čtverce či trojúhelníku. Dnes toto cukroví také najdeme, ovšem v jiné podobě a vyrobené z jiných surovin. (NAKAJAMA 2018, s. 244) *Jukimoči* na obr. 56 vlevo je vyrobené z náplně z fazolové sladké pasty obarvené žlutkem (*kimian* 黄餡), obalené těstem z brambory *cukune* a mouky z bílé rýže (*džójo* 薯蕷), jež svůj tvar představující sních získalo propasírováním sítem. Na obr. 56 vpravo je také *Jukimoči*, tentokrát se jedná o *daijuku* 大福 (fazolová sladká pasta – an 餡 – obalená *moči* 餅 – těsto z rýže) obalené sušeným *moči* (*kórimoči* 氷餅), taktéž představující sních. (KUROKAWA, NIŠIJAMA 1990d, s. 90-91) V KK v z. k. se kombinuje s horou Jošino, měsícem (*mitate*), *susuki*, vodou, listy, borovicí, s květy (*mitate*). (MCCULLOUGH 1985, s. 361) Ve *wagaši* se objevuje spíše samotný, pokud se kombinuje, tak vzácně s barevnými listy (obr. 54 vpravo) a často s borovicí; v případě borovice lze říci, že se jedná o konvencionalizovanou kombinaci. Ve *wagaši* je tento motiv dále jasně rozdělen na fáze prvního sněhu, napadaného hlubokého sněhu a zbylého sněhu, jde tedy o motiv na podobné úrovni jako sakura. Co se týče fáze prvního sněhu, velice častým jménem pro *wagaši* s tímto motivem je jméno *První sních* (*Hacujuki* 初雪), jež má podle Shiraneho významovou konotaci jako něco očekávaného. (SHIRANE 2012, s. 49) Toto se v KK neobjevuje,⁴² zima je zde přechodným obdobím, během kterého se očekává období následující. V KK se sních objevuje jako tiše padající sních pokrývající krajinu a pomocí tohoto motivu se vytváří studená a opuštěná nálada tohoto období v KK. Jde o sních, který je vznešeně, elegantním způsobem krásný, idealizovaný. (Tamtéž, s. 12) Ve *wagaši* se sních v tomto duchu také objevuje, např. na obr. 57 je k vidění *wagaši* s motivem napadaného sněhu, kde je dodán navíc zlatý prášek, vyjadřující třpyt sněhu, dodávající mu podobnou atmosféru. V KK je dále motivem vyjadřujícím stárnutí - např. v b. č. 460 básník své šednoucí vlasy přirovnává ke sněhu, jenž mu napadal na vlasy a vrství se, stejně jako léta života (b. č. 339);

⁴² Motiv sněhu v KK je možný do těchto fází také rozdělit, jde však o motiv tvořící přechod mezi důležitějšími obdobími (podzim a jaro) s důležitějšími motivy.

jinde se stejně jako sníh naopak zase tlustě vrství jako tíživé myšlenky či pocity (b. č. 550, 993), které přimějí lidský život se rozplynout stejně, jak se rozplyne sníh (b. č. 551, 566).

322, autor neznámý

waga jado wa
juki furišikite
miči mo naši
fumiwakete tou
hito ši nakereba

U mého obydlí
je sníh napadaný tak hluboce,
že není vidět ani cesty,
protože není nikoho,
kdo by mě přišel navštívit
a cestu ve sněhu vyšlapal.

Obr. 56

Sněhové moči / Jukimoči 雪餅

Obr. 57

Džuhjó 樹氷

U obou uměleckých médií je také k vidění markantní fokus na vločky. V KK je toto vidět v podobě přirovnávání sněhu ke květům v 17 % básních s tímto motivem; ve *wagaši* se motiv vločky objevuje ve 21 % *wagaši* s motivem sněhu. Takové *wagaši* má často název *Vločka*

(*Sekka* 雪華), jež se zapisuje znaky pro sníh 雪 a květ 華/花, či *Květy ve větru*⁴³ (*Kazabana* 風花 / *Kaze no hana* 風の花), *Květ se šesti okvětními lístky* (*Rokka* 六花, *Mucu no hana* むつつの花).⁴⁴ (NAKAJAMA 2018, s. 245) V této podobě lze určitou formu přirovnání sněhu ke květům pozorovat. Toto přirovnání v KK navíc vyjadřuje básníkovo očekávání jara, např. v b. č. 323. (SHIRANE 2012, s. 45) Ve *wagaši* se očekávání jara také vyjadřuje – ne přímo vločkami, spíše motivy jako jarní tráva v kombinaci se sněhem se jménem *Šimešino* 標めし野 pocházejícím z b. č. 1427 v *Manjósú* (obr. 59 vlevo) či v cukroví se jménem *Spící květy* (*Fjugomori* 冬籠り, obr. 59 vpravo), slovo k nalezení v b. č. 323 a 331; dále s motivy pojíci se k Novému roku, jako např. motiv jarních bylin (*wakana* 若菜, viz kapitola Jaro), *uguisu* (鶯, viz kapitola Jaro). (KUROKAWA, NIŠIJAMA 1990d, s. 146; AOKI 2021, s. 52)

330, Kijohara no Fukajabu

fuju nagara
sora jori hana no
čirikuru wa
kumo no anata wa
haru ni ja aru ran

Ačkoli je zima
z nebe květy padají.
To je asi proto,
že za mrakem na obloze
jaro dlí.

Obr. 58

Sněhový květ / Juki no hana 雪の花 ; Květy ve větru / Kazabana 風花

⁴³ Přesněji řečeno se jedná o pohled, kdy v dálce ve větru padá sníh stejně jako okvětní lístky na jaře. 5

⁴⁴ Toto jméno odkazuje na tvar hexagonu, do kterého vločky krystalizují. Tato stylizace se poprvé objevuje až na konci období Edo v knize *Sekka zusecu* 雪華図説. (KUROKAWA, NIŠIJAMA 1990d, s. 112)

323, Ki no Curajuki

juki fureba
 fujugomori seru
 kusa mo ki mo
 haru ni širarenu
 hana zo sakikeru

Když padá snáh,
 tu najednou,
 na trávě a na stromech
 spícími zimním spánkem
 květy vykvětou.

Obr. 59

Šimešino 標めし野; Spící květy / Fujugomori 冬籠り

V duchu očekávání příchodu jara se nese i úsek s kombinacemi květů slivoně se sněhem, jež tvoří 14 % básní z. k. V b. č. 334 si plete básník květy slivoní se sněhem, jev patrný také v j. k. V básních dalších (b. č. 335, 336, 337) básník rozezná květy slivoní od sněhu díky jejich vůni; důraz na vůni slivoní se též objevuje v j. k. Pomocí tohoto básníkovy pletení si sněhu a květů slivoně můžeme odvodit, že se jedná o květy bílé. V zimním *wagaši* se motiv slivoní také objevuje, konkrétně v 5 %, z toho ovšem jen v 19 % jde o kombinaci se sněhem. Tato kombinace se však objevuje výrazně častěji než se to děje ve *wagaši* jarním. Dále ve všech případech, kromě dvou výjimek, má květ barvu růžovou či červenou, ne bílou. Takové *wagaši* je k vidění na obr. 60, kde je motiv slivoně schované pod sněhem z mrazeného moči se jménem *Slivoň ve sněhu* (*Seččúbai* 雪中梅). Kombinací květů slivoně se sněhem se poukazuje na schopnost slivoně kvést i v extrémních podmínkách. Dále se na obr. 61 nachází *wagaši* se jménem *Něčí rukávy* (*Tagasode* 誰袖), mající původ v b. č. 33 první j. k. KK, kde se mluví o vůni slivoní, jež je dle básníka hlavním zdrojem jejich půvabu, a jež se zachytila na něčích rukávech. Tato báseň je přeložena v kapitole Jaro. Prvek splývání květů se sněhem zde tedy nefiguruje, prvek vůně jen minimálně. Ony dvě výjimky, jež mají barvu bílou, jsou slivoňové květy se jmény *Šťastná slivoň* (*Fuku ume* 福梅) a *Slivoň tisíce let* (*Čitose ume* 千歳梅), podle kterých lze soudit, že se váží k oslavám Nového roku a na básně v KK se tedy nevážou. V tomto

kontextu jakožto symbol dlouhověkosti, ctnosti a odolnosti vytvořeným na základě jejich odolnosti vůči mrazu se dává dohromady s motivem bambusu, motivem v z. k. KK se neobjevující, a s borovicí, a tvoří tak skupinku čínského původu,⁴⁵ které se japonsky říká *Šóčikubai* 松竹梅. (NAKAJAMA 2018, s. 256; BAIRD 2001, s. 66) Konkrétně borovice, jakožto neopadavý stálezelený strom, má velmi silnou konotaci dlouhověkosti, silně se objevující i v básních v KK (např. b. č. 356, 906). (BAIRD 2001, s. 61) V z. k. se objevuje v básni jedné (b. č. 340) v kombinaci se sněhem, tedy ve 3 % básní z. k.; ve *wagaši* se objevuje v 9 %, z toho z 58 % v kombinaci se sněhem (obr. 62). Tato kombinace podtrhuje její odolnost vůči sněhu a neměnnost barev jehlic. Mimo z. k. se však borovice kombinuje s větrem, pobřežím, jeřáby. Motiv borovice se ve *wagaši* také kombinuje s jeřáby či dále také se želvou, ovšem ne v jednom kousku, ale dávají se společně do sady (obr. 63). Kvůli tomu, že je stejně jako výše zmíněná slivoň symbolem dlouhověkosti, stejně jako právě jeřáb⁴⁶ a želva (v tomto významu želva a jeřáb v b. č. 355 předchází b. č. 356 s motivem borovice a jeřába, rovněž v tomto významu), se všechny tyto motivy hojně používají ve *wagaši* určeném ke konzumaci kolem Nového roku.⁴⁷ (SHIRANE 2012, s. 138-139; MCCULLOUGH 1985, s. 445) Tento význam je reflektován také ve jménech jako *Stálezelená borovice* (*Tokiwa no macu* 常盤の松), *Stálezelený strom* (*Tokiwagi* 常盤木), *Borovice tisíce let* (*Čitose no macu* 千歳の松) - např. b. č. 356, obr. 64 (na povrchu sladkosti je vypálená jehlice borovice), *Stará borovice* (*Oimacu* 老松); také jméno *Zeleň borovice* (*Macu no midori* 松のみどり), odkazující na b. č. 24 v j. k. KK – na obr. 65. (NAKAJAMA 2018, s. 211-212) Dále, jelikož je stromem, jenž nemění své barvy (b. č. 1100), stává se motivem používaným v básních k vyjádření neměnicí se lásky (b. č. 490). Slovo borovice (*macu* 松) je v japonštině homofonické se slovesem čekat (*macu* 待つ), čehož se využívá ke slovním hříčkám (b. č. 671, 778); tím sloveso čekat získá významovou konotaci výše zmíněného významu motivu borovice – čekat s trpělivostí trvajících léta a po celou dobu v sobě oddaně skrývat neměnné city. Či jako mladá borovice také jako zárodek něčeho robustního, co zůstane a nezmění se po mnoho dalších let, ať jsou vnější vlivy jakékoli – k vidění v b. č. 1100, kde podle jedné možné interpretace McCullough Tošijuki, autor básně, mladou borovicí myslí KK. (MCCULLOUGH 1985, s. 492-493)

⁴⁵ V Číně se nazývají Tři přátelé v zimě.

⁴⁶ Jeřáb v KK měl také roli motivu vyjadřující stýskání se po domově, po rodině.

⁴⁷ V KK však ani jeřáb ani želva nejsou motivy, které by měly v této době stanovené časové určení zimy.

335, Ono no Takamura

hana no iro wa
juki ni madžirite
miezu to mo
ka wo dani nioe
hito no širu beku

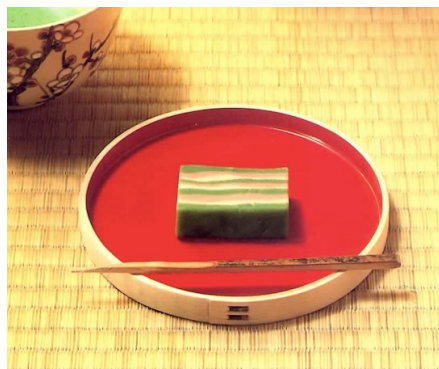
Rozkvetlá slivoni,
jež svou barvu mícháš
s barvou sněhu,
alespoň zavoň,
ať tě lidé od něj odlišit mohou.

Obr. 60

Slivoň ve sněhu / Seččúbai 雪中梅

Obr. 61

Něčí rukávy / Tagasode 誰が袖

340, autor neznámý

juki furite
toši no kurenuru
toki ni koso
cui ni momidžinu
macu mo miekere

Ke konci roku,
kdy padá sníh,
borovice,
jež svou barvu nikdy nezmění
vyčnívají o to více.

Obr. 62

Sníh na borovici / Macu no juki 松の雪

Obr. 63

Jeřáb, želva, borovice / Curukamemacu 鶴亀松

356, Sosei

jorozujo wo
macu ni zo kimi wo
iwaicuru
čitose no kage ni
suman to omoeba

Borovice!
Necht' se dožije desetitisíce let!
Ať mohu stejně jako jeřáb
ve tvém stínu dlít
tisíc roků.

Obr. 64

Moči tisíce let / Čitosemoči 千歳餅

24, Minamoto no Munejuki

tokiwa naru
macu no midori mo
haru kureba
ima hitošio no
iro masarikeri

I zeleň borovice,
jež svou barvu nikdy nemění,
stala se teď na jaře
o stupeň jasnější.

Obr. 65

Zeleň borovice / Macu no midori 松の翠

1100, autor neznámý

čihjaburu
kamo no jaširo no
hime komacu
jorozu jo fu tomo
iro wa kawaradži

Borovice chrámu Kamo
svou barvu nezmění
i po dobu dalších
roků deseti tisíc.

Zbylých přibližně 68 % tvoří *wagaši* s motivy v z. k. se neobjevujícími, například motivy mimo borovici a slivoň vázající se k Novému roku, vodní ptáci, stěhovaví ptáci, kamélie, pivoňka, vánoční motivy, mandarinka (plod), narciska atd.

8. Závěr

Jak v případě básní *KK*, tak i u *wagaši* byla příroda, existující v harmonii s člověkem, hlavním zdrojem umělecké inspirace,⁴⁸ jak si lze povšimnout napříč touto prací. (MINER 1968, s. 146) Motivy cukroví se stejně jako v básních chronologicky řadí podle vývoje ročních dob – sledujeme jejich očekávání, počátek, vrchol, konec; vnímáme jejich pomíjivost a prchavost. (Tamtéž, s. 149, 158) Zasazení tématu ročních období na začátek básnické kompilace reflektuje jeho důležitost jakožto tématu císařské poezie této doby. To je jedna ze stránek, jíž se *KK* odlišuje od předchozí významné sbírky *Manjóšú*, ve které tomu tak není. Od doby *KK* a dále se však takovýto způsob kompilace a důraz na básně s tématy ročních dob básní stane normou. (KEENE 1999, s. 251)

1. Odpovídají motivy a jejich kombinace reprezentující určitá roční období používaná ve wagaši motivům asociovaným s ročními obdobími v KK?

Podobnost motivů a jejich asociací mezi prvními šesti knihami *KK* a *wagaši* lze nalézt ve všech ročních dobách. Nejvíce se shodují v případě podzimu, z poloviny v případě jara, méně než z poloviny motivy zimní, letní motivy pak pouze minimálně. Určení konkrétního období pro konkrétní motiv ve *wagaši* téměř naprosto souhlasí s *KK*, jen v případě motivů pozdního podzimu a zimy a pozdní zimy a jara ve *wagaši* není hranice tak ostrá a stává se, že některé motivy pozdního podzimu *KK* se objevují ve *wagaši* jinak řazeném do zimy. Nejvíce podobností, co se týče asociací, jsem dále našla v případě podzimního listí a pak vždy v nejčastěji se objevujících motivech každé jednotlivé knihy s tématem ročních dob *KK*, což byly slivoň, sakura, barevné listí a sníh. V případě letních motivů to však oproti mému očekávání neplatí. V případě zimy a léta lze nalézt velkou část motivů, přiřazených těmto ročním dobám ve *wagaši*, i mimo prvních šest knih *KK*. Jelikož se básnické motivy ročních dob od vzniku kompilace *KK* dále rozrostly, domnívám se, že nejvíce takto „rozkošatěly“ motivy léta a zimy. Dále se pozměnily některé jejich asociace, především v případě jara (např. Jošino a sníh v *KK* a Jošino a sakura ve *wagaši*), a na *wagaši* měl přímý vliv až koncept přírody v pozdějších básních, ovlivněných dalším vývojem básnictví a jejich motivů. Je totiž třeba mít na paměti, že *KK*, její koncept přírody a její první pravidla vyjadřování přírodních motivů pocházejí z 10. století, *wagaši* s motivy a jmény na klasickou literaturu odkazujícími se formovalo ve velkém až přibližně od 17. století a předmětem této práce je *wagaši* dnešní (konkrétně z roku 1990, tedy ne přímo aktuální), tyto dva koncepty

⁴⁸ Myšlenka vyjádřená v předmluvě *KK*.

nazírání přírody jsou tak od sebe vzdáleny více než tisíc let. I přesto lze na základě této práce pozorovat, že jejich základní přidělení k určitému období a jejich asociace položené už KK zůstalo a že největší změnu prodělaly motivy letní.

Od dokončení KK se tento jí ustavený koncept ročních dob v básnictví různě vyvíjel a rozrůstal a různými způsoby ovlivňoval japonskou kulturu mimo básnictví. (MINER 1968, s. 99-100) Například kulík, jap. *čidori* 千鳥, je motivem v KK podřadným, který nemá sezónní určení, objevuje se zkrátka na pobřeží. V *Manjóšú* má týž výskyt a rovněž nemá sezónní určení; objevuje se v básních jarních a letních. Motivem výhradně zimním se v poezii stal až v *Šúišú* na základě básně od Curajukiho k malbě na zástěně. V období Kamakura, tedy období následujícím po období Heian, se stal výrazným zimním motivem asociovaným s pocitem samoty a chladu, k vidění v *Šinkokinwakašú*, kde se sekce básní s tématem zimy rozrostla do takové míry, že se počtem, a tedy důležitostí, téměř rovnala jaru, jelikož její motivy, patos, prázdnota a chlad více odpovídala estetickému vkusu té doby, než jak to bylo na začátku období Heian. (SHIRANE 2012, s. 50, 53-54; MCCULOUGH 1985, s. 360) V dnešním *wagaši* je motiv kulíka rovněž poměrně výrazný a funguje jako vyloženě zimní motiv.

Časem vznikla takzvaná *sezónní slova*, japonsky *kigo* 季語, jež mají původ v klasické poezii, mají přesně konvenci a historickým vývojem stanovenou roční dobu a někdy i konkrétní část roční doby, kdy je vhodné tato slova používat a mimo tuto konvenci je použití těchto slov nevhodné. Je to velmi bohatý a poměrně složitý systém a existují slovníky přímo pro tato slova. (SOSEI 2020, s. 25) Velká část těchto slov vyjadřuje věci, zvířata, hmyz, místa, vodu, nebeské objekty, podnebí, ptáky a rostliny existující po celý rok, tato konvence jim však stanovuje přesně období jejich výskytu. Teoreticky může být pro vyjádření období použito naprosto cokoli, v čemž tkví kouzlo sledování těchto historickou konvencí daných motivů, jejichž významy se obohatily skrze díla, jimiž prošly. Pozorujeme to ve výběru určitých, specifických objektů či abstraktních vjemů a jim přiřazených funkcí, v jejich určité asociaci s dalšími každodenními předměty, pocitem či náladou, jež opět mohou vyjadřovat v podstatě cokoli. Před kompilací KK tato pravidla neexistovala a kompilací KK z tohoto výběru vznikla na základě modifikace sbírek předchozích. Často tak, že z motivů podřadných, např. motivů domácích, se staly motivy nadřazené, často na úkor motivů čínských, a tato změna důležitosti motivů a principů vykreslování ročních dob pokračuje v některých případech, v případě *wagaši* touto prací do určité míry zpracovaném, dodnes. (MCCULOUGH 1985, s. 357) KK položila poměrně striktně omezené základy následující dvorské poezii a každý básník, jenž toužil po uznání, musel být s jejím stylem a básněmi obeznámen. (MINER 1968, s. 100) *Kigo* jsou primárně

používaná v poezii haiku, avšak pronikla i do jiných částí kultury, kupříkladu zrovna do *wagaši*, kde většina jejich jmen je právě *kigo* (ale ne všechna *kigo* jsou poetická jména). (SOSEI 2020, s. 13) Z *kigo* pak vycházejí jejich motivy, ve kterých jsou reflektovány, motivy nejenom *wagaši*, ale například *kimona*, části japonské kultury, která se vhodností určitých motivů pro určitou sezónu také velmi přísně řídí.

2. Jakou roli měly přírodní motivy v KK a jakou roli mají v dnešním *wagaši*?

V průběhu mé práce jsem se snažila si všimnout toho, jak velkou či malou změnou motivy ročních dob během 1000 let zhruba prošly a zda si vzájemně mezi KK a cukrovím odpovídají či neodpovídají. Došla jsem k závěru, že KK tomuto konceptu alespoň pro *wagaši* položila velmi pevné základy, které se sice rozrostly, ale příliš se dále neměnily. Tyto motivy pak ve *wagaši* mají reprezentativní roli, zobrazují roční doby a konzument si tedy uvědomí, v jaké fázi ročního cyklu se nachází. Stejně jako básně prvních šesti knih KK, tak i *wagaši* má velmi důležitou roli reprezentace podstaty určité roční doby a připomíná člověku tok času, prchavost a pomíjivost stavů a fakt, že je důležité si užívat momentu teď a tady, dokud tu je - to je ve *wagaši* výrazně manifestováno tím, že určitý druh *wagaši* či určitý jeho motiv či jméno se objevuje jen v určitou roční dobu a po jejím skončení musíme čekat zase celý rok (viz kapitola 3); při čajovém obřadu se objevuje pouze jen jednou pro každý obřad a částečně tak koresponduje s myšlenkou čajového obřadu vytvořenou Sen no Rikjúem a Ii Naosukem *ičigoicjie* 一期一会, v přímém překladu *jeden moment jedno setkání*, čili *jen jednou za život (i budoucí životy)*.⁴⁹ (MCCULOUGH 1985, s. 351; MINER 1968, s. 158; HAMASAKI, ÓTA 2017, s. 20; ÓTA 2016, s. 57) Stejně jako heianský básník, tak i výrobce *wagaši* si musí být silně vědom časové proměnlivosti. (MINER 1968, s. 158)

3. Jakým způsobem, do jaké míry a jaké motivy z klasické japonské literatury, konkrétně z KK, ovlivnily názvosloví a podobu *wagaši*?

Ačkoli byly knihy ŠW vytvořeny tak, aby měly všechny knihy podobnou délku, po spočítání kousků *wagaši* jsem došla ke zjištění, že se jich objevuje o něco více v knihách jara a podzimu (každá cca 340 kusů) a lehce méně (každá cca 300 kusů) v knihách léta a zimy. V KK je na rozdíl od této sbírky zřejmý důraz na jaro (134 básní) a podzim (145 básní) oproti létu (34 básní) a zimě (29 básní), na základě součtu kusů *wagaši* v ŠW předpokládám, že lze pozorovat lehkou tendenci k menšímu množství vyráběného *wagaši* zobrazujícího léto a zimu a tedy

⁴⁹ I kdyby se sešli v přesně stejnou dobu přesně stejní lidé na přesně stejném místě znovu, stále by to bylo setkání jiné, a proto je třeba si každého momentu vážit.

podobnou tendenci vyzdvihování jara a podzimu nad léto a zimu (i když v realitě je tomu co se týče jejich délky v Japonsku opačně).

Jak bylo výše řečeno, nejvíce podobností nejen pokud jde o asociace, ale i jejich použití a poetická jména jsem našla v případě podzimního listí, dále pak vždy v nejčastěji se objevujících motivech každé jednotlivé knihy s tématem ročních dob KK, což byly slivoň, sakura, barevné listí a sníh; jen motivy letní tvořily výjimku.

Oproti mému předpokladu se jména přímo odkazující na určité básně z KK objevovala do podobné míry ve všech ročních obdobích bez ohledu na to, jak moc častým, a tedy také důležitým určitý motiv v KK je.

Motivy hojně se objevující v klasické poezii do *wagaši* vnesou významy jí vytvořené, nejlépe to lze vidět v motivech a jménech odkazujících přímo na konkrétní básně, na kombinaci či asociaci motivů nebo kombinaci vizuálního motivu a jména, typických pro poezii. Ony motivy tak vnesly heianskou estetiku a její principy do dnešního *wagaši*; v čajovém obřadu přispívají k postavení tématu a myšlenky hostitele. Takto pronikly do *wagaši kokoro* a *kotoba* o kterých mluví Curajuki v KK, jež také omezenými technikami a surovinami vyjadřuje nějakou myšlenku, také omezenou, a cení se způsob, jakým pomocí těchto omezení bylo ideálně kreativního výsledku docíleno, nejenom výrobními technikami, ale také asociacemi motivů, což je centrální element jak KK, tak *wagaši*. (MCCULLOUGH 1985, s. 361, 367) *Mitate*, metaforická přirovnání, básnická technika, která je hojně k vidění i ve *wagaši* často při pojmenovávání cukroví, byla krásně patrná u přirovnání opadávající sakury a sněhu, vistárie k vlnám, barevného listí k brokátu a ne k ničemu jinému, projevuje se tedy vliv této konvence jak v KK, tak ve *wagaši*, i když v KK je repertoár *mitate* bohatší. (Tamtéž, s. 328-334) Také případ *utamakura*, místních jmen a jejich konotací, je v KK poprvé kanonizován – jak jejich roční doba, konotace a asociace, tak místa, která šlo použít (v *Manjósú* se často objevovaly náhodná místa a v různých kontextech), ve *wagaši* se toto objevuje v podobě vizuálního motivu a jména, viz např. řeka Tacuta. (Tamtéž, s. 363) Dále zmiňme asociovaná slova, *engo*, techniku mající kořeny v poezii čínské a objevující se již v *Manjósú*, již KK systematizovala a standardizovala – ve *wagaši* jde o asociované motivy, asociace motivu a jména, či má kousek *wagaši* roli jednoho asociací dotvořeného konce ve zbytku použitých předmětů v čajovém obřadu. (Tamtéž, s. 336-337, 361) Nakonec sem spadají samotné motivy, jež KK identifikovala jako *typické* pro určitou dobu, v tomto případě je jejich repertoár bohatší než v KK. (Tamtéž, s. 350-351, 361)

Ptala-li jsem se na vývoj a vzájemný vztah mezi vyjádřením motivů ve *wagaši* a v básních, zjistila jsem, že motiv podzimního listí od KK neprošel žádnou zásadní změnou, na

rozdíl od motivu sakury, ačkoli oba motivy byly v KK vyzdvihovány do podobné míry a předpokládala jsem, že ani jeden se dále už nevyvíjel. Skrze *wagaši* lze však stále pozorovat silný základ tohoto konceptu položený KK, nejen podobným zobrazováním dob a jejich asociací, ale také podobným vzájemným vztahem motivů vůči sobě a v podobě vyzdvihování určitých motivů. Nejlépe je to vidět na příkladu sakury pro jaro a barevného listí pro podzim, což se v KK objevuje poprvé.

V případě zvířat a hmyzu je jak v KK, tak ve *wagaši* kladen důraz na jejich hlas a objevují se jen ve specifickém ročním období, třebaže například jelen se samozřejmě v Japonsku objevuje po celý rok, nejen na podzim, a je ho i vidět, ne pouze slyšet. Zvuk jeho troubení může v lidech evokovat různé pocity, v KK a pod jejím vlivem i ve *wagaši* je to smutek a samota. (SHIRANE 2012, s. 27)

Pokud jde o geografické motivy, například Tacuta je samozřejmě oblastí existující po celý rok s různými rostlinami zde rostoucími. V KK i ve *wagaši* se objevuje jen na podzim a jen spolu s barevným listím; nestává se, že by tomu bylo jinak.

Tuto přírodu, kterou KK poprvé kanonizovala, Širane nazývá *sekundární příroda* (*nidžiteki šizen* 二次的自然, oproti termínu *primární příroda*). (Tamtéž, s. 1-4) Roční období sekundární přírody v klasické literatuře a poezii jsou výsledkem jak rekonstrukce ročních období v oblasti Kjóta a Nary, tak jejich idealizace – je vyrovnaná, elegantní, blízká člověku, v harmonii s člověkem, v níž je prostředkem k vyjádření jeho myšlenek. (Tamtéž, s. 8) Oproti létu a zimě se dává mnohem větší důraz na jaro a podzim, což jsou období považovaná za esteticky nadřazená, v realitě však období přechodná. (Tamtéž, s. 11-12) To samé lze konstatovat i o přírodě a ročních období ve *wagaši*. Jak básník, tak tvůrce *wagaši* vychází z motivů *vhodných* pro vyjádření určitého ročního období. (KEENE 1999, s. 266) Takto pečlivě vybrané prvky primární přírody za účelem vyjádření myšlenky a pocitu v rámci vkusu šlechty období Heian, formovaného především na základě systému básnické sbírky KK, vytvořily idealizovanou a konceptualizovanou sekundární přírodu, která je jak odrazem, tak inverzí primární přírody z oblasti hlavního města této doby, v následujících staletích postupně pronikla z literatury i do dalších sfér kultury a umění a sociálních vrstev, až se rozšířila mezi běžný lid. (Tamtéž, s. 229) Toto lze pozorovat nejen na uměleckých předmětech či konkrétně *wagaši*, ale i na tom, že kvetení sakur na jaře či zbarvení listů javorů do ruda na podzim je každoročně oslavovanou celostátní událostí demonstrovanou existencí speciální rubriky předpovědi počasí pro předpověď kvetení sakur či masami lidí tlačících se, aby se mohly podívat na barevné javorové listy. (Tamtéž, s. 4)

Jak bylo již uvedeno v úvodu, oblast sběru dat této práce byla omezena jen na *wagaši* objevující se v ŠW a nepokrývá tedy všechna existující *wagaši* a jejich motivy. Navíc jejich výběr a přiřazení k ročním dobám může být ovlivněno autory knih. Pro další výzkum navrhuji množství dat rozšířit čerpáním z knih od dalších autorů, dále z katalogů jednotlivých obchodů s *wagaši* z různých prefektur a také se zdá ideální sesbírat *wagaši* z období Edo a jejich motivy a jména porovnat s těmi současnými. Tabulky vycházející z básní KK jsou vytvořeny na základě výběru jednoho či kombinace hlavního motivu, každá báseň má však motivů více a ty by bylo rovněž vhodné zahrnout do dat. Zároveň kvůli omezenému rozsahu této práce jsem zvolila jen KK a to jen jejich prvních šest svitků; zdá se tedy příhodné rozebrat motivy i ze svitků zbývajících a dále motivy z dalších významných literárních děl jak období Heian, tak doby předchozí a následující. Doufám, že budoucí výzkum tyto informace doplní.

Seznam literatury:

a) literatura v japonštině

- AOKI, Naomi (2021). *Ucukuši wagaši no zukan*. Tókjó: Futamišobó.
- HAJAŠI, Džun'iči (1990). Kamei no hassei to tenkai: Kisecu no ucuroi wo ucušite. In KUROKAWA, Micutomo; NIŠIJAMA, Macunosuke. *Šiki no wagaši: Haru*. Tókjó: Kódanša, s. 178-183.
- HAMASAKI, Kanako; ÓTA, Sótacu (2017). *Heisei no čakapon: Júhisai Kódókan – ča no ju no saidžiki*, Kjóto: Tankóša.
- JABU, Micuo (2017). *Šinwagašibanaši*, Tókjó: Kikurosu šuppan.
- KOMAČIJA, Teruhito (2020). *Kokinwakašú*. Tókjó: Čikuma šobó.
- KUROKAWA, Micutomo; NIŠIJAMA, Macunosuke (1990c). *Šiki no wagaši: Aki*. Tókjó: Kódanša.
- KUROKAWA, Micutomo; NIŠIJAMA, Macunosuke (1990d). *Šiki no wagaši: Fuju*. Tókjó: Kódanša.
- KUROKAWA, Micutomo; NIŠIJAMA, Macunosuke (1990a). *Šiki no wagaši: Haru*. Tókjó: Kódanša.
- KUROKAWA, Micutomo; NIŠIJAMA, Macunosuke (1990b). *Šiki no wagaši: Nacu*. Tókjó: Kódanša.
- MORISAKI, Mihoko (2018). *Wagaši: Dentó to sózó. Nani ni kači no šinseisei wo midasu no ka*. Tókjó: Suijóša.
- MURAKAMI, Jóko; KADOJA, Iku (2008). Jódži ni okeru wagaši no šoku (iro) šikósei nicuite: Šokuikudžissen no kokoromi [online]. In: *Šizuoka daigaku kjóiku džissen sógó sentá kijó*. 15. Šizuoka, s. 63-72. [cit. 2021-7-19]. Dostupné z: https://shizuoka.repo.nii.ac.jp/?action=repository_action_common_download&item_id=2240&item_no=1&attribute_id=31&file_no=1
- MURAKAMI, Jóko (2019). Kisecu ni okeru wagaši no išó to seihó: Zókeidži no dógu ni čakumoku šite [online]. In: *Nihon kaseigakkaiši*. Vol. 70 No. 12., s. 811-822. [cit. 2021-7-19]. Dostupné z: https://www.jstage.jst.go.jp/article/jhej/70/12/70_811/_article/-char/ja/
- MURAKAMI, Jóko; KADOJA, Iku (2010). Šógakkó ni okeru šokubunka kjóiku no tame no kjózai no teian: Nerikiri (wagaši) wo močiita šokukjóikukjózai. [online]. In: *Šizuoka daigaku kjóiku džissen sógó sentá kijó*. 18. Šizuoka, s. 63-72. [cit. 2021-7-

19]. Dostupné z: https://www.jstage.jst.go.jp/article/kasei/62/0/62_0_256/_article/-char/ja/

- NAKAJAMA, Keiko (2006). Wagaši: Gokan de adžiwau kanšin. In ASADA, Tóru; SUZUKI, Ken'iči; WATANABE, Jasuaki; KACUHARA, Haruki; HANABE, Hideo. *Waka wo hiraku daisankan: Waka no zuzógaku*. Tókjó: Iwanamišoten, s. 51-74.
- NAKAJAMA, Keiko (2018). *Wagaši no sekai: Džiten*, Tókjó: Iwanami Šoten.
- NAKAMURA, Hadžime (2013). *Wagaši*, Tókjó: Kawade Šobo Šinša.
- *Dai nidžúgokai: Are mo kore mo wagaši*. National Diet Library, Japan [online]. [cit. 2021-7-17]. Dostupné z: <https://www.ndl.go.jp/kaleido/entry/25/index.html>
- ÓTA, Tóru (2016). *Čadó no kihon „ucukušó hóhó“ to „ča no ju“ no tanošimikata*, Tókjó: Meicu šuppan.
- *Sarai: Super premium magazine Serai*. 33 (2021). Tókjó: Šógakukan.
- SATA, Kimiko (2008). *Kokinšú no sakura to momidži*. Tókjó: Kasamašoin.
- SOSEI, Bruce Hamana (2020). *Eigo de cutaeru: ča no ju no mei 100*. Kjóto: Tankóša.

b) literatura v ostatních jazycích

- BAIRD, Merrily C. (2001). *Symbols of Japan: Thematic motifs in art and design*, New York: Rizzoli.
- HIEKE, Karel (1978a). *Praktická dendrologie (1)*. Ilustroval Miroslav PINC. Praha: SZN.
- HIEKE, Karel (1978b). *Praktická dendrologie (2)*. Ilustroval Miroslav PINC. Praha: SZN.
- *Sto básní: svět staré japonské poezie. 2.*, revidované a rozšířené vydání. Přeložil Helena HONCOPOVÁ (2020). Praha: DharmaGaia.
- KEENE, Donald (1999). *Seeds in the Heart*, New York: Columbia University Press.
- MCCULLOUGH, Helen Craig (1985). *Brocade by the Night: ‚Kokin Wakashu‘ and the Court Style in Japanese Classical Poetry*, Stanford: Stanford University Press.
- MINER, Earl (1968). *An Introduction to Japanese Court Poetry*, Stanford: Stanford University Press.
- MUKAŘOVSKÝ, Jan (2007). *Studie II*, Brno: Host.
- *Zápisky z volných chvil: starojaponské literární zápisníky paní Sei Šónagon, Kamo no Čómeiho, Jošidy Kenkóa*. Přeložil Miroslav NOVÁK, přeložil Petr GEISLER (1984). Praha: Odeon.

- *Niponica: Another side of Japan: Snacks and Sweets* [online] (2014). Tokyo: Ministry of Foreign Affairs of Japan [cit. 2021-7-21]. Dostupné z: https://web-japan.org/niponica/pdf/niponica12/no12_en.pdf
- NÜNNING, Ansgar (ed.) (2006). *Lexikon teorie literatury a kultury*, Brno: Host.
- PAVERA, Libor; VŠETIČKA, František (2002). *Lexikon literárních pojmů*, Olomouc: Nakladatelství Olomouc.
- RODD, Laurel Rasplica; HENKENIUS, Mary Catherine; KI, Tsurayuki (1996). *Kokinshū: a collection of poems ancient and modern*, Boston, MA: Cheng & Tsui Co.
- ROUFS, Timothy G.; ROUFS, Kathleen Smyth (2014). *Sweet Treats around the World: An Encyclopedia of Food and Culture*. ABC-CLIO, s. 93-96.
- SEN, Sōshitsu (1999). *Čadó: japonská cesta čaje*. Přeložil Martin Dobeš. Hodkovičky: Pragma.
- SHIRANE, Haruo (2012). *Japan and the culture of the four seasons: nature, literature, and the arts*, New York: Columbia University Press.
- ŠVARCOVÁ, Zdeňka (2005). *Japonská literatura 712-1868*. Praha: Karolinum.
- WINKELHÖFEROVÁ, Vlasta (2008). *Slovník japonské literatury*. Praha: Libri.

Přílohy

KK jaro													
	sníh	pupy	uguisu	byliny	vrba	slivoň	sakura v plném květu	opadávající sakura	květiny	opadávající květiny	zákula	vistárie	další
mlha							2	2	4				2
sníh	1		4	1			1	2		1			
sníh, Jošino	1						1						1
sníh, mlha		1											
sníh, rukávy				1									
uguisu			6			1			1	5			
uguisu, mlha										2			
uguisu, rukávy						1							
slivoň						10							
byliny				3						1			
rukávy	1			1		3							
vrba					2								
sakura							13	16					
brokát							1						
roucho							1						
děšť				1				1		1	1		
roucho, děšť				1									
květiny									10	6			
zákula											2		
Jošino											1		
Ide											1		
vistárie												3	
další													2
husy													1
husy, mlha													1
ptáci													2
borovice													1
voda	1					2	1			2			
Celkem	4	1	10	8	2	17	20	21	15	18	5	3	10
CELKE M	134												

Zdroj dat: RODD, HENKENIUS, KI 1996, s. 49-86

KK jaro %													

	sníh	pupy	uguisu	byliny	vrba	slivoň	sakura v plném květu	opadávající sakura	květiny	opadávající květiny	zákula	vistárie	další
mlha							10%	10%	27%				20%
sníh	25%		40%	13%			5%	10%					
sníh, Jošino	25%						5%						10%
sníh, mlha		100%											
sníh, rukávy				13%									
uguisu			60%			6%			7%	28%			
uguisu, mlha										11%			
uguisu, rukávy						6%							
slivoň						59%							
byliny				38%						6%			
rukávy	25%			13%		18%							
vrba					100%								
sakura							65%	76%					
brokát							5%						
roucho							5%						
děšť				13%				5%		6%	20%		
roucho, děšť				13%									
květiny									67%	33%			
zákula											40%		
Jošino											20%		
Ide											20%		
vistárie												100%	
další													20%
husy													10%
husy, mlha													10%
ptáci													20%
borovice													10%
voda	25%					12%	5%			11%			
Celkem	3%	1%	7%	6%	1%	13%	15%	16%	11%	13%	4%	2%	7%

Zdroj dat: RODD, HENKENIUS, KI 1996, s. 49-86

ŠW jaro													
---------	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

	sníh	slivoň	uguisu	květiny	byliny	pupeny	zákula	vrba	sakura	opadávající sakura	azalka	vistárie	další
sníh	3												
slivoň		39	1										
roucho		1							9				
uguisu			8										
květiny				11									
voda				1	1					7			
mlha				3	1				6	1			
děšť				3						2			
byliny					5								
výhonky						11							
zákuka							1						
vrba								1					
poupě		8							5				
sakura									31	3			
Jošino, Sao									5				
azalka											7		
vistárie												13	
kamélie													30
aju													3
voda													8
Sao													1
hinamacuri													30
sakuramocchi													9
sakura jókan													2
řepka													23
řepka a mlha													1
řepka a rengesó													1
rengesó													1
motýl													10
fialky													2
warabi													22
warabimocchi													8
skřivan													1
enreisó													1
Celkem	3	48	9	18	7	11	1	1	56	13	7	13	153
CELKEM	340												

Zdroj dat: KUROKAWA, NIŠIJAMA 1990a

ŠW jaro %													
-----------	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

	sníh	slivoň	uguisu	květiny	byliny	pupeny	zákula	vrba	sakura	opadávající sakura	azalka	vistárie	další
sníh	100%												
slivoň		81%	11%										
roucho		2%							16%				
uguisu			89%										
květiny				61%									
voda				6%	14%					54%			
mlha				17%	14%				11%	8%			
děšť				17%						15%			
byliny					71%								
výhonky						100%							
zákula							100%						
vrba								100%					
poupě		17%							9%				
sakura									55%	23%			
Jošino, Sao									9%				
azalka											100%		
vistárie												100%	
kamélie													20%
aju													2%
voda													5%
Sao													1%
hinamacuri													20%
sakuramoči													6%
sakura jókan													1%
řepka													15%
řepka a mlha													1%
řepka a rengesó													1%
rengesó													1%
motýl													7%
fialky													1%
warabi													14%
warabim oči													5%
skřivan													1%
enreisó													1%
Celkem	1%	14%	3%	5%	2%	3%	0%	0%	16%	4%	2%	4%	45%

Zdroj dat: KUROKAWA, NIŠIJAMA 1990a

KK léto							
	květy mandarinky	kukačka	lotos	trojpuk	měsíc	karafiát	další
květy mandarinky		2					
děšť		2					
kukačka	1	22		1			
měsíc					1		
sakura							1
vistárie		1					
rosa			1				
trojpuk							
karafiát						1	
vítr							1
Celkem	1	27	1	1	1	1	2
CELKEM	34						

Zdroj dat: RODD, HENKENIUS, KI 1996, s. 87-96

KK léto %							
	květy mandarinky	kukačka	lotos	trojpuk	měsíc	karafiát	další
květy mandarinky		7%					
děšť		7%					
kukačka	100%	81%		100%			
měsíc					100%		
sakura							50%
vistárie		4%					
rosa			100%				
trojpuk							
karafiát						100%	
vítr							50%
Celkem	3%	79%	3%	3%	3%	3%	6%

Zdroj dat: RODD, HENKENIUS, KI 1996, s. 87-96

ŠW léto													
	květ mandarin ky	kukač ka	lot os	trojp uk	měs íc	karafi át	kosat ec	světluš ky	vod a	Širaja ma	lili e	zelen é listí stro mů	dal ší
květ mandarin ky	1												
měsíc		1											2
upuštěný dopis													5
voda					1			8					
lotos			1										
trojpuk				5									

karafiát						12							
kakicubat a							7						
ajame							15						
hanašóbu							8						
zelené listí javorů									8				12
hory												6	
zelené listí stromů												4	
stín												7	
rosa												1	2
kruhy na vodě									7				
kameny									7				
mech									5				
aju									3				4
potok													
břeh									5				
pěna									2				
vodní řasy									16				
tango no sekku													7
pivoňka													26
okurka													1
mišpule													5
svlačec (asagao)													2
vlaštovka													1
letní chryzanté ma													1
plamének (tessen)													5
růže													1
oheň na chytání ryb													1
sníh										1			
lilie											2		
sazeničky rýže													2
kuzu													15
mizujóka n													7
led													4
bambuso vé rolety													5
hortenzie													25

zelené plody slivoní													11
šaty													8
pupalka													1
vějír													3
zvonek (fúrin)													1
gabion													3
Celkem	1	1	1	5	1	12	30	8	53	1	2	18	160
CELKEM M	293												

Zdroj dat: KUROKAWA, NIŠIJAMA 1990b

ŠW léto %	květ mandarin ky	kukačka	lotos	trojpek	měsíc	karafiát	kosatec	světlušky	voda	Širajama	lilie	zelené listí stromů	další
květ mandarin ky	100%												
měsíc		100%											1%
upuštěný dopis													3%
voda					100%			100%					
lotos			100%										
trojpek				100%									
karafiát						100%							
kakicubata							23%						
ajame							50%						
hanašóbu							27%						
zelené listí javorů									15%				8%
hory												33%	
zelené listí stromů												22%	
stín												39%	
rosa												6%	1%
kruhy na vodě									13%				
kameny									13%				
mech									9%				
aju									6%				3%
potok													
břeh									9%				
pěna									4%				

vodní řasy										30%				
tango no sekku														4%
pivoňka														16%
okurka														1%
mišpule														3%
svlačec (asagao)														1%
vlaštovka														1%
letní chryzantéma														1%
plamének (tessen)														3%
růže														1%
oheň na chytání ryb														1%
sníh										100%				
lilie												100%		
sazeničky rýže														1%
kuzu														9%
mizujóna														4%
led														3%
bambusové rolety														3%
hortenzie														16%
zelené plody slivoní														7%
šaty														5%
pupalka														1%
vějíř														2%
zvonek (fúrin)														1%
gabion														2%
Celkem	0%	0%	0%	2%	0%	4%	10%	3%	18%	0%	1%	6%	55%	

Zdroj dat: KUROKAWA, NIŠIJAMA 1990b

KK podzim	vít r	rýž e	Tanab ata	měš íc	hm yz	divo ké husy	lespedé zie	jele n	tráv a	barev né listí	chryzanté ma	opada né listí	dal ší
vít r	5	1	1		1	3				1	1	3	
rýže		1											
Tanabata (hvězdy)			7										
barevné listí			1		1					6			
mlha			1			1							

měsíc				4		2						1	
rosa		2			1		2		3	2	1		
lespedézie						1	2	1					
hmyz					5		1						
jelen													
zahrada									1				
tráva					2				2				
jinovatka											1		
ominaeši									13				
susuki									2				
děšť										2			
chryzantéma											7		
divoké husy						2							
odkvetlé/opa dané											3	6	
hory								2					
moře													1
brokát												3	
nit			1										
karafiát					1								
rosa a barevné listí						1							
husy a rosa							1			1			
rosa a jinovatka							1						
hory a barevné listí								1					
hory a lespedézie								2					
husy a mlha										1			
děšť a rosa										2			
brokát, Sao, mlha										1			
Sao, mlha										1			
Sao										1		1	
řeka Tacuta, brokát												2	
řeka Tacuta, děšť												1	
brokát, rosa, jinovatka												1	
voda												4	
řeka Tacuta												4	
voda a vítr												2	
fudžibakama									3				
další													3
celkem	5	4	11	4	11	10	7	6	24	18	13	28	4
CELKEM	14	5											

Zdroj dat: RODD, HENKENIUS, KI 1996, s. 97-136

KK podzim %													
	vítr	rýž e	Tanab ata	měs íc	hm yz	divo ké husy	lespedé zie	jelen	trá va	barev né listí	chryzanté ma	opada né listí	dal ší
vítr	100 %	25 %	9%		9%	30%				6%	8%	11%	
rýže		25 %											
Tanabata (hvězdy)			64%										
barevné listí			9%		9%					33%			
mlha			9%			10%							
měsíc				100 %		20%						4%	
rosa		50 %			9%		29%		13 %	11%	8%		
lespedézie						10%	29%	17 %					
hmyz					45 %		14%						
jelen													
zahrada									4%				
tráva					18 %				8%				
jinovatka											8%		
ominaeši									54 %				
susuki									8%				
děšť										11%			
chryzantéma											54%		
divoké husy						20%							
odkvetlé/opad ané											23%	21%	
hory								33 %					
moře													25 %
brokát												11%	
nit			9%										
karafiát					9%								
rosa a barevné listí						10%							
husy a rosa							14%			6%			
rosa a jinovatka							14%						
hory a barevné listí								17 %					
hory a lespedézie								33 %					
husy a mlha										6%			
děšť a rosa										11%			
brokát, Sao, mlha										6%			
Sao, mlha										6%			

Sao										6%		4%	
řeka Tacuta, brokát												7%	
řeka Tacuta, déšť												4%	
brokát, rosa, jinovatka												4%	
voda												14%	
řeka Tacuta												14%	
voda a vítr												7%	
fudžibakama										13%			
další													75%
celkem	3%	3%	8%	3%	8%	7%	5%	4%	17%	12%	9%	19%	3%

Zdroj dat: RODD, HENKENIUS, KI 1996, s. 97-136

ŠW podzim	ryže	Tanabata	měsíc	hm yz	divoké husy	rosa	lespedézie	jel en	tráva	barevné listí	barevné javor y	chryzantéma	opadané listí	další
svlačec									20					
hvězdy		5												
tkaní		6												
lespedézie							15							
rosa						2	5							
Sao								2						
srnka								3						
tráva				1		5			2					
zahrada									1					
měsíc			2		2									
mlha			1							1			1	
susuki									4					
mlha a západ slunce					3									
ryže	9													
vrabec														1
bílá chryzantéma												18		
žlutá chryzantéma												10		
růžová chryzantéma												31		
jinovatka												1	1	
další barvy (chryzantéma)												5		

suché / odkvetlé												2		
mlha a západ slunce														
brokát									18	3				
hora									22				3	
list ginkgo									5					
jen jeden list									10	23			3	
Tacuta									1	2				
voda													2	
řeka Tacuta													1	
houba														1
fíky														1
křepelka														2
akébie														1
mochyně														2
tykev														6
ohagi														1
brambora														4
ibišek														2
dango														1
králík														3
juzu														4
list bašó														1
tomel														19
den stáří														4
kaštiny														23
murasaki šikibu														1
naruko														1
čínský zvonek									18					
moči s ořechem jinanu														2
celkem	9	11	3	1	5	7	20	5	45	57	28	67	11	80
CELKE M	34	9												

Zdroj dat: KUROKAWA, NIŠIJAMA 1990c

ŠW podzim %														
	rýže	Tanabata	měsíček	hmly	divoké husy	rosa	lespedézie	jelena	tráva	barevné listí	barevné javory	chryzantéma	opadané listí	další
svlačec									44 %					

hvězdy		45%												
pletení		55%												
lespedézie						75%								
rosa					29%	25%								
Sao							40%							
srnka							60%							
tráva			100%		71%			4%						
zahrada								2%						
měsíc			67%		40%									
mlha			33%						2%				9%	
susuki								9%						
divoké husy					60%									
rýže	100%													
vrabec														1%
bílá chryzantéma												27%		
žlutá chryzantéma												15%		
růžová chryzantéma												46%		
jinovatka												1%	9%	
další barvy (chryzantéma)												7%		
suché / odkvetlé mlha												3%		
brokát									32%	11%				
hora									39%				27%	
list gingko									9%					
jen jeden list									18%	82%			27%	
Tacuta									2%	7%				
voda													18%	
řeka Tacuta													9%	
houba														1%
fíky														1%
křepelka														3%
akébie														1%
mochyně														3%
tykev														8%

ohagi															1%
brambora															5%
ibišek															3%
dango															1%
králík															4%
juzu															5%
list bašó															1%
tomel															24%
den stáří															5%
kaštany															29%
murasaki šikibu															1%
naruko															1%
čínský zvonek									40%						
moči s ořechem jinanu															3%
celkem	3%	3%	1%	0%	1%	2%	6%	1%	13%	16%	8%	19%	3%	23%	

Zdroj dat: KUROKAWA, NIŠIJAMA 1990c

KK zima						
	suchá tráva	měsíc	borovice	sníh	slivoň	další
suchá tráva	2					
měsíc						
led		1				
sníh			1	6	3	
hora Jošino				4		
Jošino a měsíc				1		
susuki				1		
voda				2		
voda, listy				1		
květy?				3	1	
řeka Tacuta, brokát, déšť						1
voda						1
zrcadlo						1
Celkem	2	1	1	18	4	3
CELKEM	29					

Zdroj dat: RODD, HENKENIUS, KI 1996, s. 137-144

KK zima %						
	suchá tráva	měsíc	borovice	sníh	slivoň	další
suchá tráva	100%					
měsíc						
led		100%				

sníh			100%	33%	75%	
hora Jošino				22%		
Jošino a měsíc				6%		
susuki				6%		
voda				11%		
voda, listy				6%		
květy?				17%	25%	
řeka Tacuta, brokát, déšť						33%
voda						33%
zrcadlo						33%
Celkem	7%	3%	3%	62%	14%	10%

Zdroj dat: RODD, HENKENIUS, KI 1996, s. 137-144

ŠW zima	měsíc	borovic e	déšť	slivo ň	jinovatka a	suchá tráva	chryzantém a	(suché) listí	sníh	další
měsíc	1									
jinovatka a list	1									
borovice		11								
sníh		15		3					16	
déšť			2					1		
slivoň				13						
jinovatka					5	2	1	12		
polínka					1				5	
odkvetlá chryzantéma							1			
voda								1		
vítr								9		
vítr a jinovatka								4		
listí									6	
první sníh									7	
vločka									10	
Širajama									1	
jarní tráva									2	
zbytky sněhu									1	
ječáb										13
oribe										3
inoko moči										3
kamélie										23
pivoňka										11
Vánoce										2
Šiči-go-san										3
Secubun										4
mandarinka										1

buššukan (citrus)										1
tomel										2
čajová plantáž										1
svatyně Kumano										1
letokruhy										1
stěhovaví ptáci										1
vodní ptáci										4
narciska										15
róbai										3
hora Fudži										1
jarní byliny										8
uguisu (hacune)										4
magatama										2
východ slunce										5
Takarabune										2
hanabiramoči										8
želva										4
kagamimoči										1
další motivy Nového roku										34
soba mandžů										5
Celkem	2	26	2	16	6	2	2	27	48	166
CELKEM	297									

Zdroj dat: KUOKAWA, NIŠIJAMA 1990d

ŠW zima %	měsíc	borovice	děšť	slivoň	jinovatka	suchá tráva	chryzantéma	(suché) listí	sníh	další
měsíc	50%									
jinovatka a list	50%									
borovice		42%								
sníh		58%		19%					33%	
děšť			100%					4%		
slivoň				81%						
jinovatka					83%	100%	50%	44%		
polínka					17%				10%	
odkvetlá chryzantéma							50%			
voda								4%		
vítr								33%		
vítr a jinovatka								15%		
listí									13%	
první sníh									15%	

vločka									21%	
Širajama									2%	
jarní tráva									4%	
zbytky sněhu									2%	
ječáb										8%
oribe										2%
inoko moči										2%
kamélie										14%
pivoňka										7%
Vánoce										1%
Šiči-go-san										2%
Secubun										2%
mandarinka										1%
buššukan (citrus)										1%
tomel										1%
čajová plantáž										1%
svatyně Kumano										1%
letokruhy										1%
stěhovaví ptáci										1%
vodní ptáci										2%
narciska										9%
róbai										2%
hora Fudži										1%
jarní byliny										5%
uguisu (hacune)										2%
magatama										1%
východ slunce										3%
Takarabune										1%
hanabiramoči										5%
želva										2%
kagamimoči										1%
další motivy Nového roku										20%
soba mandžů										3%
Celkem	1%	9%	1%	5%	2%	1%	1%	9%	16%	56%

Zdroj dat: KUROKAWA, NIŠIJAMA 1990d